

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivnictví

Radní manuál královského města Kolína nad Labem z let 1618–1619

(Diplomatický rozbor pramene)

Bakalářská práce

Autor: Lenka Kurelová
Studijní program: B7105 – Historické vědy
Studijní obor: Archivnictví – historie
Forma studia: Kombinovaná
Vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.

Hradec Králové 2019

Zadání bakalářské práce

Autor: Lenka Kurelová

Studium: F15BK0011

Studijní program: B7105 Historické vědy

Studijní obor: Archivnictví - historie

Název bakalářské práce: **Radní manuál královského města Kolína nad Labem z let 1618-1619 (Diplomatický rozbor pramene)**

Název bakalářské práce AJ: The Council Manual of the Royal Town of Kolín nad Labem 1618-1619

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Obsahem bakalářské práce bude diplomatický rozbor radního manuálu královského města Kolína nad Labem z let 1618-1619. Součástí práce bude stručný přehled dějin města se zvláštním důrazem na léta 1618-1619, podoba městské správy, městské kanceláře a složení a četnost jednání městské rady ve sledovaném časovém období. Metody: diplomatický rozbor, analýza, syntéza, transkripce.

SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), Radní manuál 1618-1619. Josef VÁVRA, Dějiny královského města Kolína nad Labem I., Brno 2014. Josef VÁVRA, Dějiny královského města Kolína nad Labem II., Brno 2014. Jana VOJTÍŠKOVÁ, Písemná komunikace mezi českými královskými městy v době předbělohorské na příkladu Nového Města pražského a polabského pětíměstí, Praha 2011. Jana VOJTÍŠKOVÁ - Vít ŠEBESTA, (Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620, Ústí nad Orlicí 2013. Ladislav JOUZA - Jaroslav PEJŠA: Moje město Kolín: Zrození královského města, Kolín 2008. Marie KAPAVÍKOVÁ, Kutnohorské radní knihy z let 1462-1527 a městská správa v tomto období, in: SAP 23/1, 1973, s. 106-155. Karel MRZÍLEK, Privilegia královského města Kolína n. L., Kolín 1975. Jan JANÁK - Zdeňka HLEDÍKOVÁ - Jan DOBEŠ, Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost, Praha 2005.

Garantující pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví, Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Mgr. Jakub Zouhar, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 9.2.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala (pod vedením vedoucí práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Kolíně dne 17. 12. 2019

.....
Lenka Kurelová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní doc. PhDr. Janě Vojtíškové, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, ochotu a cenné rady poskytnuté v průběhu jejího zpracování.

Anotace

KURELOVÁ Lenka, Radní manuál královského města Kolína nad Labem z let 1618–1619. (Diplomatický rozbor pramene), bakalářská práce na Katedře pomocných věd historických a archivnictví FF UHK, Hradec Králové 2019.

Obsahem bakalářské práce je diplomatický rozbor radního manuálu královského města Kolína nad Labem z let 1618–1619. Součástí práce je stručný přehled dějin města se zvláštním důrazem na léta 1618–1619, podoba městské správy, městské kanceláře a složení a četnost jednání městské rady ve sledovaném časovém období. Práce obsahuje také paleografický rozbor písařských rukou, které se na vzniku pramene podílely, obsahovou analýzu zápisů a komparativní analýzu dochovaných obdobných pramenů z doby třicetileté války. Práce je doplněna přepisy vybraných zápisů, které byly provedeny metodou transkripce.

Klíčová slova: Kolín nad Labem, radní manuál, diplomatický rozbor, městská diplomatika, městská rada, městská kancelář

Abstract

KURELOVÁ Lenka, The Council Manual of the Royal Town of Kolín nad Labem from the years 1618–1619. (The diplomatic analysis), Bachelor's Thesis, Department of Auxiliary Historical Sciences and Archive Studies, Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2019.

The content of the bachelor's thesis is the diplomatic analysis of the council manual of the royal town Kolín nad Labem from the years 1618–1619. The bachelor's thesis includes a summary of the development of the town's history with a special emphasis on the years 1618–1619, the form of the municipal administration and the form of the town's office and the constitution and frequency of the town council's meetings in the observed time period. The bachelor's thesis also contains a paleographical analysis of the scribes' writing, a content analysis of the manual and a comparative analysis of similar extant sources from the Thirty Years' War. The bachelor's thesis is supplemented by selected extracts of protocols, which were made by the method of transcription.

Keywords: Kolín nad Labem, council manual, diplomatic analysis, municipal diplomatics, town council, town office

Obsah

Seznam zkratk	9
Úvod	10
1. Královské město Kolín	12
1.1 Dějiny města	12
1.2 Královské město Kolín v roce 1618	19
2. Kolínská městská správa od počátků do roku 1618	22
3. Kolínská městská kancelář od počátků do roku 1618	29
4. Diplomaticko-paleografický rozbor Radního manuálu města Kolína nad Labem z let 1618–1619	36
Závěr	77
Seznam použitých pramenů a literatury	80
Jmenný rejstřík	85
Seznam příloh.....	93

Seznam zkratek

AM – archiv města

JMC – Jeho Milost císař / Jeho Milost císařská

JMH – Jeho Milost hejtman

JMK – Jeho Milost královská / král

KHV FF UP – Katedra historických věd Filozofické fakulty Univerzity Pardubice

KPVHA FF UHK – Katedra pomocných věd historických a archivnictví Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové

PPP – pan purkmistr a páni

SOA – Státní oblastní archiv

SOKA – Státní okresní archiv

ÚČD FF UK – Ústav českých dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy

Úvod

Kolín, někdejší královské město, jehož počátky se datují do druhé poloviny 13. století, pravidelně poutá badatelskou pozornost. K cenným pramenům poznání městského života patří i městské knihy vedené městskými kanceláři. Předkládaná bakalářská práce si proto klade za cíl zpracovat diplomatický rozbor jedné z těch, které se dochovaly, jmenovitě Radního manuálu z let 1618–1619¹ a prostřednictvím získaných poznatků představit město Kolín k počátku třicetileté války.

Práci tvoří čtyři hlavní kapitoly, členěné účelně do dílčích podkapitol. První kapitola je zaměřena na dějiny města se zvláštním důrazem na dobu, ze které pramen pochází. Ve druhé kapitole je pozornost věnována vývoji kolínské městské správy, kdy jsou využity i poznatky ze studia sledovaného pramene. Protože lze vnímat městskou kancelář a její písaře, kteří byli i tvůrci zápisů ve sledovaném prameni, jako prodlouženou ruku městské správy, je další kapitola vyčleněna jim. S ohledem na skutečnost, že zkoumaný pramen byl součástí určitého úředního knižního systému, přináší další část práce přehled pramenů, které se dochovaly, popř. též nedochovaly, ale my o nich nacházíme v pramenech zmínky. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že komplikací je skutečnost, že kolínský městský archiv, byť náleží ke kmenovým fondům SOKA Kolín, není doposud zpracovaný.

Hlavní pozornost je v rámci bakalářské práce věnována vnějšímu a vnitřnímu diplomatickému rozboru radního manuálu. V rámci vnějšího rozboru pramene je mj. sledován fyzický stav a vazba pramene a též psací látka a dochované filigrány. Důležitou součástí tohoto rozboru byla i paleografická analýza písařských rukou a jejich identifikace. V rámci vnitřního rozboru byla pozornost zejména soustředěna na strukturu zápisů a jejich obsahové zaměření. Aby bylo možné sledovat zjištěné poznatky v dobovém kontextu, byly v rámci výzkumu využity i závěry z výzkumu dalších radních manuálů, které pocházejí z prostředí českých i moravských měst a již se staly objektem soustředěného výzkumu. Jmenovitě se jedná o radní manuál kouřimský z let 1636–1640, ivančický z let 1631–1636 a čelákovický z let 1639–1654. Zatímco v prvních dvou případech byl výzkum realizován v rámci absolventské práce, ve třetím jde o již publikovanou monografii.² Práce je doplněna četnými

¹ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*.

² Pro komparaci byly použity prameny: Šárka ZAZVONILOVÁ, *Radní manuál města Kouřimi z let 1636–1640. (Diplomatický rozbor a výběrová edice zápisů z roku 1636.)*, diplomová práce na KPVHA FF UHK, Hradec Králové 2016; Radek VÁGNER, *Tzv. Pamětní kniha města Ivančic z let 1631–1636*, diplomová práce na KPVHA FF UHK, Hradec Králové 2018; Marek DURČANSKÝ – Roman KOLEK (edd.), *Radní manuál Pavla Ježdika 1639–1654*, Čelákovice 2016.

tabulkami, transkripcí zápisů z dochovaného pramene, seznamem použitých zkratk, seznamem použitých pramenů a literatury a též obrazovou přílohou.

Zatímco z pohledu diplomatiky vybraný pramen ještě nikdo nezkoumal, v případě některých badatelů, kteří se zabývali kolínskými dějinami, máme doloženo, že jim tato městská úřední kniha posloužila jako zdroj cenných informací. Nepochybně nejvíce ji výtěžil regionální historik Josef Vávra, autor dějin města Kolína do roku 1850.³ Z dalších autorů a jejich prací, které se věnují středověkým či raně novověkým kolínským dějinám a jež bylo možné v práci využít, jmenujme Jana Vincence Pábíčka,⁴ Josefa Tůmu,⁵ Ladislava Jouzu a Jaroslava Pejšu,⁶ Petru Hollerovou⁷ a Václava Vojtíška, který se věnoval nejen dějinám města,⁸ ale také vývoji městské kanceláře a vedenému diplomatickému materiálu.⁹ Na poli diplomatiky zůstává i Marie Bláhová,¹⁰ jež se zabývá nejstarším dochovaným zlomkem městské knihy, konkrétně radním manuálem, který byl založen pravděpodobně po požáru roku 1349 a patří mezi nejstarší dochované knihy v Čechách. Vývoj, podobu a fungování kolínské městské kanceláře v předbělohorské době sleduje Jana Vojtíšková.¹¹ Privilegii udělenými městu Kolínu se zabývá Karel Mrzílek.¹² Přehled městských pečetí podává Josef Štolba.¹³ Dominantu města, chrám sv. Bartoloměje, představují ve svých monografiích Vladimír Rišlink,¹⁴ Michal Patrný a Jan Beránek¹⁵ a opět již zmiňovaný Josef Štolba.¹⁶ V neposlední řadě se častým námětem bádání stávají dějiny židovského obyvatelstva,¹⁷ které

³ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014; Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem II*, Brno 2014.

⁴ Jan Vincenc PÁBÍČEK, *Paměti královského města Kolína*, in: Časopis českého musea 22/4–6, 1848, s. 383–400, 510–531, 611–619.

⁵ Josef TŮMA, *Kolínsko a Kouřimsko. Obraz poměrů přírodních, života obyvatelstva I. paměti časů minulých. Díl II. Paměti osad na Kolínsku*, Kolín 1915.

⁶ Ladislav JOUZA – Jaroslav PEJŠA, *Moje město Kolín: Zrození královského města*, Kolín 2008.

⁷ Vladimír RIŠLINK – Petra HOLLEROVÁ, *Moje město Kolín: Od gotiky k biedermeieru*, Kolín 2009.

⁸ Václav VOJTÍŠEK, *O počátcích města Kolína*, in: Věstník Klubu čs. turistů - odbor Kolín. Vlastivědný sborník středního Polabí 15/1–2, 1938, s. 1–11, 81–86.

⁹ Václav VOJTÍŠEK, *O nejstarších knihách města Kolína nad Labem. K diplomatice městských knih českých*, in: Časopis Matice moravské 41–42, 1917–1918, s. 69–107.

¹⁰ Marie BLÁHOVÁ, *Nejstarší městská kniha města Kolína*, in: AUC – Philosophica et historica, Z pomocných věd historických, Praha 1979, s. 117–139.

¹¹ Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Písemná komunikace mezi českými královskými městy v době předbělohorské na příkladu Nového Města pražského a polabského pětíměstí*, Praha 2011, s. 7–11, 55–60, 186–209, 289–308.

¹² Karel MRZÍLEK, *Privilegia královského města Kolína nad Labem*, Kolín 1975.

¹³ Josef ŠTOLBA, *Staré pečeti kolínské*, in: Věstník Klubu čl. turistů - odbor Kolín. Vlastivědný sborník středního Polabí 8/3, 1931, s. 21–28.

¹⁴ Vladimír RIŠLINK, *Chrám sv. Bartoloměje*, Kostelní Vydří 2007.

¹⁵ Michal PATRNÝ – Jan BERÁNEK, *Arciděkaný chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: Historický a stavební vývoj*, České Budějovice, Praha 2014.

¹⁶ Josef ŠTOLBA, *Chrám sv. Bartoloměje v Kolíně*, Kolín 1930; Josef ŠTOLBA, *Krypty v chrámu sv. Bartoloměje v Kolíně*, Kolín 1935.

¹⁷ Jaroslav PEJŠA – Miroslava JOUZOVÁ – Ladislav JOUZA, *Moje město Kolín: Židé v Kolíně*, Kolín 2011; Vojtěch VANĚK, *K počátkům a nejstarším dějinám židovského osídlení ve středověkém Kolíně*, in: Židé na

vytvořilo po vypovězení židů z Plzně v roce 1504 v Kolíně druhou nejpočetnější komunitu po Praze.¹⁸ I o nich najdeme ve sledovaném prameni několik zmínek.¹⁹

1. Královské město Kolín

1.1 Dějiny města

Aby bylo možné udělat si představu, z jakého prostředí vzešla kniha, jejíž diplomatický rozbor je hlavním tématem této práce, bude v následujících kapitolách nastíněn historický vývoj královského města Kolína.²⁰ Největší prostor bude věnován přiblížení města v době vzniku pramene, tzn. hlavně období předbělohorskému, s vrcholem v roce 1618, ve kterém vypuklo stavovské povstání.

Pomineme-li prehistorické i raně středověké osídlení v této oblasti úrodné Polabské nížiny,²¹ jež nezahrnuje období existence města, a tudíž není relevantní pro tuto práci, je příhodné zmínit, že ještě než došlo k samotnému založení města, zrodila se přibližně sedm

Kolínsku a v okolí. Práce muzea v Kolíně – řada společenskovední 9, 2005, s. 3–11; Stanislav PETR, *Kolínská židovská komunita po prvním exodu Židů ze země Koruny české v roce 1541*. Tamtéž, s. 13–26.

¹⁸ Jaroslav PEJŠA – Miroslava JOUZOVÁ – Ladislav JOUZA, *Moje město Kolín: Židé v Kolíně*, Kolín 2011, s. 9.

¹⁹ Židé se objevují v postavení jedné ze stran rozličných pří, v době po stavovském povstání jsou v radním manuálu zaznamenána jejich vstoupení do rady, kdy žádají odpuštění povinnosti platit stále se zvyšující berně, kvůli čemuž jsou často napomínáni, stěžují si na špatné zacházení ze strany stavovského vojska přítomného ve městě apod. Např. „*Starší židé přednášeli, jakož jest na ně sbírky uloženo 17 [?] kop 30 gr. č. pro soldáty obecní uloženo, že pro Boha prosí, poněvadž žádných živností a handlů se dotýkati nemohou, ven za město nesmějí a tak odkud ji sebrati nemají, aby jim pasírována byla.*“ SOA Praha, SOkA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, fol. 117r.

²⁰ Kolín byl v minulosti uváděn jako Kolín nad Labem, Nový Kolín, Nový Kolín nad Labem. Latinské či německé zmínky o městě zahrnují vesměs názvy jako Colonia, Nouva Colonia, Colne, Colin, Colonia nova, Colonia super Albea, Nove Colonie, Coloniensis, Colne auf der Elbe, Neuen Kolna n der Elben. Více Ladislav JOUZA – Jaroslav PEJŠA, *Moje město Kolín: Zrození královského města*, Kolín 2008, s. 7.; Petra KUČEROVÁ, *Královské město Kolín: oficiální portál; Základní informace*. < www.mukolin.cz/cz/o-meste/zakladni-informace/ > [cit. 15. 4. 2019].

²¹ Osídlení této oblasti je, i když ne kontinuálně, doloženo již od 7. století. Slované, kteří se v raném středověku usadili v prostoru mnohem později vzniknuvšího města Kolína, náleželi ke kmeni Zličanů. Více k tématu např.: Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 7–12; Ladislav JOUZA – Jaroslav PEJŠA, *Moje město Kolín: Zrození královského města*, Kolín 2008, s. 4–5. Ještě dále do minulosti jdou např. díla: František DVOŘÁK, *Pravěk Kolínska a Kouřimska*, Kolín 1936; Josef ŠTOLBA, *Praehistorické nálezy v Kolíně*, in: Věstník Klubu čl. turistů - odbor Kolín. Vlastivědný sborník středního Polabí 9/3–4, 1932, s. 44. Josef ŠTOLBA, *Nálezy antických mincí a staré obchodní cesty na Kolínsku*, in: Věstník Klubu čl. turistů - odbor Kolín. Vlastivědný sborník středního Polabí 4/6, 1927, s. 65–71; Jiří KOŠTA – Michal LUTOVSKÝ, *Raně středověký knížecí hrob z Kolína*, Praha 2014.

kilometrů na východ u ústí říčky Klejnárky do Labe původní osada Kolín (dnes Starý Kolín). Z důvodů častých záplav v této oblasti a také díky objevu stříbrné rudy v části kutnohorského rudního okrsku bylo pro královské město vybráno příhodnější místo. Původní osada však nezanikla, její vývoj pokračoval dál. K odlišení těchto dvou míst se stejným jménem Kolín se původní osada začala nazývat „Starý Kolín“ a nově založené město obdrželo přívlastek „Nový“. Tuto teorii podporují mnohé podobnosti při vzniku obou osad, kromě jména je to i spojení starokolínské a kolínské rychty a společný patronát panovníka nad kostely v obou Kolínech.²²

Zakladatelem města Kolína se stal někdy v 50. letech 13. století král „železný a zlatý“ Přemysl Otakar II. Kdy přesně k založení města došlo, bohužel pro nedochování zakládací listiny ani jiných písemných záznamů²³ určit nemůžeme.²⁴ Založením města byl pověřen nám neznámý lokátor, který město situoval na skalnaté, k severu se svažující návrší nad řekou Labem. Město nebylo velkých rozměrů, svou rozlohou (necelých 10 ha) vymezenou městským opevněním patřilo k těm nejmenším. Mohutné hradby měly tvar obdélníku se zakulacenými rohy. Ze tří stran bylo město obeháno dvojitými zdmi. Vnitřní hradby zakončené cimbuřím dosahovaly výšky až 11 metrů, vnější byly vysoké cca 5 metrů. Mezi hradebními zdmi byl volný prostor - tzv. parkán. Čtvrtá strana hradeb, severní, která se táhla nad řekou, byla tvořena pouze jednoduchou zdí. Dominantami města se staly farní kostel sv. Bartoloměje²⁵ na nejvyšším bodu města, v jeho jihovýchodním nároží a v rohu severozápadním dominikánský klášter s kostelem Panny Marie.²⁶ Přístup do města zajišťovaly čtyři brány – Klášterská (jejíž funkci převzala v roce 1494 poprvé zmiňovaná brána Nová,

²² Více Ladislav JOUZA – Jaroslav PEJŠA, *Moje město Kolín: Zrození královského města*, Kolín 2008, s. 8; Václav VOJTÍŠEK, *O počátcích města Kolína*, in: Věstník Klubu čs. turistů - odbor Kolín. Vlastivědný sborník středního Polabí 15/ 1–2, 1938, s. 2–3.

²³ Je také otázkou, zda privilegia, povýšení na město, měla vždy písemnou podobu nebo zda došlo pouze k ústnímu aktu a zakládací listina ve skutečnosti nikdy neexistovala.

²⁴ Ve druhé polovině dvacátého století byl kolínskými vzat za oficiální rok 1257 (konstrukce Jaroslava Schneidera). Od tohoto roku se později ustoupilo. Nejprůhodnějším se zdá časové vymezení založení města mezi roky 1253–1261, s tím, že nejpravděpodobnější rok se nachází někde na začátku této časové osy. V září 1253 se Přemysl Otakar II. stává králem českým a z roku 1261 se dochovala první datovaná písemná zmínka o Kolíně. Jedná se o privilegium městu Přelouči, vydané 8. 9. 1261, kterým Přemysl Otakar II. uděluje „*omnia iura et libertates, que habent civitates nostre in Colonia et Churim, videlicet ius, quod habet Magdeburgensis civitas*“ – „všechna práva a svobody, jako mají naše města Kolín a Kouřim, rozumí se právo, jako má město Magdeburk.“ Kolín tu je již zmiňován coby etablované královské město disponujícím magdeburským právem. Více Ladislav JOUZA – Jaroslav PEJŠA, *Moje město Kolín: Zrození královského města*, Kolín 2008, s. 6–10.

²⁵ Raně gotický chrám sv. Bartoloměje prošel významnou přestavbou po velkém požáru z roku 1349, kdy byl Petrem Parlěrem založen dne 20. ledna 1360 na místě poničeného původního chóru nový vrcholně gotický chór. V roce 1504 byla v samotném sousedství kostela přistavena mohutná pozdně gotická zvonice mistrem Bartošem. Více Petra HOLLEROVÁ – Ladislav JOUZA – Vladimír RIŠLINK, *Měšťanský dům: průvodce po expozici „Královské město Kolín ve středověku“*, s. 12, nedatováno.

²⁶ Jeho přesné umístění není známé a není jisté, zda stál uvnitř města. Je možné a některé prameny tomu nasvědčují, že stál již za hradbami města. Ladislav JOUZA – Jaroslav PEJŠA, *Moje město Kolín: Zrození královského města*, Kolín 2008, s. 11.

označovaná častěji jako brána Pražská), Kouřimská, Čáslavská (zvaná pak Kutnohorská či Horská) a Labská.²⁷ Postupně se také začínala utvářet i městská předměstí. Ta byla původně tři: Čáslavské (později nazývané Kutnohorské), Kouřimské a Klášterské (Pražské). Později k nim přibýlo předměstí Zálabské,²⁸ které bylo s městem spojeno dřevěným mostem.²⁹

Model zachycující podobu města Kolína po roce 1421 od Františka Zlocha a Josefa Zákory,³⁰
(foto autorka)

Obyvatelstvo města nebylo příliš početné. Odhadem mohlo po založení Kolína ve městě žít téměř pět set obyvatel, z nichž však majitelů městských domů, sousedů usedlých, tzn. plnoprávných měšťanů, bylo sotva sto.³¹ Vlastníci domů na některém z kolínských předměstí byli zvaní taktéž sousedy, ale nikdy nemohli být zvaní měšťany. Toto právo požívali pouze sousedé vlastníci nemovitost uvnitř hradeb. Tzv. obyvatelé, kteří byli v ochraně města, bydleli ve městě nebo na předměstích. Byli sice svobodní, nicméně

²⁷ Ladislav JOUZA – Jaroslav PEJŠA, *Moje město Kolín: Zrození královského města*, Kolín 2008, s. 14–15.

²⁸ Tamtéž, s. 25.

²⁹ Existence tohoto mostu je doložena teprve k roku 1410, ale most byl bezpochyby postaven mnohem dříve. Více Petra HOLLEROVÁ – Ladislav JOUZA – Vladimír RIŠLINK, *Měšťanský dům: průvodce po expozici „Královské město Kolín ve středověku“*, s. 12, nedatováno.

³⁰ Regionální muzeum v Kolíně, Červinkovský dům, stálá expozice „Královské město Kolín ve středověku.“

³¹ Václav VOJTÍŠEK, *O počátcích města Kolína*, in: *Věstník Klubu čs. turistů - odbor Kolín. Vlastivědný sborník středního Polabí 15/ 1–2, 1938, s. 5.*

nevlastnili městský dům a tudíž se nemohli ani podílet na chodu a řízení města. Jakákoli veřejná funkce v městské samosprávě byla vázána na držbu městského domu nacházejícího se ve městě samotném.³² Ochranu města požívali též židé, ti ale měli postavení bezprostředních poddaných královské komory. S rozvojem města a v souvislosti s osidlováním městských předměstí počet obyvatel zvolna narůstal až na 2000–3000³³ na počátku 15. století. K roku 1567 se uvádí 229 křesťanských domů a 27 židovských, s celkovým odhadem 3000 lidí,³⁴ čímž se Kolín řadil mezi středně velká královská města.

Město Kolín bylo původně městem horním, určitá část obyvatelstva se věnovala dolování stříbrných rud, ve správních a soudních záležitostech se tudíž město řídilo od svého založení právem magdeburským, ale nejpozději počátkem 14. století přešlo právo jihlavské. Tím se řídilo až do roku 1545.³⁵ Poté se Kolínští odvolávali ke Starému Městu pražskému a od roku 1548 k apelačnímu soudu na Pražském hradě.³⁶

Obyvatelstvo se kromě těžby stříbra (po vzniku Kutné Hory se většina podnikatelů v tomto odvětví přesunula právě tam) zabývalo řemesly, obchodem, zemědělstvím, rybnářstvím, sladovnictvím a pivovarnictvím. Díky privilegiím³⁷, která město získávalo od panovníků, se z Kolína stalo významné, prosperující řemeslnické a tržní centrum. Na počátku 14. století Kolín patřil do skupiny měst (společně s Čáslaví, Kutnou Horou a samozřejmě Prahou), ve které byl soustředěn podstatný díl měšťanského bohatství v zemi. Roku 1310 Kolínští upadli v nemilost krále Jana Lucemburského, poté, co jej odmítli vpustit do města při jeho vstupu do Čech, a následně jím byli potrestáni. Kolínu byl odebrán povinný sklad kupeckého zboží a na rok byl přeložen do Nymburka. Naštěstí se Kolínští s králem zanedlouho usmířili a on jim věnoval řadu dalších výsad a privilegií, např. výroční trh o sv. Bartoloměji, obnovení práv kolínské rychty včetně potvrzení všech jejich důchodů. V udělování a potvrzování privilegií pokračovali i všichni jeho následovníci.³⁸

³² Více Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Pisemná komunikace mezi českými královskými městy v době předbělohorské na příkladu Nového Města pražského a polabského pětíměstí*, Praha 2011, s. 26–27.

³³ Ladislav JOUZA – Jaroslav PEJŠA, *Moje město Kolín: Zrození královského města*, Kolín 2008, s. 47.

³⁴ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 179.

³⁵ Petra HOLLEROVÁ – Ladislav JOUZA – Vladimír RIŠLINK, *Měšťanský dům: průvodce po expozici „Královské město Kolín ve středověku“*, s. 10, nedatováno.

³⁶ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 173.

³⁷ Přehled získaných privilegií dává Karel MRZÍLEK v knize *Privilegia královského města Kolína n. L.*, Kolín 1975.

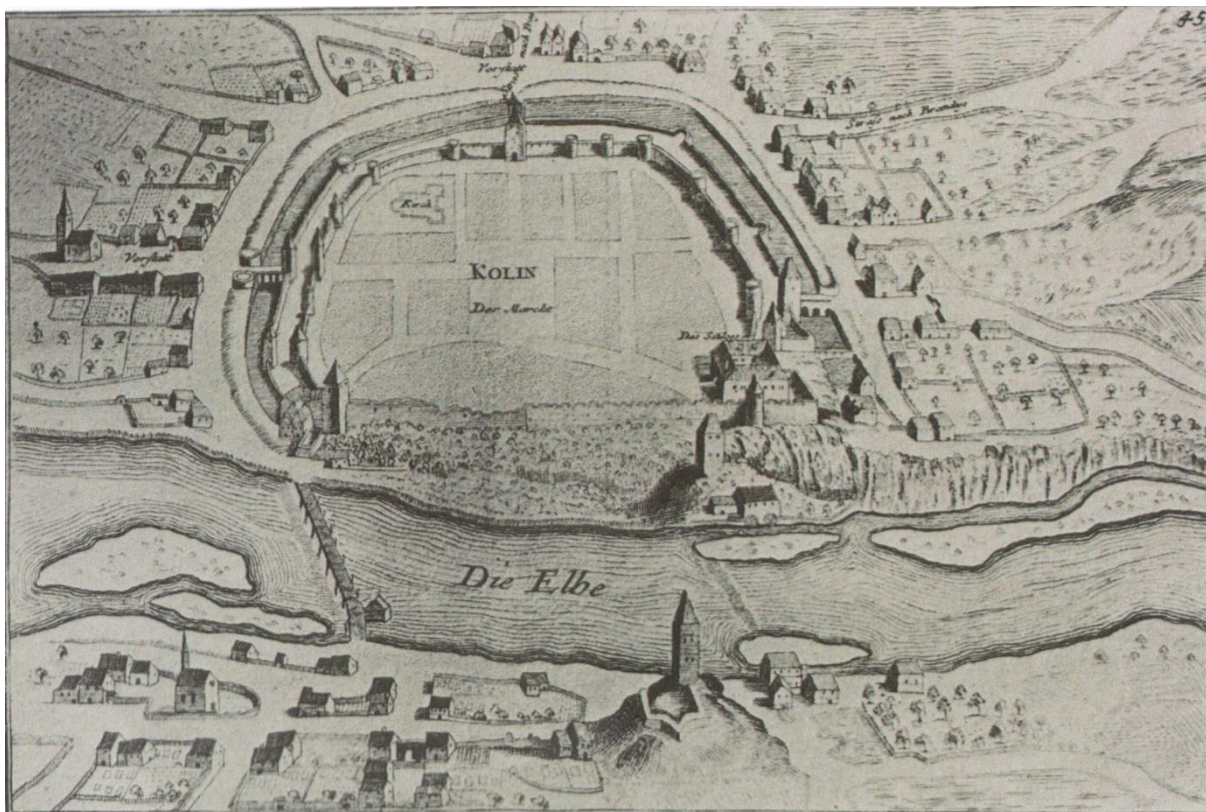
³⁸ Namátkou jmenujme alespoň některá z nich. Karel IV. udělil městu právo skladu dřeva na Labi, právo odumrti, právo svobodně nakládat se svým majetkem a zařadil Kolín mezi komorní královské statky, které nesmějí být dány do zástavy na více jak deset let. V roce 1381 světil Václav IV. Kolínu úřad popravy, v roce 1385 týdenní pondělní trh na maso a na chleby, 12. června 1391 významné městské právo mílové. Roku 1466 povolil král Jiří z Poděbrad vybírat mýto z dováženého zboží. V roce 1489 bylo Vladislavem Jagellonským Kolínským povoleno pečetení červeným voskem. Petra HOLLEROVÁ – Ladislav JOUZA – Vladimír RIŠLINK, *Měšťanský dům: průvodce po expozici „Královské město Kolín ve středověku“*, s. 10–11, nedatováno.

Fakt, že příchozí kolonizátoři, kteří se podíleli na zbudování města, přišli z německy mluvících oblastí, určilo charakter města. Až do husitských válek zde žilo převážně německé obyvatelstvo. Husitská revoluce přinesla počestění města. Již v květnu 1421 Kolínští přijímají víru podobojí podle čtyř artikulů pražských. Od roku 1427 Kolín patřil do sirotčího svazu, po bitvě u Lipan v roce 1434 byl členem svazu táboorského. Roku 1436 jej získal spolu s dalšími vesnicemi do držení táboorský hejtman Bedřich ze Strážnice, což pro Kolín znamenalo v podstatě propad na úroveň poddanského města. Na sklonku svého života byl však Bedřich ze Strážnice donucen českým králem Jiřím z Poděbrad vyměnit kolínské panství za hrad Potštejn. Poté kolínské panství spravovali Jiřího spolehliví hejtmané.³⁹ Protože jej Jiří držel ve svém soukromém vlastnictví, přešel Kolín po jeho smrti na jeho syny.⁴⁰ Od roku 1476 ho měl v držení Matyáš Korvín. Ten o 10 let později postoupil práva na Kolín králi Vladislavu Jagellonskému, který jej roku 1488 zcela vyplatil a dosadil do něho opět hejtmana, čímž se Kolín opět zařadil do královského majetku. Tento stav však nevydržel dlouho, již v roce 1502 se Kolín opět stal předmětem zástavy a na kolínském panství se k veliké nelibosti Kolínských střídali zástavní páni až do roku 1615.⁴¹

³⁹ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I.*, Brno 2014, s. 83.

⁴⁰ Od roku 1472 jej držel Viktorín, poté Hynek.

⁴¹ Od roku 1502 do roku 1506 jej měl v držení Mikuláš ml. Trčka z Lípy na Lichtenburce a Opočně. V roce 1509 to byl Bernart z Valdštejna, 1517–1519 nejvyšší purkrabí Zdeněk Lev z Rožmitálu a Blatné. V roce 1532 byl Kolín zastaven Vojtěchovi z Pernštejna, mezi lety 1537–1545 jej držel Albrecht z Gutštejna. 15. 6. 1556 je kolínský zámek s panstvím zastaven Karlovi ze Žerotína a setrvává v držení tohoto rodu až do roku 1591. Posledním zástavním držitelem kolínského panství je ve sledovaném období Václav Vchynský z Vchynic a na Zásmukách, který jej měl v letech 1611–1615. Více o podobě panství, přesunech majetku a zástavních majitelích: Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I.*, Brno 2014, s. 83; Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem II.*, Brno 2014, s. 83; Josef TŮMA, *Kolínsko a Kouřimsko. Obraz poměrů přírodních, života obyvatelstva I. paměti časů minulých. Díl II. Paměti osad na Kolínsku.*, Kolín 1915, s. 1–5.

Nejstarší známá veduta Kolína od Carla Capiho z roku 1640⁴²

V roce 1541 působilo v Kolíně 12 cechů: řezníci, pekaři, ševci, koláři, koželuzi, pivovarníci, kožišníci, tkalci, krejčci, kováři, olejníci a sladovníci. Krátce se zde objevil cech vinopalů (1548–1555). Ve druhé polovině 16. století jsou založeny či obnoveny následující cechy: mlynáři, provazníci, zámečníci, šenkýři, rybáři a kaprníci.⁴³

Při povstání v roce 1547 stál Kolín v opozici vůči králi Ferdinandovi I. a po porážce stavovského odboje Kolínští pocítili velmi tvrdě sankce za svou účast ve vzpouře proti němu. Byli potrestáni odnětím všech svých privilegií a byl jim zabaven veškerý obecní majetek.⁴⁴ A ačkoli Kolínu byla práva navrácena již 24. září 1547, faktem zůstává, že zkonfiskovaný majetek se městu vracel pomalu a po částech,⁴⁵ díky čemuž se město dostalo do obrovských dluhů, se kterými se potýkalo až do začátku třicetileté války.

⁴² Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, obrazová příloha.

⁴³ Tamtéž, s. 183–184.

⁴⁴ Kolínu byly zabaveny vsi Starý Kolín, Tři Dvory, Křečhoř, Velim, dále dvůr Bříství, špitální dvůr ve městě, louky, lesy, rybníky i platy. Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 136.

⁴⁵ 30. září 1547 byl Kolínským vrácen špitální dvůr se všemi grunty, platy i úroky. 23. června 1549 jim král přenechal šosovní platy ze Starého Kolína, ves samotnou však nevrátil. V roce 1552 byl navrácen rybník Čakanec a 3. září 1555 Nový rybník. Ve stejném roce král odprodal Kolínským ves Tři Dvory za 364 kop gr. č. Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 137.

Výše bylo zmíněno, že Kolínští přijali, i když ne zcela dobrovolně, víru podobou již v květnu 1421. Utravisté posléze tvořili mezi obyvateli většinu. V chrámu sv. Bartoloměje kázali utravističtí kněží. Kolem roku 1533 se do města dostávají Lutherovy myšlenky a první luteránští kněží, kteří již od roku 1604 kázali v chrámu sv. Bartoloměje. Nesmí být opomenuti ani členové Jednoty bratrské⁴⁶ a židovská komunita.⁴⁷

V průběhu druhé poloviny 16. století bylo město zkoušeno několika živelnými pohromami a ničivými požáry. Z těch nejničivějších zmiňme alespoň dva. První, jenž vzplanul v roce 1597 a při kterém lehlo popelem celé Pražské předměstí, a druhý v roce 1617, jemuž padlo za oběť 17 domů na náměstí.⁴⁸ Veliké pozdvižení vyvolala také dvě zemětřesení.⁴⁹ Město nebylo ušetřeno ani morových epidemií, které se přehnaly přes Kolín v letech 1582, 1588–1589, 1598 a 1613–1614.⁵⁰ Kolínští se museli potýkat i s válečnými útrapami⁵¹, které přinášely jak války proti Turkům, tak válka mezi Rudolfem II. a jeho bratrem Matyášem o vládu v zemi.⁵² V neposlední řadě si svou daň vybírala neúrodná léta, která v letech 1600–1618 přicházela častěji, než bylo obvyklé.⁵³

⁴⁶ Příslušníci Jednoty bratrské byli po stavovském povstání z roku 1547 vypovězeni ze země. Z Kolína se odstěhovalo následného roku do 40 lidí, kteří se odmítli vzdát své víry. Viz Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 138.

⁴⁷ Židé čelili opakovaným vyhnáním ze země. Např. po velkém požáru Prahy v roce 1541 byli všichni židé vypovězeni ze země pro podezření, že ve spojení s Turky, onen ničivý požár založili. Toto se dotklo i všech kolínských židů, kteří opustili město. Zpět do města se počali vracet až roku 1549. Po roce 1551 se jim dostalo povolení, navrátit se do svých domovů. Následoval další císařský glejt z roku 1557 dovolující židům pobýt v zemi jeden rok, dokončit všechny své obchody a poté opět zemi opustit. Z Kolína odešli teprve roku 1561. Uvolněné židovské domy poté byly prodány místním křesťanům. Navrátit se směli po smrti Ferdinanda I. roku 1564. Více Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 138–140; Taktěž Stanislav PETR, *Kolínská židovská komunita po prvním exodu Židů ze země Koruny české v roce 1541*, in: *Židé na Kolínsku a v okolí. Práce muzea v Kolíně – řada společenskovední 9*, 2005, s. 13–26.

⁴⁸ „Dne 14. Unora vyšel u brány Kauřimské w domě p. Sedlčanského oheň, kterýmžto 17 domů w popel obráceno.“ Jan Vincenc PÁBÍČEK, *Paměti královského města Kolína*, in: *Časopis českého musea 22/4–6*, 1848, s. 532. Taktěž Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 165.

⁴⁹ 28. 2. 1588 a 15. 9. 1590. Viz Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 149.

⁵⁰ Jiří PROCHÁZKA, *Kolín ve fotografii*, Praha 1972, s. 11; Taktěž Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 149–150 a s. 163; Jan Vincenc PÁBÍČEK, *Paměti královského města Kolína*, in: *Časopis českého musea 22/4–6*, 1848, s. 522.

⁵¹ Např. neustálé průchody vojsk městem (r. 1595, 1596, 1597, 1602), povinnost odvádět vysoké daně do královské pokladnice apod.

⁵² Jiří PROCHÁZKA, *Kolín ve fotografii*, Praha 1972, s. 11.

⁵³ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 170.

1.2 Královské město Kolín v roce 1618

Na základě podrobné práce Josefa Vávry⁵⁴ a ve světle dochovaných zpráv z radního manuálu⁵⁵ bude v následující podkapitole krátce načrtnut celkový přehled o městě v roce 1618. Pozornost bude zaměřena na všeobecný přehled, ekonomické poměry a podobu města.

K roku 1618 je uváděno v Kolíně celkem 213⁵⁶ susedů, přičemž 103 obývalo město samotné (měšťané) a 110 jich bydlelo na předměstích (sousedé).⁵⁷ Celkový odhad počtu obyvatel se pohybuje kolem 3000.⁵⁸ Co se týká národnostního složení obyvatelstva, vedle v těchto dobách již převáživších Čechů se v Kolíně nacházelo i několik dalších skupin obyvatelstva. Předně to byli Němci, ač jich je k roku 1618 zmiňován již jen nevelký počet.⁵⁹ Pravdou je, že se přizpůsobovali českému živlu, přebírali jazyk i mentalitu, a tak se již můžeme setkat s některými sousedy, kteří jsou označováni za Čechy, avšak jejichž otcové byli Němci.⁶⁰ Ve městě tenkrát žili i Vlaši.⁶¹

Obyvatelstvo se zabývalo zemědělstvím, rybolovem, řemeslnou výrobou, živnostmi i obchodem. K nejdůležitějším činnostem patřilo pivovarnictví, vinopalství, mandlářství, dále tu byly velmi důležité mlýny (Zámecký, Podskalský a Hrobský) a tři cihelny.⁶² Sladování a vaření piva bylo povoleno jen uvnitř hradeb a bylo vyhrazeno pouze měšťanům. Této činnosti se nesměli věnovat páni ani zemané. Pouze starousedlí zemané dostali výjimku. V roce 1618 bylo v Kolíně 7 sladoven – Sokolovský dům č. 72 na náměstí, na pražském předměstí to byla sladovna Šilhánkovská, dále Volfa Nyškovského, Dupáčkova a při dvoře císařského rychtáře. Poslední dvě byly na Kouřimském předměstí, a to sladovna Melounkovská a Hyttichovská.⁶³ Ve sledovaném roce byly v Kolíně následující řemeslnické cechy: řezníci, sladovníci, mlynáři, pekaři, krejčí, kožišníci, tkadlci, spojení kováři a koláři, ševci a hrnčíři, truhláři a zámečníci, rybáři a kaprníci, bednáři, šenkýři a landkočí (povozníci).⁶⁴ Trhy se ve městě

⁵⁴ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014; Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem II*, Brno 2014.

⁵⁵ SOA Praha, SOkA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*.

⁵⁶ Toto číslo koresponduje s uváděným počtem domů v Kolíně k roku 1604 z knihy Františka DVORSKÉHO, *O počtu domů v Praze a královských městech v Čechách v 16.–19. století*, Praha 1882, s. 25.

⁵⁷ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 174.

⁵⁸ Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Písemná komunikace mezi českými královskými městy v době předbělohorské na příkladu Nového Města pražského a polabského pětíměstí*, Praha 2011, s. 58.

⁵⁹ Pavel Krum z Jihlavy, Valentin Siebert zámečník, Hans Payer z Vrchlabí sladovník, Michálek Stiller z Vrchlabí sladovník, bradýři Jan Purkhart Olomoucký a Andres Erhart, mandlér Daniel Gruntmann a uzdař Jan Krebs a několik řemeslníků usazených na předměstích.

⁶⁰ Za všechny jmenujme alespoň Daniela Richtera a Daniela Hytticha.

⁶¹ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 174–179.

⁶² Tamtéž, s. 183.

⁶³ Tamtéž, s. 182.

⁶⁴ Tamtéž, s. 184.

konaly pravidelně v pondělí a ve čtvrtek. Výroční trhy měl Kolín dva. První se konal na jaře o Svátostech, druhý v létě o sv. Bartoloměji. Výroční trhy byly spojeny s trhy koňskými.⁶⁵

K nastínění hospodářské situace města je zařazen přehled obecního jmění a ročních výnosů, uváděných k roku 1618. K obecnímu jmění patřila ves Tři Dvory, ve které bylo 14 osedlých rolníků, ze které však byla výnosem pouze robota ke dvorům obecním. Dále zádušní dvůr špitální nacházející se na Kouřimském předměstí, při něm 59 kop záhonů rolí orných a 5 luk, Štítarský dvůr s dvěma mlýnci pod Štítary a v Pekle s výnosem 100 kop gr. č., pak Dolejší dvůr v Polepech s 5 lány rolí, lukami, porostlinami, vinicí a zahradou s ročním výnosem 100 kop gr. č., Hořejší dvůr v Polepech, při němž bylo 5 a půl lánu rolí, louky, zahrada, vinice, pastvina a mlýn s rybníkem Nadýmačem, a to vše s uváděným výnosem 100 kop gr. č. Posledním dvorem v majetku města byl dvůr Skálovský na Kouřimském předměstí, při němž bylo 14 kop záhonů rolí, zahrada a louky s výnosem 150 kop gr. č. Kolín vlastnil 6 mlýnů.⁶⁶ Ze všech mlýnů dohromady plynulo městu ročně 400 kop gr. č. Další položkou v příjmech bylo 100 kop gr. č., které plynuly z Nového rybníka u Starého Kolína a 9 a půl kopy jdoucích z rybníka jménem Sakman, který byl rovněž u Starého Kolína. Další 6 kop gr. č. potom přinesly rybníčky u Štítar, ve kterých byly kapří násady. Rybník Čakanec byl předělán na louku s výnosem 50 vozů sena ročně. Z pronájmu obecních domů na předměstích město vydělalo 50 kop gr. č. ročně. Obecní lesy⁶⁷ poskytovaly dřevo na palivo a stavivo. Další peníze do městského rozpočtu přinášely různé důchody: městské clo (ungelt), které ročně vyneslo 50 kop, dále obecní obchod solní (180 kop), obchod vinný (500 kop), domovní daň sousedská – tzv. lozuňky (72 kop), pronájem rybolovu v Labi (15 kop), tržné (19 kop), podružská daň, odúmrti, taxy za propuštění sousedství, řemesel a obchodů. Veškeré příjmy města byly za rok 1618 vyčísleny sumou cirká 2000 kop grošů českých.⁶⁸ K celkové ekonomické situaci je nutné podotknout, že město bylo stále zatíženo ohromnými dluhy a nový rok zahájili Kolínští sháněním peněžních prostředků a následnou rekonstrukcí domů poničených velkým požárem, který někdo úmyslně zapálil v únoru roku předešlého.

Nemocní nemajetní obyvatelé byli umisťováni do špitálu, který se nacházel na Horském předměstí. Pod Labskou bránou byla lázeň.⁶⁹ Pro mimoměstské obchodníky bylo

⁶⁵ Tamtéž, s. 185.

⁶⁶ Jmenovitě to byly mlýny Hrobský, Zálabský, mlýn pod Štítary a mlýn v Pekle. Poslední dva se nacházely v Polepech.

⁶⁷ Les špitální v Licku u Hradištky, les na velkém ostrově v Labi pod zámekem, olšový les „v Brným“ ke Třem Dvorům a dílce lesů u St. Kolína a Sv. Kateřiny.

⁶⁸ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 169–171.

⁶⁹ Tamtéž, s. 186.

k dispozici 6 hostinců nabízejících nocleh.⁷⁰ V Kolíně byla i městská škola,⁷¹ v níž působili vždy tři osoby, „oficiálové“⁷² – rektor, kantor a succentor. V roce 1618 zde působil Jan Veverin z Kranichsfeldu, který byl následně vystřídán Jeremiášem Spirou Turnovským. Jako kolega je jmenován Jan Krška, kterého vystřídal Pavel Horyna.⁷³ Mezi kolínskými sousedy a obyvateli převažovali vesměs přívrženci protestantského vyznání⁷⁴ (luteráni a příslušníci Jednoty bratrské). V roce 1618 působil v chrámu sv. Bartoloměje poslední z luteránských kněží, děkan Jiří Chiliades.⁷⁵ Tomu zde pomáhal kaplan Cyprián Žumberský. Při chrámu působila i dvě literátská bratrstva, latinské (sousedé s vyšším vzděláním) a české (většinou prostí řemeslníci). Je doprovázel při zpěvu varhaník Melichar Peem.⁷⁶ Dokonce i úřad císařského rychtáře byl zastáván mužem evangelického vyznání.⁷⁷ Ten byl potvrzen i při obnovení městské rady, které proběhlo dne 11. května 1618.⁷⁸ Po počátečním lavírování a nerozhodnosti, kdy se Kolínští ze strachu nezúčastnili evangelického sjezdu,⁷⁹ se nakonec přeci jen přidali na stranu vzbouřených stavů. To s sebou přineslo další výdaje. Kolín se připravoval na válku, verboval vojáky, posílal direktoriu berně a hlavně musel poskytnout ubytování a zásobovat stavovské vojsko o síle 1300 mužů, které v září roku 1618 Kolín obsadilo.⁸⁰ Válečné události a přítomnost vojska s sebou přinesly i další nepříjemnosti. Rozšířily a přiosťřily se spory mezi protestanty a katolíky, značně stoupla daňová zátěž obyvatel, upadaly mravy a morálka a vzrůstalo se udavačství.⁸¹

⁷⁰ Tamtéž, s. 185.

⁷¹ Pro kterou byla v roce 1612 postavena nová budova přestavbou gotické hřbitovní kaple sv. Jakuba Většího.

⁷² SOA Praha, SOkA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, fol. 5v.

⁷³ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 194–195.

⁷⁴ Jaroslav SCHNEIDER ve svém článku *Mistr Štěpán Prunar, radní písař král. města Kolína 1608–1625*, in: *Věstník Klubu čs. turistů - odbor Kolín. Vlastivědný sborník středního Polabí 17/1–12*, 1940, s. 25 dokonce tvrdí, že z 213 osedlých sousedů byl katolického vyznání k roku 1618 pouze 1 a i ten o rok později přestoupil k víře podoboji.

⁷⁵ Děkan byl po Bitvě na Bílé hoře a následném zahájení protireformace z Kolína vypovězen.

⁷⁶ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 190–193.

⁷⁷ Mistr Jan Pachta z Rájova byl členem Jednoty bratrské.

⁷⁸ SOA Praha, SOkA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Kniha purkmistrovská 1615–1628*, fol. 40v.

⁷⁹ Evangelický sjezd svolaný na 21. 5. 1618 do Karlovy koleje v Praze.

⁸⁰ Vojsko setrvalo ve městě do prosince 1618.

⁸¹ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem II*, Brno 2014, s. 10–22.

2. Kolínská městská správa od počátků do roku 1618

Úřední knihy jsou produktem městské správy, texty v nich zapsané odrážejí kompetence městské rady, přinášejí možnost rekonstrukce fungování a průběhu jednotlivých zasedání, na jejich základě je možné odtušit běh a způsob řízení života obce, právní zvyklosti při koupích a prodejkách nemovitostí, nalézání práva při mnohých sousedských sporech apod. a dávají badatelům jedinečnou možnost proniknout do tajů života měšťanů. Následující řádky proto budou věnovány samotné městské správě v Kolíně, jejímu vývoji od založení města po rok 1618.

Vznik městské samosprávy je dáván do souvislosti se zformováním měšťanstva, které se stále víc snažilo získávat pravomoci rozhodovat o městě do svých rukou a tím se oprostít od závislosti na své vrchnosti. V případě královských měst jí byl přímo panovník. Měšťané byli sice osobně svobodní, podléhali však přímému vlivu panovníka. Ten si obvykle ve městě podržel všechna výsadní a výsostní práva obzvláště v oblasti hospodářských záležitostí.⁸² Všechny tyto výsady byly střeženy královským podkomořím. Ten jakožto představený královské komory nemohl být osobně přítomen ve všech městech království, proto byl v každém městě ustanoven královský rychtář. Tento úředník zastupoval panovníka při správě města a hájil královská práva a jejich vykonávání. Ručil především za mír a pořádek ve městě včetně dodržování právního řádu. V jeho rukou tedy leželo i soudnictví.⁸³ U soudů se záhy ustavil z měšťanů rozhodujících spory sbor přísežných, který se stal zárodkem městské rady jakožto představitelky městské samosprávy. Úřad královského rychtáře mohl být někdy svěřen doživotně, v jiných případech dědičně.⁸⁴ V častých případech se prvním rychtářem stal sám lokátor, jenž město vysadil.⁸⁵ Rychtář spolu s úřadem získal i nájem městské rychty.

⁸² Především záležitosti spojené s obchodem, tzn. mílové právo, právo výročních trhů, osvobození od cel a mýtného, právo vedení obchodních cest, nuceného skladu aj. Viz Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha 2005, s. 235.

⁸³ Rychtář byl hlavní osobou u všech typů městských soudů, které byly svolávány do budovy rychty. Takzvané zahájené soudy byly v Kolíně svolávány čtyřikrát do roka o suchých dnech a byly rychtářem slavnostně zahajovány i uzavírány. Nejvýznamnějším byl výroční soud, k němuž přijížděl královský podkomoří s královským hofrychtěrem a s písařem. Mimo to byl i menší soud rychtářský a někdy byly svolávány náhlé soudy. Václav VOJTÍŠEK, *O počátcích města Kolína*, in: *Věstník Klubu čs. turistů - odbor Kolín. Vlastivědný sborník středního Polabí 15/1–2, 1938, s. 8.*

⁸⁴ V Kolíně byl tento úřad nejprve volně pronajímán králem, ale postupně se stal dědičným (v období vlády Jana Lucemburského) a zůstal jím až do roku 1485.

⁸⁵ V případě města Kolína zůstává jméno lokátora neznámé. Vůbec prvním zmiňovaným kolínským rychtářem je Gisilbert, jehož působení v rychtářském úřadě je doloženo v letech 1277–1295. V pozdějších pramenech je uváděn jeho předchůdce rychtář Henricus, jehož činnost v úřadě je doložena k roku 1270. Někteří historikové dokonce připouštějí možnost, že zrovna on by mohl být onen neznámý lokátor města. Více Josef VÁVRA,

Rychta byl nejváženější dům situovaný na náměstí,⁸⁶ ve kterém rychtář bydlel i vykonával své povinnosti. K rychtě patřily také mnohé důchody, právo kupectví a šenkování vína⁸⁷ i pokuty z veškerých soudních věcí, které soudil. Ve svém úřadu však nebyl neomezený. Ze strany krále podléhal podkomořímu, vzhledem k měšťanstvu a městské obci byl vázán na městskou radu, jejíž význam postupně narůstal a zároveň s tím docházelo k postupnému omezování moci rychtáře,⁸⁸ obzvláště co se týká výkonu soudní moci. O úpadku rychtářského úřadu svědčí taktéž umístění oslovení městského rychtáře v královských i městských listinách, ve kterých byl téměř vždy jmenován na prvním místě, avšak s postupem času začal být jmenován až za městskou radou.⁸⁹ S narůstajícími emancipačními pokusy patriciátu městské komunity převzít odpovědnost za samosprávu do svých rukou lze sledovat stále slabší pozici rychtáře coby zástupce krále a pána města, umenšované o to více v dobách oslabení či přímo absence královské moci. Finální přerod rychtáře coby králova zástupce ve výkonný orgán vůle městské rady se odehrál v husitském období. Můžeme konstatovat, že se městský rychtář stal pouze placeným, na městské radě závislým úředníkem, neboť husitská města v tomto období víceméně přebrala či vykoupila rychtu a rychtáře jmenovala sama městská rada.⁹⁰ V Kolíně se tak stalo roku 1480, kdy Adam z Bystřice prodal rychtu i se svým úřadem obci města. Roku 1485 potom prodal i veškeré dědičné pozemky, které původně patřily k úřadu dědičného královského rychtáře.⁹¹ Z královského rychtáře se stal rychtář městský, volený zároveň s konšely jednou za rok. V době vzniku rozebíraného pramene by mohly jeho kompetence být popsány následně – zodpovídal za bezpečnost, mravy, čistotu ulic, dohlížel na legálnost koupí a prodejů, zatýkal osoby, uváděl odsouzené do vězení, byl přítomen u poprav, opatroval rychtářskou pečeť a spravoval městské věznice. Byl přímým nadřízeným biřice, mistra popravčího i drábů. Na radnici měl svou kancelář a svého písaře. Městskému rychtáři

Dějiny královského města Kolína nad Labem I, Brno 2014, s. 25; Ladislav JOUZA – Jaroslav PEJŠA, *Moje město Kolín: Zrození královského města*, Kolín 2008, s. 33.

⁸⁶ Dům rychty stál na místě, kde jsou dnes domy č. p. 73 a 74. Více Karel MRZÍLEK – *Středověký Kolín: Kde stávala první kolínská rychta*. Klíč: publikace Regionálního muzea v Kolíně 2, 1966. (nestránkováno)

⁸⁷ Ke kolínské rychtě náležely čtyři svobodné lány, dva rybníky, dva mlýny, sladovna, krejčovská dílna, deset chlebných krámů, dva masné krámy, sklad ryb a slanečků, noční hlídky na trhu, váha olova, rybolov v Labi, dva háje a ostrov. Spolu s kolínskou rychtou měl v držení i rychtu ve Starém Kolíně s krčmou, kterou ovšem nemohl osobně spravovat a proto ji pronajímal a zřizoval si místo sebe zástupce. Václav VOJTÍŠEK, *O počátcích města Kolína*, in: *Věstník Klubu čs. turistů - odbor Kolín. Vlastivědný sborník středního Polabí 15/1–2*, 1938, s. 8.

⁸⁸ Ladislav JOUZA – Jaroslav PEJŠA, *Moje město Kolín: Zrození královského města*, Kolín 2008, s. 33.

⁸⁹ Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha 2005, s. 240–241.

⁹⁰ Tamtéž, s. 245.

⁹¹ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 101. Srov. Jiří PROCHÁZKA, *Kolínská radnice*, Kolín 1980, s. 101.

pomáhalo v zajišťování obecného pořádku a bezpečnosti osm čtvrtních hejtmanů (po dvou v každé čtvrti). Správcem obecní pokladny byl obecní důchodní (cól mistr).⁹²

Model zachycující podobu severní strany náměstí města Kolína po roce 1421 od Františka Zlocha a Josefa Zákory s označenou budovou rychty⁹³
(foto autorka)

V době před vydáním Koldínových Práv městských tvořilo kolínskou městskou radu dvanáct členů, tzv. konšelů. Ti byli nejprve vybíráni králem nebo královským podkomořím z navržených 24 nových konšelů.⁹⁴ Podkomoří je také do úřadu dosazoval a propouštěl je z něho. Konšelé si ze svého středu volili purkmistra, jenž stál v jejím čele. Konšelé se ve funkci purkmistra střídali vždy po čtyřech nedělích. Většinou to vycházelo tak, že první purkmistr byl zároveň posledním – tzn. purkmistroval na začátku a na konci funkčního období městské rady. Byl proto zván primátor nebo primas⁹⁵ či přední hospodář města⁹⁶ nebo obecně pan otec.⁹⁷ Mezi jeho povinnosti spadalo i opatrování městské pokladny a městské pečeti.

⁹² Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 167–168.

⁹³ Regionální muzeum v Kolíně, Červinkovský dům, stálá expozice „Královské město Kolín ve středověku.“

⁹⁴ Karel MRZÍLEK, *Privilegia královského města Kolína n. L.*, Kolín 1975, s. 15–16.

⁹⁵ Tamtéž, s. 15.

⁹⁶ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 101.

⁹⁷ Tamtéž, s. 166.

Rychtář si vybíral pomocníka tzv. podrychtáře a míval též vlastního písaře.⁹⁸ Po obnově konšelů byli konšely a městskou obcí voleni tzv. obecní starší jako další členové městské rady. Byli voleni vždy dva z odstupujících konšelů a dva z měšťanstva. K obnovování rady⁹⁹ docházelo obvykle jednou za rok, královským podkomořím nebo hofrychtěrem.¹⁰⁰ Dále byli voleni čtyři obecní konšelé (dva ze staré rady, dva nově zvolení) a při rozhodování o statku a důchodu obce byli povoláváni obecní starší, kterých bývalo 12–14.¹⁰¹ Městská rada se scházela na radnici, pro niž byl v roce 1494 Kolínskými zakoupen tzv. Kolerovský dům na náměstí.¹⁰²

Nástup habsburské dynastie na český trůn znamenal od samého prvopočátku snahu o omezení platných stavovských práv (tzn. i městských). V roce 1528 bylo zakázáno svolávat městskou obec bez královského povolení. V roce 1548 je Ferdinandem I. v Praze zřízen apelační soud, jenž se stal odvolacím soudem nad městskými soudy. Zpočátku se jednalo jen o městské soudy měst, která se provinila proti králi, později se praxe rozšířila na všechna města Českého království.¹⁰³ Dalším důsledkem stavovského povstání z roku 1547, který se dotkl městské správy a přinesl její podstatné omezení, bylo nařízení, podle něhož byl v každém královském městě ustanoven královský (císařský) rychtář.¹⁰⁴ Opět tu fungoval jako vyslanec a zástupce panovníka. Byl přítomen na všech zasedáních městské rady i na obecních shromážděních a jeho úkolem bylo dohlížet na dodržování královských práv a zájmů, strážit, aby městské rady nic nepodnikaly proti panovníkovi a aby nebyly kráceny žádné důchody plující do panovníkovy truhly.¹⁰⁵ Do tohoto úřadu byl vždy volen zámožný, spolehlivý měšťan. Ne všichni první královští rychtáři měli právní vzdělání, pravdou ale zůstává, že

⁹⁸ Tamtéž, s. 26.

⁹⁹ Od roku 1337 bylo na základě královského rozhodnutí určeno, že podkomoří vždy při obnovování rady ponechá polovinu starých konšelů v úřadu a druhou polovinu nově zvolí.

¹⁰⁰ Od doby, kdy Kolín připadl Bedřichovi ze Strážnice, můžeme hovořit o jeho ne zcela plnoprávném postavení. Kolín se de facto propadl na úroveň poddanského města. Doba vlády Vladislava Jagellonského přinesla kolínské samosprávě taktéž mnoho trpkosti. Hejtmané na kolínském zámku brali město za součást kolínského panství a přivlastnili si právo obnovovat městskou radu, které v královských městech náleželo zemskému podkomořimu. Hejtmané se také snažili zasahovat do vedení práva a do výkonu moci policejní. Takové poměry a bezprávi zažívali Kolínští až do roku 1519, kdy si na Ludvíkovi Jagellonském vymohli majestát, podle něhož bude od této doby sázet konšely královský podkomoří nikoli hejtmané kolínského zámku. Tímto aktem se Kolín opět dostal na roveň plnoprávného královského města. Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 25; Petra HOLLEROVÁ – Ladislav JOUZA – Vladimír RIŠLINK, *Měšťanský dům: průvodce po expozici „Královské město Kolín ve středověku“*, s. 11, nedatováno.

¹⁰¹ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 25.

¹⁰² Karel MRZÍLEK, *Privilegia královského města Kolína n. L.*, Kolín 1975, s. 15.

¹⁰³ Jindřich ŠEBÁNEK – Zdeněk FIALA – Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Česká diplomatika do roku 1848*, Praha 1984, s. 292.

¹⁰⁴ Více o úřadu královského rychtáře: David NOVOTNÝ, *Královští rychtáři v pražských i jiných českých městech v letech 1547–1783*, disertační práce na FF Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. Vydáno též jako monografie: David NOVOTNÝ, *Královští rychtáři v pražských i jiných českých městech v letech 1547–1783*, Univerzita Palackého v Olomouci, 2012.

¹⁰⁵ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 167.

většinou se jednalo o osoby vzdělané, mnohé z nich nabyly zkušenosti na postu městského písaře. Obvykle byl tento úřad svěřen doživotně. Úřad královského rychtáře byl dočasně zrušen sněmem za povstání v srpnu 1619.¹⁰⁶ V Kolíně však královský rychtář zastával svůj úřad až do února 1620.

Přehled královských rychtářů působících v Kolíně v předbělohorské době	
Královský rychtář	Funkční období
bakalář Matouš Volyňský z Vladoře ¹⁰⁷	1547–1565 ¹⁰⁸
Kašpar Šmidl z Eberka	1565–1582
M. Mikoláš Aletin	1582–1586
M. Jan Pachta z Rájova	1586–1620 ¹⁰⁹

Ve druhé polovině 16. století došlo k ustálení městské soudní a správní organizace. Jejím základem se stala kodifikace městských práv, sestavená v roce 1569 Pavlem Kristiánem z Koldína¹¹⁰ a vydaná v roce 1579. Jeho zákoník byl sněmem v roce 1610 uznán jako jediný platný v českých královských městech. Královskými městy na Moravě byl přijat v roce 1697. Mimo jiné upravoval i podobu městských rad.¹¹¹

Městská rada byla obnovována jednou za rok, a to buď zemským podkomořím či jeho zástupcem, hofrychtěrem královských¹¹² měst. Jmenováno bylo 12 konšelů, 4 obecní konšelé a 12 starších.¹¹³ Konšelé se pravidelně střídali ve funkci purkmistra a o převzetí purkmistrovského úřadu byl pořízen zápis do purkmistrovské knihy. Z porovnání jejích zápisů a zápisů v radním manuálu je možné konstatovat, že zasedání rady zahájil a vedl purkmistr,

¹⁰⁶ Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha 2005, s. 252.

¹⁰⁷ Též Matouš Bakalář. Viz David NOVOTNÝ, *Královští rychtáři v pražských i jiných českých městech v letech 1547–1783*, disertační práce na FF Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 54.

¹⁰⁸ Úřad mu byl roku 1565 odňat.

¹⁰⁹ V úřadu královského rychtáře setrval do února 1620, kdy byl zvolen primasem městské rady. Poté již úřad královského rychtáře zůstal neobsazen.

¹¹⁰ Pavel KRISTIÁN Z KOLDÍNA, *Práva městská království českého 1579*. Edice, edd. Jiří ŠOUŠA – Jana VOJTÍŠKOVÁ – Klára WOITSCHOVÁ, in: Karel MALÝ a kol., *Práva městská Království českého*. Edice s komentářem, Praha 2013. Dílo známé též jako „*Koldínův zákoník*.“

¹¹¹ Jindřich ŠEBÁNEK – Zdeněk FIALA – Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Česká diplomatika do roku 1848*, Praha 1984, s. 293.

¹¹² Josef VÁVRA mylně uvádí, že šlo o hofrychtěře věnných měst. Viz Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem II*, Brno 2014, s. 6–7, 23. Naproti tomu je třeba zmínit, že Martin Fruwein z Podolí byl králem Fridrichem Falckým jmenován hofrychtěrem královských i věnných měst. Městskou radu však obnovoval z titulu hofrychtěře královských měst.

¹¹³ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Knihy purkmistrovská 1615–1628*, fol. 40v.

jehož funkční období bylo u konce a pravděpodobně jako jeden z posledních bodů jednání městské rady byl purkmistrovský úřad předán dalšímu konšelovi v pořadí. K předávání tohoto úřadu docházelo v kolínské radě v letech 1617–1619 vždy v pátek. První z konšelů, kteří se střídali ve funkci purkmistra, byl nazýván primátorem či primasem a náležela mu péče o hospodářské záležitosti.

Přehled známých primasů v předbělohorském období		
Funkční období	Jméno primase¹¹⁴	Profese
1541	Jan Zásvětlo z Vinoře	
1542	Jan Zásvětlo z Vinoře	
1543	Petr z Vinoře	krejčí
1544	Michal z Rozhovic	
1545	Jan Zásvětlo z Vinoře	
1546–1547	bakalář Matouš Volyňský	
1548–1550	Šimon Kašpar	sladovník
1551	Jan Valeš	sladovník
1552	Šimon Kašpar	sladovník
1553–1557	Jakub Peklo z Jestřabí Lhoty	krejčí
1558–1561	Šimon Kašpar	sladovník
1562–1563	Kašpar Šmidl z Eberka	
1565	Šimon Kašpar	sladovník
1566	bakalář Matouš Volyňský	
1569	Šimon Kašpar	sladovník
1570–1571	Jan Kobylka z Felzova	
1572	Jan Muláček	řezník
1573	Jan Kobylka z Felzova	
1574	Jiřík Kantor (Pachta)	kantor
1577–1578	Jan Kobylka z Felzova	
1579	Jiřík Kantor (Pachta)	kantor
1580–1581	Martin Měcholupský	

¹¹⁴ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 166. Jména jsou uváděna ve tvaru, v jakém je uvádí Josef Vávra ve svém díle.

1582	M. Mikuláš Aletin	bývalý děkan artistické fakulty pražské univerzity
1583	Jan Kobylka z Felzova	
1585	M. Jan Pachta (Pachaeus)	bývalý kantor a radní písař
1587–1588	Václav Cyprian Volyňský	sladovník, polař
1589	Jan Krumpolc	řezník, sladovník
1590–1593	Šimon Šilhánek z Choustníka	polař, sladovník
1594–1595	Jan Skála ze Zhoře	
1596–1599	Zikmund Kofroj (Dibel)	
1601–1606	Šimon Šilhánek z Choustníka	polař
1608–1619	Cyprian Volyňský	sladovník, polař
1620	M. Jan Pachta z Rájova	bývalý kantor a radní písař

Městská rada zasedala¹¹⁵ každý den kromě neděle a svátků. Zasedání se nekonalo ani o žních a během výročních trhů v Kolíně, v Kutné Hoře, Poděbradech a Nymburce.¹¹⁶ Sbor dvanácti konšelů byl v soudních záležitostech první instancí pro všechny sousedy i obyvatele v šosu kolínském, vyjímajíc osoby panské, rytířské a kněžské. Městský soud konal také právo hrdelní. Městským katem byl v roce 1618 Jiřík Pranger. Kolínští měli v Praze svého sollicitátora¹¹⁷, jímž byl ve sledovaném období Valentin Kochan z Prachové.¹¹⁸

Řada osob vykonávala práci pro městskou radu, potažmo pro město. V obecní službě byli např. trubač, hlásný povězní, ponocní, vodák, fišmistr, mostník, šrotýř a obecní pastucha. Mezi nejpřednější zaměstnance patřili radní písaři, kteří měli k rukám dva obecní služebníky. Ti roznášeli obsílky, vybírali daně a všelijak pomáhali v kanceláři.¹¹⁹

¹¹⁵ Podrobněji bude o zasedání městské rady v letech 1618–1619 pojednáno v samotném diplomatickém rozboru.

¹¹⁶ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 166.

¹¹⁷ Též solicator. Právní zástupce s omezeným oprávněním jen k některým úkonům. Pobíral výroční plat a v případě potřeby poskytoval Kolínským právní rady či pomoc.

¹¹⁸ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 172–173.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 168–169.

3. Kolínská městská kancelář od počátků do roku 1618

Zkoumaný pramen vznikl činností radních písařů, kteří byli nedílnou součástí kolínské městské kanceláře. Její počátky předpokládáme již v období druhé poloviny 13. století. Následující řádky nastíní její vývoj, podobu a funkci, prostor bude dán i samotným písařům.

Již od 13. století stoupá právní dispoziční aktivita měšťanů zejména v horních městech. Narůstá počet listin fixujících vlastnická, případně užívatelská práva příjemců. Postupné zesilování zlistinění právních počínů z okruhu věcného, dědického a zejména obligačního práva je možné pozorovat v rámci měst na přelomu 13. a 14. století. Jakýmsi indikátorem vzrůstající produkce listinného pořizování (tzn. vývojem městských kanceláří) může být existence městské pečeti.¹²⁰ Pečeti byly používány k ověření pravosti vydávaných písemností městskou kanceláří, která byla zodpovědná za vedení, správu, uchovávání a evidenci písemné agendy nejen kanceláří vydané, ale též do kanceláře došlé. Listiny byly vydávány buď *pod velkou pečetí* (cum magnis sigillis), v případě potřeby fixace aktů trvalé hodnoty nebo *pod menší pečetí* (cum parvis sigillis) pro pořizení menšího významu např. mandáty, dekrety apod.¹²¹ Nejstarší doklad použití kolínské velké pečeti je na listině z roku 1277. Jedná se o pečeť kulatého tvaru s průměrem 72 mm. Na okraji zdobeném linkou je opis + S · BVRGENSIUM · DE COLONIA · NOVA · SVpra · ALBE/AM. Opis je od pečetního pole oddělen perlovcem. Štít v dolní části protíná hradbu s cimbuřím. Ve středu pole je umístěn velký gotický štít s vyobrazením českého lva (dvojocasý korunovaný lev ve skoku). Na každé straně štítu je jedna věž nad hradbou z kvádrů. Každá věž má okno a cimbuří. Nad věží umístěnou vpravo je majuskulní písmeno A, nad věží vlevo se nachází majuskulní písmeno M. Nad štítem jsou dva do sebe zapletení draci. Kolín disponoval taktéž pečeti menší. Je taktéž kulatého tvaru o průměru 50 mm s legendou v gotické minuskule ve znění S: civitatis: Nove: Collonie: Super: Albea. Ve středu pole je gotický štít s nekorunovaným dvojocasým lvem ve skoku, nad ním jsou dva do sebe zapletení draci. Na každé straně štítu je věž s okénky a cimbuřím. U pravé věže je písmeno N, u levé písmeno C, což má patrně značit Nova Collonia. Spodní část pole vyplňuje kvádrovaná zeď s cimbuřím, v jejímž středu je

¹²⁰ Rostislav NOVÝ, *Kapitola IX., Písemnosti městské správy v letech 1310–1526*, in: Jindřich ŠEBÁNEK – Zdeněk FIALA – Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Česká diplomatika do roku 1848*, Praha 1984, s. 158.

¹²¹ Petr RAK, *Diplomatika I., Studijní opora – SVP*, Ústí nad Labem 2014, s. 83.

brána. Její typář, pocházející snad ze 14. století, se dochoval dodnes a je uložen v SOKA Kolín.¹²² Obě pečete se používaly až do 18. století.¹²³

*Velká kolínská pečeť*¹²⁴

¹²² Ladislav JOUZA – Jaroslav PEJŠA, *Moje město Kolín: Zrození královského města*, Kolín 2008, s. 36. Srovnej Josef ŠTOLBA, *Staré pečete kolínské*, in: *Věstník Klubu čsl. turistů - odbor Kolín. Vlastivědný sborník středního Polabí* 8/3, 1931, s. 21–28; Alois PŘIBYL – Karel LIŠKA, *Znaky a pečete středočeských měst*, Praha 1976, s. 75.

¹²³ Alois PŘIBYL – Karel LIŠKA, *Znaky a pečete středočeských měst*, Praha 1976, s. 75.

¹²⁴ Jirí PROCHÁZKA, *Kolín ve fotografii*, Praha 1972.

Malá kolínská pečeť¹²⁵

Ve druhé polovině 14. století dochází vlivem zvýšené péče o úřední písemnosti listinné povahy a stále častějšího nahrazování listinného pořízení stejně důvěryhodným knižním zápisem ke vzniku tzv. městských knih. Od 14. století se objevují tzv. pamětní knihy, do nichž byly zapisovány veškeré události, o kterých si lidé mysleli, že je vhodné a užitečné je zachovat. Zápisy tudíž tvoří pestrou směs právních či důležitých aktů. Můžeme se zde setkat s kupními smlouvami, městskými účty, nejrůznějšími seznamy, opisy privilegií atd. Specializací se z pamětních knih vyvinuly jednotlivé městské knihy, na straně druhé se staly zárodkem městských kronik, kam se zaznamenávaly pouze památné a pamětihodné události. Městské úřední knihy můžeme rozdělit na knihy, které byly vedeny pro vnitřní potřebu příslušného kancelářského zařízení a úřední knihy veřejné. Mezi knihami pro vnitřní potřebu jmenujme např. kopiáře, registra, tituláře, adresáře, manuály, patrimoniální správní a účetní knihy (pozemkové knihy a urbáře). Na poli městské diplomatiky k těmto knihám patří i knihy městské správy v užším slova smyslu (knihy městských počtů, městské berní knihy, berní rejstříky). V neposlední řadě jsou to knihy městské správy v širším slova smyslu, které byly

¹²⁵ Josef ŠTOLBA, *Staré pečetě kolínské*, in: Věstník Klubu čl. turistů - odbor Kolín. Vlastivědný sborník středního Polabí 8/3, 1931, s. 23.

vedeny v zájmu obyvatel města (knihy trhové, testamentů, dluhů, kvitancí apod.).¹²⁶ Od 14. století je doloženo užívání příručních knih, tzv. (radních) manuálů. Sloužily pro přímé zápisy jednání před městskou radou, které byly poté přepisovány do autentizujících městských knih.¹²⁷

Autorem základního členění městských knih je Václav Vojtíšek.¹²⁸ Dalšími autory, kteří ve svých pracích přinášejí zpřesnění typologie městských knih a sledují problém jejich zpřístupňování, jsou Jiří Pražák,¹²⁹ Antonín Haas,¹³⁰ Jiří Čarek,¹³¹ Rostislav Nový,¹³² a nejnověji také Ludmila Sulitková.¹³³ Její typologie je v současné době považována za nejpřesnější.

Produkce kolínské městské kanceláře¹³⁴ se nikterak nelišila od ostatních městských kanceláří. V kanceláři byly vedeny knihy smluv o dědictví a věno, knihy testamentů, knihy nálezů, dále knihy závazků, rukojemství a dohod, knihy radních a soudních protokolů, příruční knihy jako radní manuály a purkmistrovské knihy. Jelikož v Kolíně sídlila početná komunita židů, v kanceláři byly vedeny i knihy jejich majetku a závazků. Jelikož archivní fond města Kolína není bohužel dosud zpracovaný, k orientaci badatelům prozatím slouží katalog pro kolínskou registraturu z roku 1782, kterou zpracoval archivář František Tumlíř. Poskytuje informace, jaké písemnosti a úřední knihy z kancelářské produkce se nacházely na konci 18. století v kolínském archivu. Podle revize tohoto katalogu z roku 1936¹³⁵ je vidno, které z těchto knih se dochovaly až do dnešních dní. Vedle privilegií¹³⁶ se dochovala též řada

¹²⁶ Petr RAK, *Diplomatika I., Studijní opora – SVP*, Ústí nad Labem 2014, s. 22–23. Srov. Rostislav NOVÝ, *Kapitola IX., Písemnosti městské správy v letech 1310–1526*, in: Jindřich ŠEBÁNEK – Zdeněk FIALA – Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Česká diplomatika do roku 1848*, Praha 1984, s. 169–176.

¹²⁷ Petr RAK, *Diplomatika I., Studijní opora – SVP*, Ústí nad Labem 2014, s. 83.

¹²⁸ Václav VOJTÍŠEK, *O studiu městských knih českých*, in: *Věstník České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění* 24, 1915, s. 389–417. < <https://kramerius.lib.cas.cz/view/uuid:ef2f3c72-a89c-11e1-1586-001143e3f55c?page=uuid:ef2f3c91-a89c-11e1-1586-001143e3f55c> > [cit. 15. 4. 2019]

¹²⁹ Jiří PRAŽÁK, *O methodě diplomatického studia městských knih*, in: *Archivní časopis*, č. 3, 1953, s. 145–162; Jiří PRAŽÁK, *O methodě diplomatického studia městských knih*, in: *Archivní časopis*, č. 4, 1953, s. 205–227.

¹³⁰ František ROUBÍK – Antonín HAAS – Josef KOLMANN – Zdeněk FIALA, *Slovníček archivní terminologie I.*, Praha 1954.

¹³¹ Jiří ČAREK a kol., *Městské a jiné úřední knihy Archivu hlavního města Prahy*, Praha 1956.

¹³² Rostislav NOVÝ a kol., *Soupis městských knih českých od roku 1310 do roku 1526*, in: *AUC – Philosophica et historica* 4, 1963.

¹³³ Ludmila SULITKOVÁ, *Vývoj městských knih v Brně ve středověku (v kontextu vývoje městských knih v českých zemích)*, Praha 2004. Dále Ludmila SULITKOVÁ, *Stav a perspektivy vydávání městských knih v českých zemích (středověk a raný novověk)*, in: *Ústecký sborník historický, Supplementum* 1, 2010, s. 27–38.

¹³⁴ Více Stanislav PETR, *Městská kancelář a správa v Kolíně v 1. polovině 16. století*, diplomová práce na FF UK, 1978.

¹³⁵ Revizi kolínského archivu provedl archivář Jaroslav Schneider.

¹³⁶ Nejstarší v originále dochovaná listina uložená v SOKa Kolín je z roku 1285. Jedná se o listinu ze dne 24. května, kterou bere Václav II. měšťany pod svou ochranu proti šlechtě.

úředních knih.¹³⁷ Nejstarším dochovaným knihám se věnují ve svých pracích Václav Vojtíšek¹³⁸ a Marie Bláhová.¹³⁹ Kromě knihy, jejíž diplomatický rozbor je předmětem této předkládané práce – *Radní manuál 1618–1619*,¹⁴⁰ se v SOkA Kolín ze sledovaného období, tj. léta 1617–1619 dochovaly následující úřední knihy: *Knih purkmistrovská 1615–1628*,¹⁴¹ *Liber judaicarum contractuum 1598–1729*,¹⁴² *Liber obligationum etc. (zápisů, smluv a přípovědí) 1614–1730*,¹⁴³ *Liber contractuum 1604–1687*,¹⁴⁴ *Pamětní kniha města Kolína od roku 1501–1821*.¹⁴⁵ K podání ucelených informací mohou být zmíněny ještě další dvě městské knihy, které sice byly založeny později, ale obsahují zápisy i ze sledovaného období, a to *Soupis smluv o jmění obce zálabské 1511–1814*¹⁴⁶ (založena roku 1744) a *Knih pamětní všelikých nadání a odkazů chudého špitála 1511–1814*¹⁴⁷ (založena roku 1756).

Vzhledem k národnostnímu složení obyvatel města Kolína byly městské knihy až do husitské revoluce psány latinsky a německy. Po revolučních událostech se používalo k zápisům jazyka českého. Znalost cizího jazyka představovala jeden z nároků kladených na městské písaře.¹⁴⁸ Na rozdíl od konšelských úřadů se jednalo o placený úřad. Vydávat listiny, opatřovat je pečeti, vést úřední knihy mohli pouze profesionální písaři. V počátcích působil v městské kanceláři jeden písař, který mohl být najímán i více městy najednou. V některých malých městech mohli působit příležitostní písaři (veřejní notáři) nebo funkci písaře mohl vykonávat rektor městské školy. Vždy ale muselo jít o osobu s právnickým vzděláním. První zmínku o městském písaři v kolínské kanceláři máme již z roku 1295.¹⁴⁹ Vypěstlost městské správy se pozná podle množství spravované agendy, dalo by se říct, že existuje přímá úměra

¹³⁷ Např. *Mandáty královské 1522–1656; Spisy o majetku obce a měšťanů 1373–1783; Rozhodnutí vyšších úřadů království českého 1563–1779; Rozhodnutí královské komory české 1529–1737; Listy královského soudu apelačního ve věcech sporných 1552–1785; Listy královského soudu apelačního ve věcech trestních 1605–1770; Nálezy II. instance (král. soudu apel.) ve věcech sporných 1545–1782; Nálezy II. instance (král. soudu apel.) ve věcech trestních 1556–1770* atd. SOA Praha, SOkA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond).

¹³⁸ Václav VOJTÍŠEK, *O nejstarších knihách města Kolína nad Labem. K diplomatice městských knih českých*, in: *Časopis Matice moravské* 41–42, 1917–1918, s. 69–107.

¹³⁹ Marie BLÁHOVÁ ve článku *Nejstarší městská kniha města Kolína*, in: *AUC – Philosophica et historica, Z pomocných věd historických*, 1979, s. 117–139.

¹⁴⁰ SOA Praha, SOkA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, E24.

¹⁴¹ Tamtéž, *Knih purkmistrovská 1615–1628*, F3.

¹⁴² Tamtéž, *Liber judaicarum contractuum 1598–1729*, 38 D 1.

¹⁴³ Tamtéž, *Liber obligationum etc. (zápisů, smluv a přípovědí) 1614–1730*, 39 C 2, bílá kroupená.

¹⁴⁴ Tamtéž, *Liber contractuum 1604–1687*, 35 A 8, viridis (zelená).

¹⁴⁵ Tamtéž, *Pamětní kniha města Kolína od roku 1501–1821*. Této knize se věnuje Stanislav PETR, *Pamětní kniha města Kolína od roku 1501*, in: *Práce muzea v Kolíně* 3, 1984, s. 3–84.

¹⁴⁶ SOA Praha, SOkA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Soupis smluv o jmění obce zálabské 1511–1814*.

¹⁴⁷ Tamtéž, *Knih pamětní všelikých nadání a odkazů chudého špitála 1511–1814*.

¹⁴⁸ Více Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Pisemná komunikace mezi českými královskými městy v době předbělohorské na příkladu Nového Města pražského a polabského pětíměstí*, Praha 2011.

¹⁴⁹ Více Václav VOJTÍŠEK, *O nejstarších knihách města Kolína nad Labem. K diplomatice městských knih českých*, in: *Časopis Matice moravské* 41–42, 1917–1918, s. 69–107. Dále Marie BLÁHOVÁ, *Nejstarší městská kniha města Kolína*, in: *AUC – Philosophica et historica, Z pomocných věd historických*, 1979, s. 117–139.

mezi nárůstem počtu vedených městských knih a mezi počtem městských písařů. V Kolíně je doloženo působení jednoho radního písaře. Se dvěma se setkáváme až od 80. let 16. století. V případě, že v kanceláři působili písaři dva, byl první obvykle označován jako „starší“ a druhý jako písař „mladší“. Oba radní písaři museli složit přísahu městské radě. Přísežná formule se pochopitelně v různých dobách měnila. Jednou ze základních povinností jejich úřadu bylo dodržování úředního tajemství. Pokud by jej porušili, mohli by být podle městského práva sankcionováni trestem nejvyšším (hrdelním trestem).¹⁵⁰

Přehled známých písařů působících v předbělohorském období v kolínské městské kanceláři	
Období	Radní písař
1541–1561	Jan Zákonník
1555–1569	Jan Vodička
1568–1583	Jan Kuthen
1583–1584	M. Jan Rosacius
1583–1584	M. Jan Pachta
1589–1595	Jan Kochan z Prachové
1596	Ondřej Hubeus Jaroměřský
1596	Samuel Pelhřimovský
1597	Jan Hradecký
1596–1610	Jan Kirchbryk Berounský
1602–1608	M. Martin Mathiades Písecký
1608–1622 ¹⁵¹ /1623 ¹⁵² /1624 ¹⁵³ /1625 ¹⁵⁴	M. Štěpán Prunnar
1612–1625 ¹⁵⁵ /1626 ¹⁵⁶	Matyáš Mazánek Žlutický

¹⁵⁰ Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Písemná komunikace mezi českými královskými městy v době předbělohorské na příkladu Nového Města pražského a polabského pětiměstí*, Praha 2011, s. 92–93.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 93.

¹⁵² Antonín TRUHLÁŘ – Karel HRDINA – Josef HEJNIC – Jan MARTÍNEK, *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě – v Čechách a na Moravě od konce 15. do začátku 17. století 4*, Praha 1973, s. 265.

¹⁵³ Jaroslav SCHNEIDER, *Mistr Štěpán Prunnar, radní písař král. města Kolína 1608–1625*, in: *Věstník Klubu čs. turistů - odbor Kolín. Vlastivědný sborník středního Polabí 17/1–12*, 1940, s. 28.

¹⁵⁴ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 168; Stanislav PETR, *Pamětní kniha města Kolína od roku 1501*, in: *Práce muzea v Kolíně 3*, 1984, s. 17.

¹⁵⁵ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 168.

¹⁵⁶ Antonín TRUHLÁŘ – Karel HRDINA – Josef HEJNIC – Jan MARTÍNEK, *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě – v Čechách a na Moravě od konce 15. do začátku 17. století 3*, Praha 1969, s. 300.

Ve sledovaném období působili v Kolíně dva radní písaři. Starším byl M. Štěpán Prunnar (též Prunar, Prunerus, původně Pruner)¹⁵⁷ z Prahy (1608–1624) a mladším písařem byl Matyáš Mazánek Žlutický (1612–1625).

M. Štěpán Prunnar z Prahy v roce 1605 získal bakalářský titul a v letech 1605–1606 působil jako rektor u sv. Jindřicha v Praze. 17. 8. 1606 se stal magistrem a v září téhož roku byl povolán za profesora na univerzitu. Jako radní písař působil v Kolíně od října roku 1608. V roce 1613 se stal kolínským měšťanem.¹⁵⁸ V době stavovského povstání zastával důležité služby pro obec, byl často vyslán coby zástupce a mluvčí města na svolávané sněmy. Prunnar byl horlivým zastáncem kališnické víry a po vítězství katolíků na Bílé hoře a následné rekatolizaci se stal nežádoucí osobou. V roce 1624¹⁵⁹ při obnovování městské rady byl zámeckým hejtmanem Janem Václavem Gryzlem z Gryzlova vřazen mezi konšely. Na jeho místo staršího písaře byl dosazen mnohem poddanější a přizpůsobivější katolík Jindřich Poználek. Již v roce 1625 při sázení konšelů a volbě obecních starších byl Štěpán Prunnar opomenut. Byl takto zcela vyřazen z veřejného života města. Pro neutěšenou finanční situaci, ve které se ocitl, se v září odstěhoval do Kutné Hory, kde si našel zaměstnání jako důchodní písař loreckého pivovaru. V existenční bídě setrval jeden rok a posléze emigroval z náboženských důvodů do ciziny. Umřel patrně v první půli roku 1632 v Uherské Skalici.¹⁶⁰ Během svého života byl M. Štěpán Prunnar literárně činný. Do městských knih vedle citátů z antických autorů zapisoval i vlastní verše v latině.¹⁶¹

Druhým písařem, označovaným „mladší“, byl Matyáš Mazánek Žlutický (též ze Žlutic). Bakalářem se stal v roce 1609. Mezi lety 1610–1612 působil jako správce na kolínské škole.¹⁶² V kanceláři se s jeho písařskou rukou setkáváme od roku 1612. Také on byl vyslán

¹⁵⁷ Jaroslav SCHNEIDER, *Mistr Štěpán Prunar, radní písař král. města Kolína 1608–1625*, in: Věstník Klubu čs. turistů - odbor Kolín. Vlastivědný sborník středního Polabí 17/1–12, 1940, s. 14.

¹⁵⁸ Antonín TRUHLÁŘ – Karel HRDINA – Josef HEJNIC – Jan MARTÍNEK, *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě – v Čechách a na Moravě od konce 15. do začátku 17. století 4*, Praha 1973, s. 265.

¹⁵⁹ Jaroslav SCHNEIDER, *Mistr Štěpán Prunar, radní písař král. města Kolína 1608–1625*, in: Věstník Klubu čs. turistů - odbor Kolín. Vlastivědný sborník středního Polabí 17/1–12, 1940, s. 28. Srov. Antonín TRUHLÁŘ – Karel HRDINA – Josef HEJNIC – Jan MARTÍNEK, *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě – v Čechách a na Moravě od konce 15. do začátku 17. století 4*, Praha 1973, s. 265. Zde je uváděn rok 1623. V purkmistrovské knize však klasický zápis o obnově městské rady mezi lety 1621–1625 není.

¹⁶⁰ Jaroslav SCHNEIDER, *Mistr Štěpán Prunar, radní písař král. města Kolína 1608–1625*, in: Věstník Klubu čs. turistů - odbor Kolín. Vlastivědný sborník středního Polabí 17/1–12, 1940, s. 10–14, 25–30, 60–65.

¹⁶¹ Antonín TRUHLÁŘ – Karel HRDINA – Josef HEJNIC – Jan MARTÍNEK, *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě – v Čechách a na Moravě od konce 15. do začátku 17. století 4*, Praha 1973, s. 266–267.

¹⁶² Jaroslav SCHNEIDER, *Mistr Štěpán Prunar, radní písař král. města Kolína 1608–1625*, in: Věstník Klubu čs. turistů - odbor Kolín. Vlastivědný sborník středního Polabí 17/1–12, 1940, s. 12.

na sjezdy a sněmy v době stavovského povstání. V kanceláři setrval do roku 1625,¹⁶³ kdy musel kvůli víře opustit Kolín. I Matyáš Mazánek Žlutický patřil k literárně činným pisařům.¹⁶⁴

4. Diplomático-paleografický rozbor Radního manuálu města Kolína nad Labem z let 1618–1619

Radní manuál¹⁶⁵ města Kolína je v současné době uložen ve Státním oblastním archivu Kolín. Je součástí dosud nezpracovaného archivního fondu města Kolína, kniha je tudíž uložena bez klasického archivního označení, tzn. bez inventarizačního čísla či čísla signatury. Je vedena jako radní manuál *E 24*.¹⁶⁶

Dnes je tato úřední kniha označována jako radní manuál. Radní manuály patří mezi nejběžněji vedené městské úřední knihy, dle tradičního členění mohou být označeny jako knihy městského soudnictví k pojištění právního řádu ve městě a zároveň k pojištění soukromých práv jednotlivců. Ostatně již od sklonku 16. století je lze definovat jako příruční knihy zápisů (protokolů) o soudních jednáních na zasedání městských rad.¹⁶⁷ S touto definicí zcela koresponduje také dřívější označení sledované knihy. Ta byla vedena jako kniha radních protokolů. Toto prvotní označení knihy pochází od Františka Tumlíře, který v roce 1782 uspořádal tehdejší kolínský archiv. Dnešní radní manuály zahrnul do skupiny označené literou *E. Prothocolla Senatus*. Je zajímavé, že Josef Vávra ve svém díle z roku 1873 v citaci uvádí knihy s označením radní a soudní protokoly *E 24 (1618–1619)* a *E 25 (1619–1621)*.¹⁶⁸ To, že by byl původně rok 1619 rozdělen do dvou knih, může být po bližším prozkoumání knihy

¹⁶³ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 168. Srov. Antonín TRUHLÁŘ – Karel HRDINA – Josef HEJNIC – Jan MARTÍNEK, *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě – v Čechách a na Moravě od konce 15. do začátku 17. století 3*, Praha 1969, s. 300. Zde je uváděn rok 1626.

¹⁶⁴ Antonín TRUHLÁŘ – Karel HRDINA – Josef HEJNIC – Jan MARTÍNEK, *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě – v Čechách a na Moravě od konce 15. do začátku 17. století 3*, Praha 1969, s. 300–301.

¹⁶⁵ SOA Praha, SOkA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*.

¹⁶⁶ K označení pramene viz dále.

¹⁶⁷ Jana VOJTÍŠKOVÁ – Vít ŠEBESTA, *(Králově)hradecké městské kanceláře do roku 1620*, Ústí nad Orlicí 2013, s. 206–207.

¹⁶⁸ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 6.

téměř s jistotou vyloučeno.¹⁶⁹ Kniha patří do souvislé řady vedených radních manuálů. Přímo předcházející radní manuál se nedochoval, nejbližším předcházejícím radním manuálem je kniha z let 1610–1612¹⁷⁰. Kniha z let následných je v archivu dodnes.¹⁷¹ Protože radní manuál coby příruční, pomocná úřední kniha poskytoval zápisy činěné v průběhu zasedání rady, které byly posléze přepisovány do autentizujících knih, v nichž byly texty právně platné, je třeba brát radní manuál jako výchozí bod, od něhož se odvíjejí další vedené specializované úřední knihy. Teprve ty poskytují cenné detaily a další dílky do skládačky, která může být využita při pokusu rekonstrukce života měšťanů v předbělohorské době. Vlastně toto tvrzení platí pro všechna období. Čím více pramenů je dochovaných, tím jasnější a přesnější obraz o životě, o zvycích, o právní praxi je badatel schopen podat. V radním manuálu je zaznamenáno složení purkrechtu a jeho kvitance, obeslání ku právu, žádosti, spory, povolení zápisu do register, ale až teprve další úřední knihy poskytnou upřesňující informace, za co dotyčný skládal purkrecht, za kolik kdo prodal nemovitost atd. Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, takovéto knihy patřily mezi běžně vedené i v kolínské kanceláři a některé z nich se dochovaly dodnes, i když na své badatele a edice teprve čekají.

Kniha má rozměry desek o šířce 23 cm a výšce 35 cm. Desky jsou v relativně dobrém stavu, i když hřbet je na zadní straně prasklý téměř po celé délce. Také vrchní potažení desek není moc precizně provedené, potažení je cca 2 cm u dolního okraje nastavováno. Desky jsou z tvrdého kartonu hnědé a béžové barvy s nepravidelným černým žiháním. Na přední desce vlevo nahoře je označení napsané černým inkoustem *A 1618 1619*.

Pravděpodobně novějšími zásahy je přebarvení hřbetu knihy na bílo a jeho opatření čtyřmi příčnými pruhy červené barvy. Touž barvou byla kniha označena i v horní části hřbetu, kde se nachází *N`24. E.*, vše je postupně pod sebou, *N`24* a *E.* a navíc oddělené pruhem. Ve spodní části můžeme pozorovat další, ne již moc zřetelné označení obyčejnou tužkou, a to *24* a pod tím *1618 16[..]*. Původní číslice 19 z letopočtu 1619 odpadla i s bílou barvou.

Pro ochranu desek je kniha ještě přebalena v bílém papírovém přebale. Na předních deskách nalevo nahoře je označení modrou tužkou *1618–19*, pod tím *E 24*. Hřbet je opatřen nápisy – od svrchu – modrou tužkou *E* – taktéž modrou tužkou *24* – černě *MR* – černě *1618–19*. Dolní okraj hřbetu je opatřen bílou samolepkou s velkou červenou římskou *I*, což odpovídá kvalifikaci významu pramene.

¹⁶⁹ Radní manuál *E 24* je veden dle kalendářního roku, s prvním zápisem v lednu 1618 a posledním v prosinci 1619. Radní manuál *E 25* na něho přímo navazuje. První zápis byl pořízen v lednu 1620.

¹⁷⁰ SOA Praha, SOkA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1610–1612*, E 18.

¹⁷¹ SOA Praha, SOkA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1620–21*, E 25.

Papírové archy o rozměrech 34,5 cm na výšku x 20 cm na šířku jsou svázané nití bílé barvy. Listy jsou dosti poničené. Stářím a mechanickým namáháním při listování knihou z ní odpadávají kousky stránek. Na několika málo místech jsou zřetelné i díry způsobené moly, kožojedy či červotoči. Poslední list – folio číslo 122¹⁷² je vypadlý z vazby a do knihy jen volně vložen. Při převazu knihy do ní byly přidány a svázané některé písemnosti navíc. Jde o několik dopisů, u dalších písemností bohužel nelze určit, co je jejich obsahem, neboť byly do knihy vloženy a svázané zavřené. Několik dokumentů toto přivázání do knihy učinilo nečitelnými. Je možné, že k převázání knihy došlo při revizi kolínského archivu, která proběhla v roce 1936.

Na přední předsádce je uprostřed stránky nápis provedený humanistickou kurzívou s polokurzívními prvky inkoustem černé barvy. Jedná se o citát z Bible. Jde o zcela běžný jev, takovéto citáty byly vpisovány na začátek většiny úředních knih. První řádek je latinsky. *Domine, ad adiuvandum me festina.*¹⁷³ Jedná se o žalm 70: Hospodine, na pomoc mi pospěš. Druhý řádek textu je napsán v češtině, v následujícím znění: *Pane, smiluj se. Pane, smiluj se.* Dále je zápis nečitelný. Druhý řádek nese stopy záměrného rozmazání a budí dojem, že se ho někdo pokoušel mechanicky odstranit. K tomuto pokusu mohlo dojít např. z náboženských důvodů.

První zápis byl učiněn 1. ledna 1618, poslední zápis nese datum 20. prosince 1619. Budeme-li zkoumat každý rok zvlášť, pak rok 1618 je ohraničen daty 1. ledna a 22. prosince, rok 1619 daty 1. ledna a 20. prosince. V celé knize najdeme dvě chybně zapsaná data. V prvním případě jde o záměnu měsíce¹⁷⁴, v případě druhém se jedná o záměnu číslice.¹⁷⁵ Z uvedeného vyplývá, že radní manuál byl veden podle kalendářního roku, nikoli podle funkčního období městské rady.

Knihy je opatřena původní foliací, každý kalendářní rok počíná foliem č. 1. K číslování je použito arabských číslic. Foliace je umístěna v pravém horním rohu stránky recta. Radní manuál obsahuje 122 folií pro rok 1618, poslední text je na foliu 122v, následující strana – tudíž folio 123 - zůstává prázdná, bez textu i bez foliace, k přehlednějšímu oddělení roku 1618 a 1619. Rovněž bez textu, ale s foliací zůstává folio č. 65, které zůstává nepopsané k oddělení funkčních období původní a obnovené městské rady. Následující rok, obsahuje zdánlivě také 122 folií. Při bližším pohledu však zjistíme, že ve skutečnosti po foliu

¹⁷² Ve skutečnosti se jedná o folio č. 144.

¹⁷³ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, přední předsádka.

¹⁷⁴ Místo 27. února je zapsáno datum 27. března. Nad původním chybným názvem měsíce Martii je obyčejnou tužkou nadepsáno Februarii. Jedná se zcela jistě o opravu provedenou některým badatelem. Tamtéž, fol. 25v.

¹⁷⁵ Místo 17. 6. 1619 je chybně zapsáno 10. 6. 1619. Tamtéž, fol. 80r.

číslo 94 následuje, patrně chybou nepozornosti písaře, folio číslo 72. Že se jedná opravdu jen o chybu z nepozornosti, dokládá plynulé navázání v textu i dataci zápisů.¹⁷⁶ Vinnou chybné foliace se folia č. 72–94 tudíž opakují v knize dvakrát. Popsáno je tak ve skutečnosti 144 folií. Poslední text roku 1619 je napsán na foliu 122v (ve skutečnosti 144v). Toto folio z vazby knihy vypadlo a je pouze volně vložené na konec knihy.

V knize jsou přítomny celkem čtyři filigrány.¹⁷⁷ Nenalézají se však na všech listech. Jsou umístěné uprostřed stran a v některých případech jsou otočeny o 180°. V knize se vyskytují v následujícím pořadí:

1.

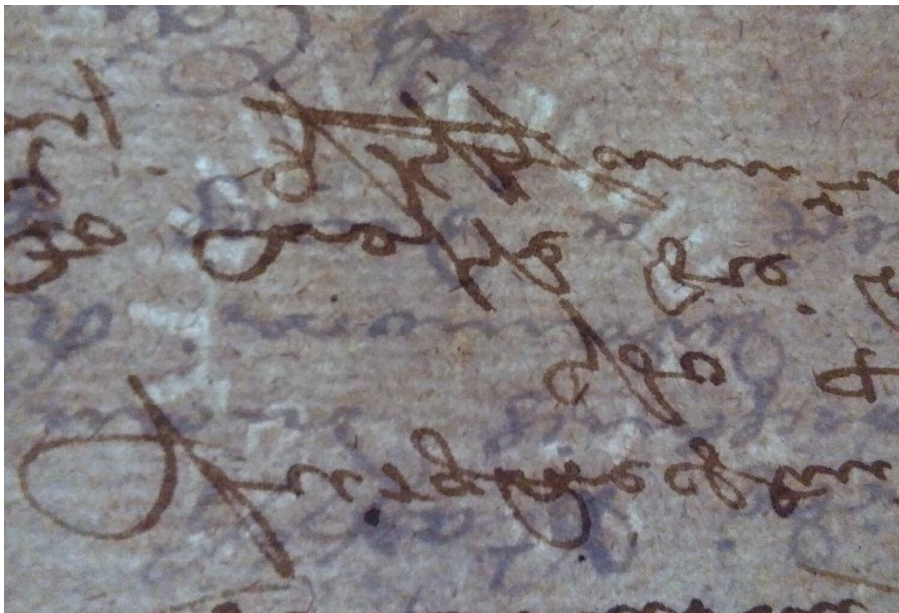

Dvě věže propojené bránou s mříží stojící na základně ve tvaru trojúhelníku, v němž je velké písmeno N. Každá věž má jedno okénko. Výška filigránu je 6 centimetrů, šířka 4

¹⁷⁶ Folio 93r nese datum 21. 8. 1619, fol. 93v 28. 8. 1619 a fol. 73r, které je ve skutečnosti foliem číslo 95r, bylo napsáno 30. 8. 1619.

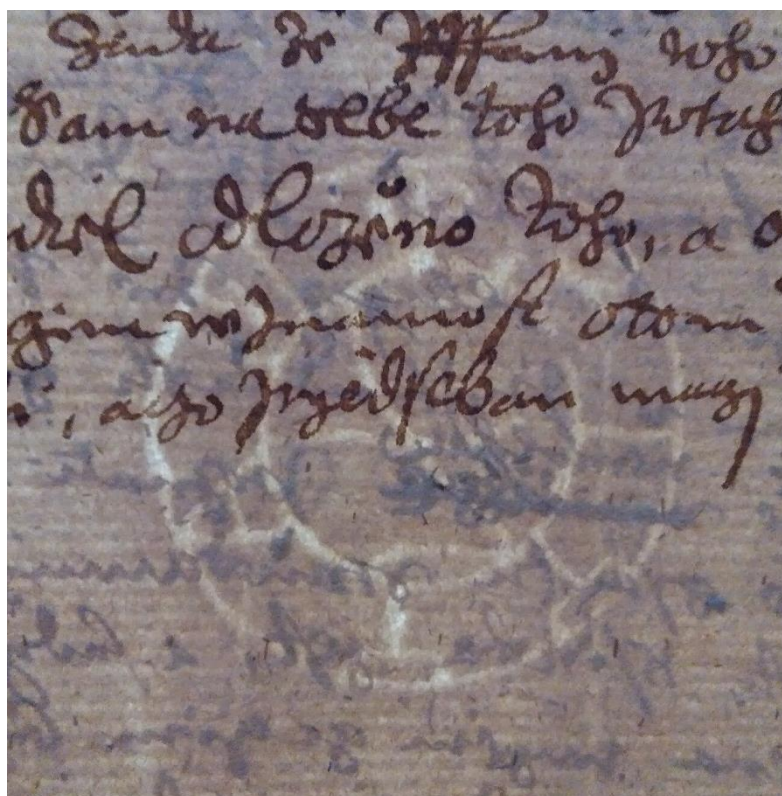
¹⁷⁷ Filigrány (vodoznaky, či též průsvitky), kterými se značily archy papíru, vznikaly připevněním drátku (později přiletováním) na drátové pletivo naběrací formy. Na místě jejího umístění se pak usadila slabší vrstva papíroviny a tím byla průsvitnější než její okolí. Viz František ZUMAN, *Knížka o papíru*, Praha 1947, s. 44.

centimetry. Tento filigrán se nachází v knize od folia číslo 6. S největší pravděpodobností jde o produkt pražské papírny.

Od folia č. 17 (roku 1619) se nachází filigrán, který zobrazuje ježka. Filigrán je o rozměrech cca 2,5 centimetrů na výšku a 4 centimetry na šířku. Vychází z produkce jihlavské papírny.¹⁷⁸

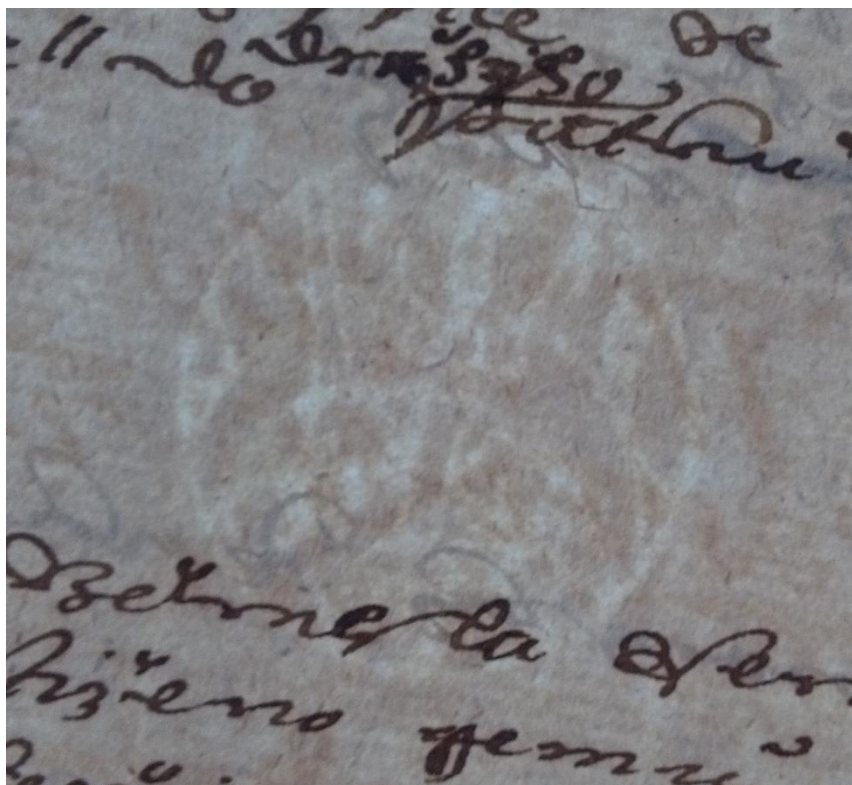
¹⁷⁸ Veronika STRUŽOVÁ, *Filigrány moravských papíren na základě nových zjištění využití papíru v kanceláři olomouckých biskupů*, diplomová práce na KHV FF UP, Pardubice 2013, s. 74.

3.

Další filigrán, který se vyskytuje od folia číslo 54 (roku 1619), je kulatého tvaru o průměru 4 centimetrů. Znárodnuje dva soustředěné kruhy, menší vnitřní kruh obsahuje literu Z a po obvodu vnějšího většího kruhu je zobrazen invokační kříž a nápis ZITTAW. Jde tedy o produkt žitavské papírny z roku 1618.¹⁷⁹

¹⁷⁹ Online databáze filigránů < <https://www.piccard-online.de/start.php>>; Filigrán číslo 30632 a 30633 [cit. 13. 7. 2019].

4.

Poslední filigrán se v knize objevuje od folia číslo 102 (roku 1619). Jedná se o vodoznak zobrazující sv. Petra s klíčem v kruhu s poloměrem 3 centimetry, pocházející z kladenské papírny v Dušníkách.¹⁸⁰

Zápisy jsou psané českým jazykem. Jsou řazeny chronologicky a bližší prozkoumání potvrzuje, že v knize nedochází k delším neopodstatněným výpadkům při zasedání a tudíž že rukopis je kompletní. Zápisy z let 1618 jsou jasně odděleny od zápisů z následujícího roku ponecháním prázdné nečíslované strany.

K zápisům byl použit inkoust hnědé barvy. Vlivem intenzity naředění se jeví od tmavě hnědé skoro až černých tónů po hnědou zlatavých či rezavých tónů. Bylo běžným zvykem, že inkoust si připravovali písaři sami, proto barva inkoustu není konstantní a odstín barvy značně kolísá.

Písařům se ne vždy podařilo zajistit přehlednost a čitelnost zápisů. V textu je časté škrtnání, přepisování, opravy textu a pochopitelně se zde objevují i dopisování či vsuvky, které doplňují či upřesňují text. Text je dopisován buď přímo do prostoru mezi řádky, tzn. interlineárními vsuvkami, nebo je opatřen mřížkou, křížkem či horizontální čárkou (v případě

¹⁸⁰ Jana VOJTÍŠKOVÁ – Vít ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620*, Ústí nad Orlicí 2013, s. 136–137.

další vsuvky v rámci jednoho zápisu jsou to čárky dvě atd.) a dopsán na okraj stránky (v případě kratší vsuvky), v případě, že mezi vsuvkou a původním zápisem již existuje další zápis, je na konci textu použita mřížka a tatáž mřížka se objevuje i na začátku doplňovaného textu. Tato druhá mřížka je doplněna např. latinským zápisem *Ad precedentem faciem infra*.¹⁸¹ V textu zápisů se setkáváme se svislými čarami, jež písaři používali jako pomocné linky, které měly pomoci udržet přehlednost textu. Písaři se snažili využít veškeré volné místo, zápisy řadili za sebou, jen výjimečně ponechali nepopsaný kus stránky, aby zápis z dalšího zasedání nadepsali na novou stránku a vizuálně oddělili jednotlivá jednání rady. Je možné, že někdy bylo toto prázdné místo ponecháno za účelem pozdějšího zaznamenání něčeho, co v průběhu jednání již nestihli zapsat. Plusem je, že text neprosvítá na druhou stranu listu, což bohužel v mnohých jiných knihách dělá text prakticky nečitelným.

Mezi druhotné zásahy do knihy, které v dnešní době nemají prakticky žádné opodstatnění, je možno zařadit opatření téměř každého folia razítkem. Jedná se o razítko obdélníkového tvaru o rozměrech 4,5 cm x 1,5 cm, s nápisem MUSEUM král. města KOLÍNA. vyvedeného v tmavě modré barvě. Jde o dobovou praxi, takto jsou označeny všechny kolínské prameny z této doby. Jediné, co můžeme tomuto zásahu přičíst k dobru je fakt, že razítko nikdy nezasahuje a nikdy nepřekrývá původní text. Někde se objevují po stranách textu svislé čáry červené barvy, na několika místech jsou vepsány novodobé poznámky psané obyčejnou tužkou.

Razítko města Kolína, které se nachází téměř na každé straně radního manuálu

Na textu je patrné, že zápisy byly pořizovány během zasedání rady, byly tudíž zapisovány v rychlosti a na kvalitě písma je to znát. Písaři si dali většinou záležet pouze na datační formuli.

¹⁸¹ K předcházející věci. SOA Praha, SOkA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, fol. 18v.

V celé knize rozeznáváme dvě písařské ruce, které náležejí oficiálním úředníkům městské kanceláře. Dva radní písaři, kteří se na psaní kolínského manuálu podíleli, jsou nám z výstupů předchozích historických bádání známi, a tudíž je můžeme snadno identifikovat. Starším radním písařem byl Mistr Štěpán Prunnar z Prahy, mladším písařem Matyáš Mazánek Žlutický. Písaři se v zapisování do knihy střídali, pravdou však zůstává, že starší písař je autorem převážné části zápisů. Setkáváme se jak s případy, kdy celé zasedání rady zaznamenává pouze jeden písař, tak také s tím, že k vystřídání písaře došlo v průběhu jednoho zasedání. V radním manuálu najdeme také dva osamocené zápisy, jejichž autory se nepodařilo určit. Na fol. č. 108v [130v] je zaznamenán zápis pořizený třetí písařskou rukou. Pouze jeden zápis byl uskutečněn čtvrtou písařskou rukou a to na fol. č. 118v [140v]. Oba zápisy byly pořizeny ve věci bezprostředně se dotýkající radních písařů, kde ve věci pomluvy, stojí před radou coby osoby obeslané. Tady také musí být spatřována příčina zápisů jinou osobou než písařem. Pokud byl radní písař přímým účastníkem řízení před městskou radou, nesměl či nemohl osobně o tomto činit zápis. Otázkou je, komu může být přisouzeno autorství těchto dvou zápisů. Nabízí se některý ze vzdělaných konšelů¹⁸² či někdejší kolínský radní písař M. Jan Pachta z Rájova,¹⁸³ který toho času v městské radě zastával úřad císařského rychtáře, jehož však po porovnání písařských rukou v radním manuálu¹⁸⁴ z let 1583–1584 můžeme coby autora zápisu vyloučit. Mezi adepty na autorství jednoho ze zápisů může figurovat i Petr Ronovský, bývalý důchodní zámecký písař, jenž vykonával od května 1618 úřad městského rychtáře. To že oba zápisy vykazují typické znaky pro profesionální písaře, by podporovalo tezi, že to byl právě Petr Ronovský nebo jeho písař, kterého měl jistě ve svém úřadu k dispozici.

Radní manuál patří účelem svého vzniku a způsobem vedení mezi úřední knihy pro vnitřní potřebu kanceláří. Jednalo se o rychlé zachycení průběhu zasedání městské rady. Spěch se bohužel většinou projevuje na kvalitě paleografického zachycení jednání a úpravě zápisů. Dojde-li ke komparaci některých zápisů z rozebíraného radního manuálu se zápisy toho samého písaře z jiné úřední knihy,¹⁸⁵ je na první pohled zřejmé, že kvůli nutnosti rychle

¹⁸² V úvahu přichází např. M. Václav Jiří Peristerius, jenž byl literárně činný. Viz Jitka Wohlgemuthová, *Kolínská humanistická společnost na přelomu 16. a 17. století*, diplomová práce na ÚČD FF UK, Praha 2010, s. 55.

¹⁸³ I Jan Pachta z Rájova patří mezi literárně činné humanisty. Více Jitka Wohlgemuthová, *Kolínská humanistická společnost na přelomu 16. a 17. století*, diplomová práce na ÚČD FF UK, Praha 2010, s. 74–77.

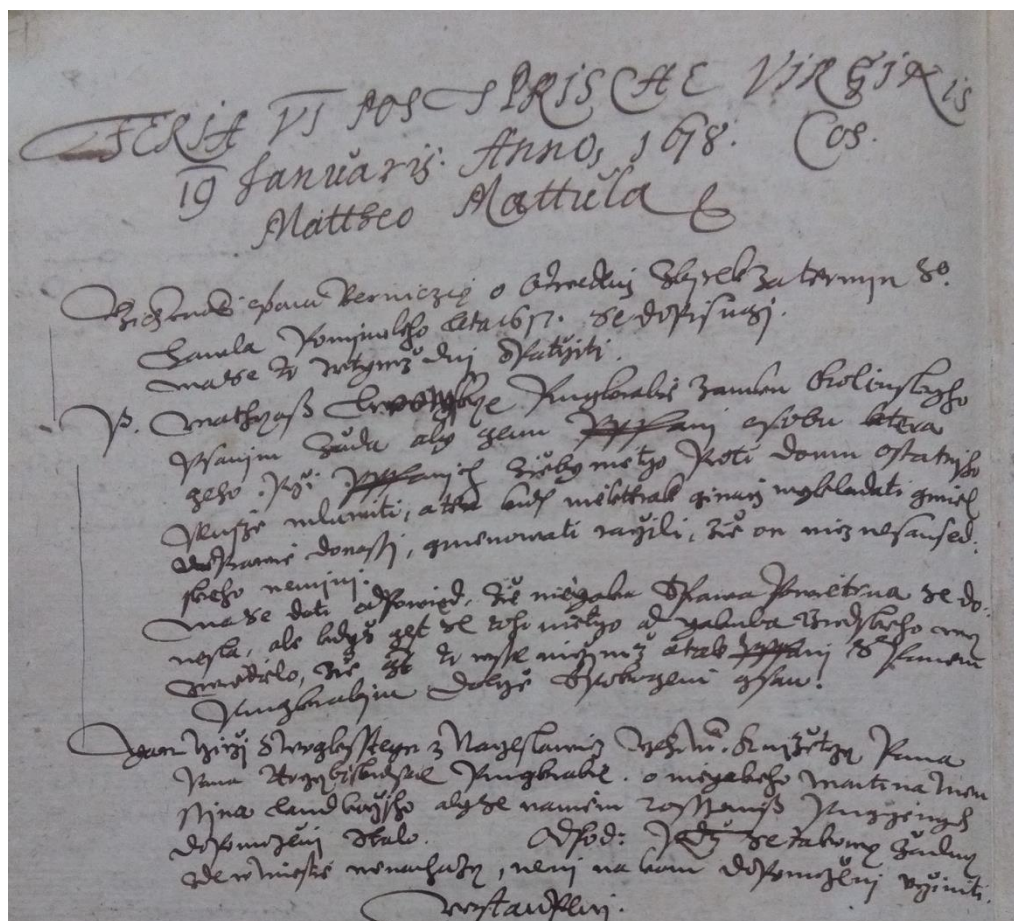
¹⁸⁴ SOA Praha, SOkA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1583–1584*.

¹⁸⁵ Ke komparaci byly zvoleny zápisy z purkmistrovské knihy: SOA Praha, SOkA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Kniha purkmistrovská 1615–1628*.

vše podstatné zaznamenat, kvalita písemného projevu velmi utrpěla. Čitelnost opravdu kolísá a na některých úsecích je téměř nemožné text přečíst.

Štěpán Prunnar používá ve vlastním textu českou novogotickou kurzívu. Pro datační formule a latinské vsuvky používá humanistickou polokurzívu s kurzívními prvky. Písmo je zaoblené, poměrně drobné, spíše neúhledné s nepravidelnými tvary jednotlivých liter. Pro některé zápisy používal poměrně velkých písem. Velikost, úhlednost i sklon značně kolísají. Typickým rysem je protahování smyček u počátečních liter. Celkem pravidelně jsou zaznamenávána diakritická znaménka, tečku nad písmenem *i*, *y*, háček nad *ř*, *ž* a čárku či háček nad *u*.¹⁸⁶

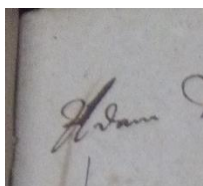
Ukázka písma M. Š. Prunnara¹⁸⁷

¹⁸⁶ Paleografický rozbor písma Štěpána Prunnara poskytují též Stanislav PETR, *Pamětní kniha města Kolína od roku 1501*, in: *Práce muzea v Kolíně* 3, 1984, s. 17–19 a Lenka EISNEROVÁ, *Purkmistrská kniha města Kolína z let 1601–1610. (Diplomatický rozbor a výběrová edice pramene)*, bakalářská práce na KPVHA FF UHK, Hradec Králové 2017, s. 45–47.

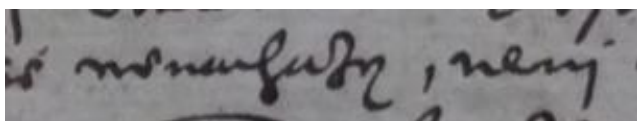
¹⁸⁷ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, fol. 8v.

Majuskulní *A* je psáno s nedovřeným obloukem nahoře ohnutým doleva a zdvojeným dříkem. U minuskulního *d* není dovřené břicho, dříkem je spojeno s následujícím písmenem.

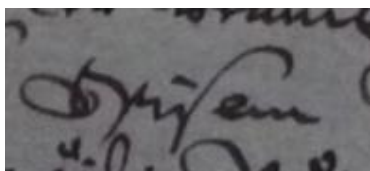
„Adam“¹⁸⁸

Ukázka otevřené a zavřené varianty písmene *e*.

„nenachazy, nenj“¹⁸⁹

Ukázka variant litery *s*.

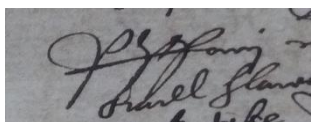

„spisem“¹⁹⁰

Dvě varianty mají taktéž minuskulní písmena *w*, *r* a *z*.

M. Štěpán Prunnar používá v textu následující zkratky. Převážně latinská slova krátí tzv. suspenzí. U českých slov používá krácené sigly (suspenze), kontrakce, zkrácení značkou či nadepsání písmen.¹⁹¹ Příklady užívaných zkratek: *P.* – pan, *N.* – nebožtík, nebožka, *JMC* – Jeho Milost císař, *JMH* – Jeho Milost hejtman, *Cos.* – consule, *S.* – svatého, *ss* – kopa, *g.* – groše.

„*PPPanj*“ (= pan pukrmistr a páni)

¹⁸⁸ SOA Praha, SOkA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, fol. 7r.

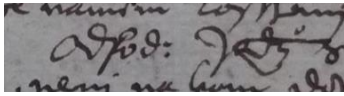
¹⁸⁹ Tamtéž, fol. 8v.

¹⁹⁰ Tamtéž, fol. 8v.

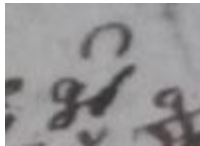
¹⁹¹ Ivan HLAVÁČEK – Jaroslav KAŠPAR – Rostislav NOVÝ, *Vademecum pomocných věd historických*, Jinočany 2015, s. 41–42.

„Odpod“ (= odpověď)

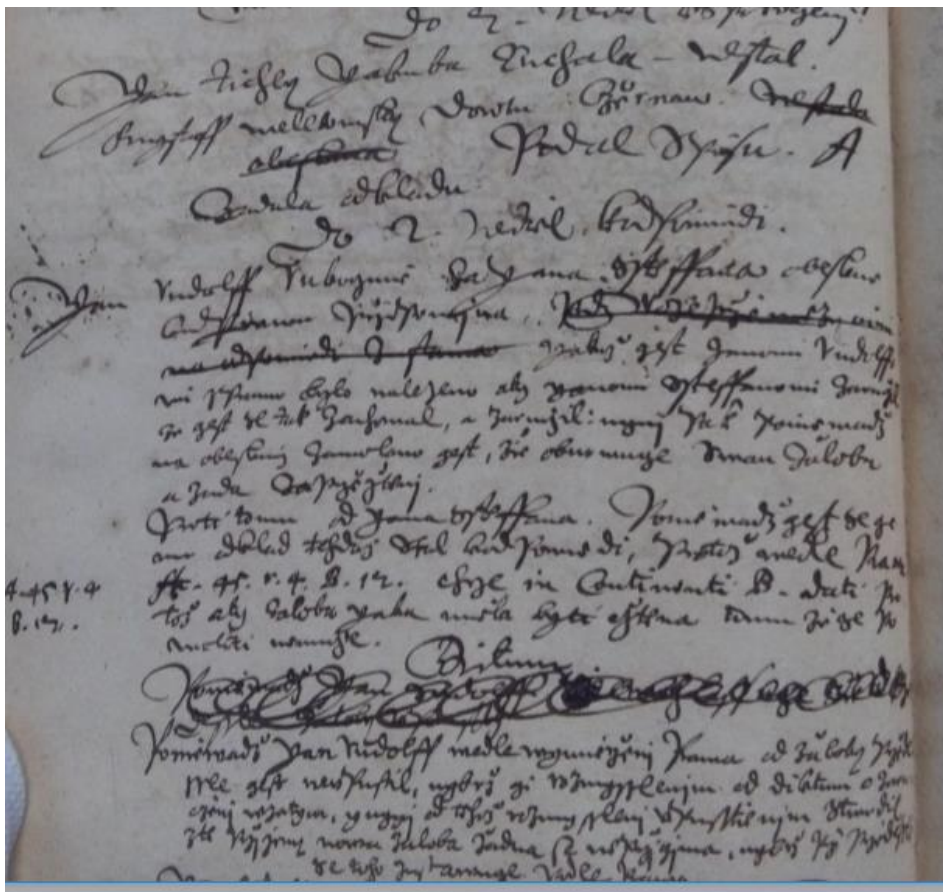
„Pdž“ (= poněvadž)

„g't“ (= jest)

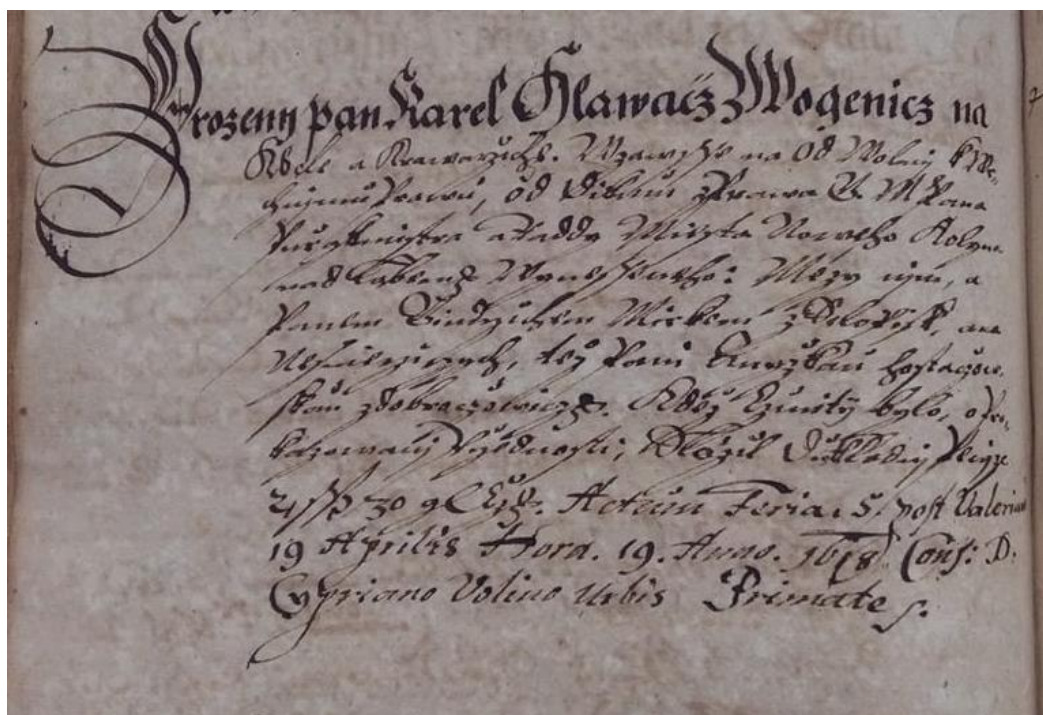
Srovnání kvality písma M. Štěpána Prunnara na příkladu zápisů z radního manuálu¹⁹²

¹⁹² SOkA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), Radní manuál 1618–1619, fol. 88v.

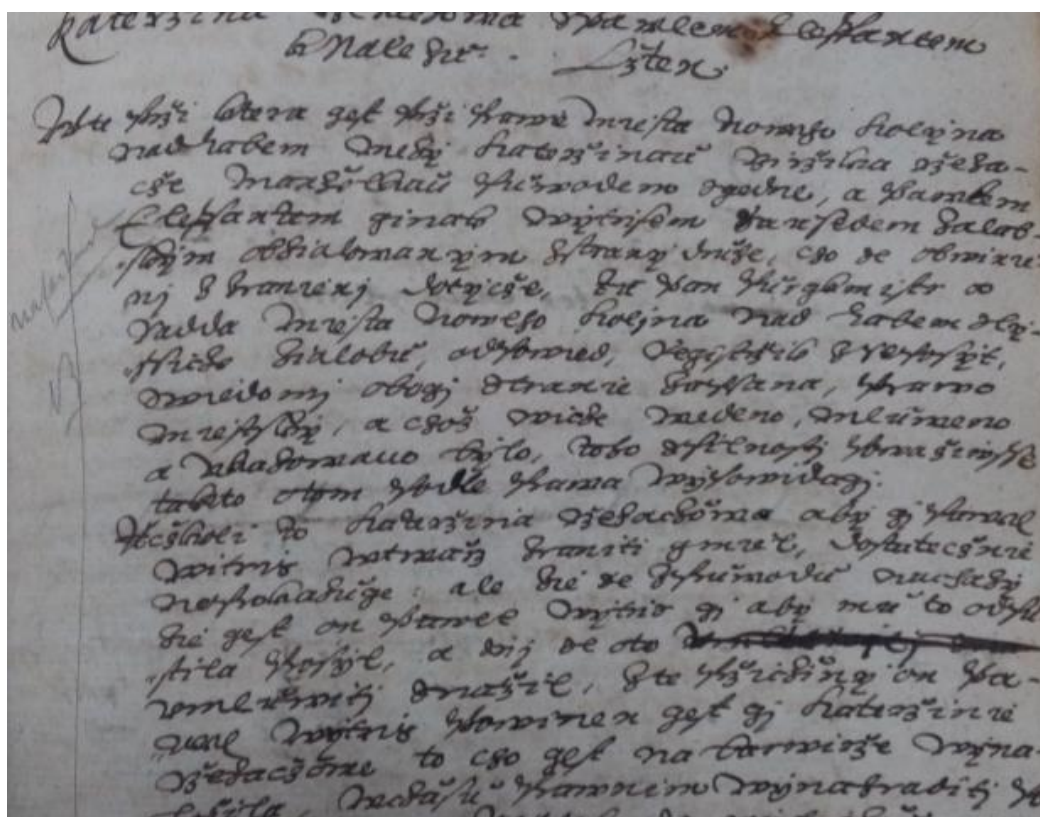
Handwritten text in a cursive script, likely a council record. The text is written in a dark ink on aged paper. The handwriting is dense and somewhat difficult to decipher due to its cursive nature. The text appears to be a list or a series of entries, possibly related to council proceedings or administrative matters. There are some marginal notes on the left side of the page, which are also handwritten and less legible. The overall appearance is that of a historical document from the 17th century.

¹⁹³SOA Praha, SOkA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), Radní manuál 1618–1619, fol. 48v.

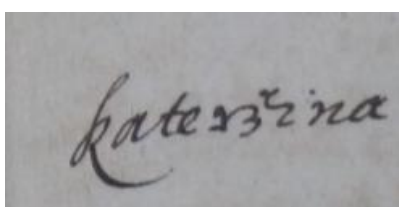

Písmo Matyáše Mazánka Žlutického je česká novogotická kurzíva. Jde o velmi zaoblené široké písmo, s náklonem vpravo. Písmo působí velmi úhledným dojmem. Diakritická znaménka jsou opět poměrně pravidelně používána. Tečka nad *i*, *y*, háček nad *ž*, *ř*, a *u*.

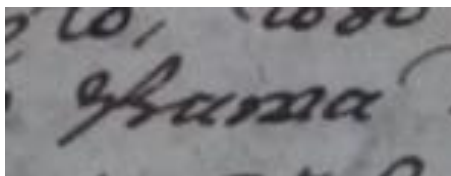
¹⁹⁴ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Knih purkmistrovská 1615–1628*, fol. 47v.

Dvě podoby litery r. Typická kurzivní podoba s roztřepeným dříkem a zjednodušená podoba.

„Kateržina“¹⁹⁶

„prawa“¹⁹⁷

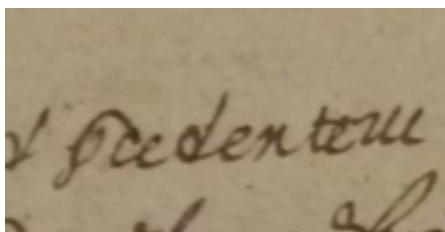
Zkratky jsou používány opět dle zavedeného standardu. Jsou používány pro obecně známé výrazy a často se vyskytující a opakující se slova. K zápisu početních, váhových a měnových jednotek jsou používány všeobecně rozšířené specifické zkratky. Porovnání používaných zkratk a symbolů v jiných úředních knihách z doby třicetileté války se potvrzuje, že napříč zeměmi Koruny české byly v konkrétním časovém období používány vesměs stejné, všeobecně používané způsoby zkracování slov a pevně ustavené zkratky a

¹⁹⁵ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, fol. 82r.

¹⁹⁶ Tamtéž.

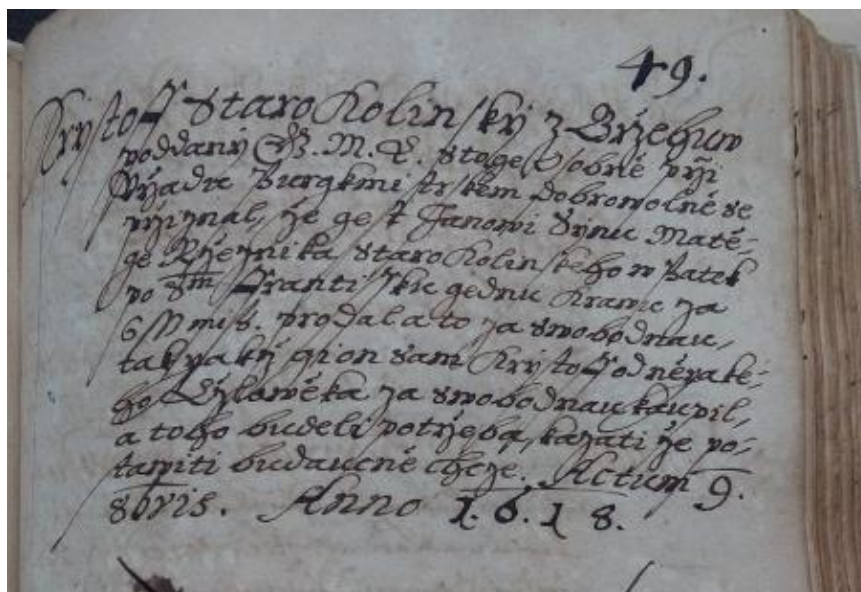
¹⁹⁷ Tamtéž.

symboly, pouze s nepatrnými odlišnostmi.¹⁹⁸ V zápisech jsou používána taktéž běžná slova přejatá z německého jazyka, jako např. frejmark,¹⁹⁹ rathaus, šuldprýf,²⁰⁰ šenkhaus aj.

„p'cedentem“ (= precedentem)²⁰¹

Ukázka písma Matyáše Mazánka Žlutického z jiné úřední knihy²⁰²

¹⁹⁸ Např. zkratka pro zemřelého se mohla objevit v několika variantách: N., Neb., či prostý symbol kříže.

¹⁹⁹ Směna, výměna.

²⁰⁰ Dlužní úpis, obligace, jistota (z něm. Der Schuldbrief).

²⁰¹ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, fol. 18v.

²⁰² Tamtéž, *Knihy purkmistrovská 1615–1628*, fol. 49r.

Na základě použití české novogotické kurzívy, humanistické kurzívy a humanistické polokurzívy používané převážně k zápisům datačních formulí a latinských výrazů, nadpisového písma v nadpisech, taktéž všeobecně se vyskytující zkratky a v neposlední řadě identifikace původu archů papíru pomocí vodoznaků, které jsou součástí knihy, lze konstatovat, že písmo, psací látka, jazyk a celková stylizace radního manuálu odpovídá době vzniku pramene.

Struktura pramene a zápisů

Každý zápis je na začátku opatřen datem zasedání městské rady a jménem purkmistra či konšela, který jej vedl. Jména jsou v tomto úvodu psána v latině. Datum je zachycováno taktéž latinsky s pomocí církevního kalendáře. Toto je víceméně ve všech případech vyvedeno humanistickým zdobným nápisovým písmem. Poté následuje průběžné datování. Tato část je psána ve většině případech humanistickou polokurzívou, většinou ne tak zdobným a vysokým písmem jako část první. V nemnohých případech je datum napsané římskými číslicemi. Poslední informací je jméno purkmistra. Pokud se úřadující purkmistr nemohl zúčastnit zasedání, je vždy zapsán jeho zástupce, který ten den zasedání rady vedl.²⁰⁵

Pod úvodem je vynecháno místo k oddělení samotných zápisů ze zasedání rady. Samotný text zápisů je v jazyce českém, vyveden českou novogotickou kurzívou. Zápisy jsou pro větší přehlednost opatřeny nadpisem. Vstoupení, obeslání²⁰⁶, staré pře, nález – jak již vyplývá z účelu a podstaty radního materiálu, jedná se vesměs o rozhodnutí rady (o nalézání práva v intencích Koldínova zákoníku) při stížnostech, sporech sousedů, řešení obranných a vojenských záležitostí města, přestupků proti dobrým mravům, zápisům svědeckých výpovědí, zápisům o obnovování rady a jejím složení a mnohém dalším.

Počet popsaných folií během jednotlivých zasedání rady pochopitelně kolísá. Nejkratším zápisem je zápis ze dne 23. 8. 1618, který zabírá cca 3 řádky (vyjma datační formule – taktéž 3 řádky). Nejvíce textu bylo napsáno dne 1. 3. 1619, text zabírá celých 21 a půl strany, z toho je celých 10 stran věnováno řešení sporu.²⁰⁷

²⁰⁵ FERIA IV. POST JUBILATE, 9. Maii anno 1618. Co[n]s[ul]e Daniele Hittichio loco Simonis SSilhanek a Chaustník. SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, fol. 62r.

²⁰⁶ Pozvání, výzva, předvolání vyzývající někoho, aby se dostavil k zodpovídání, před městskou radu.

²⁰⁷ Jedná se o starou při mezi Kašparem Melicharem ze Žerotína, Jindřichem Dobešovským a Janem Šilhánkem ohledně smlouvy. SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, fol. 29r–38r.

Průběh zasedání byl samozřejmě pokaždé jiný, i když důkladným porovnáním jednotlivých zápisů mohou být některá fakta zpracována a vzata za stavební kameny při pokusu jej (alespoň částečně) zrekonstruovat. V následném základním přehledu samozřejmě nemůže být podána ucelená informace se všemi typy žádostí, stížností, žalob a sporů, je důležité brát ho jako zkrácený nástin zpracovávané právní a samosprávné agendy zaznamenávané do radního manuálu.²⁰⁸

Na úvod byla čtena příchozí psaní. Příjemcem byla městská rada, páni starší obecní či páni rychtáři (městský či královský/císařský). Odesílateli byli krajští úředníci, („*Psaní od hejtmána nad lidem kraje kouřimského, aby peníze soldátům na druhý měsíc, též olovo a prach odvedeno bylo.*“),²⁰⁹ v době po vypuknutí stavovského povstání to byli páni direktori („*Čteno psaní od pánův direktorův, kterým všechny pány stavy k pondělnímu prv příštímu za příčinami království tohoto se obesílají.*“),²¹⁰ konšelské sbory z jiných měst (*Psaní od PP pánův města Jihlavě*)²¹¹ či soukromé osoby („*Od pana Jiříka Vinařského psaní o přejištění jemu jistiny na dvě jistoty.*“).²¹² Pisatelé se obraceli na městskou radu v různých příčinách. Většinou to byla obecná sdělení, žádosti o napomenutí, různé stížnosti, přímlyvy či žádosti o propuštění osob, které v té době dlely v kolínském šatlavním vězení. („*Psaní od JM pána pana Kašpara Melichara z Žerotína v příčině propuštění Jindřicha Dobešovského z vězení*“).²¹³ Nacházíme i zápisy o vnitřní samosprávě města. Jedná se o různé příkazy či pověření osob, ať už světských či duchovních („*Poddaní mají městskou faru kameny k ohrazení krchova u Všech Svatých udělati. S cihlářem má se narovnáni o pálení cihel státi.*“²¹⁴ „*Kostelníci mají býti napomenuti, aby nad kostel žlaby dali táhnout, aby se tam od dešťů větší škoda na klenutí nedála.*“²¹⁵ „*Páni starší obecní mají sjeti do Hory Kutný na skoupení suken a jiných některých potřeb pro výpravu lidu.*“²¹⁶ „*Skrze služebníka rychtářova má býti povoláno po ulicej, aby žádný chmele do města s zahrad a odjinud do času sv. Václava nenosil a rychtář městský a zálabský na to pozor dáti mají.*“),²¹⁷ aby dohlédly na práci ostatních, aby jim uštedřily napomenutí („*Hlásni hořejší i dolejší povoláni a napomenuti k pilnému bdění a dohlídání, aby se takových krádeží v městě nedálo a*

²⁰⁸ Větší prostor zbylým typům zápisů bude věnován v podkapitole *Obsahová analýza zápisů*.

²⁰⁹ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, fol. 61v.

²¹⁰ Tamtéž, fol. 91v.

²¹¹ Tamtéž, fol. 61v.

²¹² Tamtéž, fol. 105v [127v].

²¹³ Tamtéž, fol. 1r.

²¹⁴ Tamtéž, fol. 67v.

²¹⁵ Tamtéž, fol. 14v.

²¹⁶ Tamtéž, fol. 91v.

²¹⁷ Tamtéž, fol. 74v [95v].

nebezpečnosti vyhnulo.“)²¹⁸ či trest („Panu rychtáři poručeno, aby Jakuba Pejů pro nevážnost, kterou při úřadě purkmistrském provedl, vězením šatlavním a kládou ztrestal.“)²¹⁹ a vyzvaly je k pečlivější práci, větší pobožnosti (Panu děkanovi má se to oznámiti a aby dne nedělního po kázání slova božího to lidu přednesl ...“)²²⁰ apod. Někdy se řeší též správa silnic („Z Polep se dvěma vozy pro volši mají vypraviti, aby cesty k Kořenícím napraveny byly.“²²¹ „Silnice v Kravařích má od pánů starších obecních hned opravena býti.“)²²² či opravy rybníků („Na Nový rybník má se zase tok vody obrátiti, aby ryby nehynuly.“)²²³ volba osob k zajištění jarmarku („Voleny osoby k vybírání jarmarečného podle poznamenání v knihách pamětních.“²²⁴ „Voleny osoby k jarmarku. K rynku [...]. Do bran.“)²²⁵ k reprezentaci na sjezdy („JMK pan rychtář, pan primátor, M. Štěpán Prunnar voleni do Měst pražských k sněmu generálnímu.“)²²⁶ ustanovení poručníků pro sirotky („Z uvážení JMC pana rychtáře, PP pánův pro ochranu Johanny Kabátky, též pro sirotka zvoleni a nařízení jsou poručníci pan M. Václav Jiří Peristerius jinak Columbanus, spoluradní, a pan Jan Příbramský, přední starší obecní.“)²²⁷ odvody peněz („Václav Donát činil počet z register měsíčních za ouřadu pana Jana Mládka a pana Jana Krumpolce. Pan Václav Cecingar i na místě pana Řehoře Čechtického učinil počet z register skoupení vín do domu obecního. Jsou přijata.“)²²⁸ a v neposlední řadě i zápisy o obnovení rady jak přímo ve městě, tak i na předměstích. Jsou čteny i žádosti podané ve formě spisu („Mandalena Hlaváčková žádá spisem, aby páni starší obecní peníze gruntovní [....].“)²²⁹ V neposlední řadě byly čteny tzv. kundšafy²³⁰ („Kundšaft z města Tábora o nynějších případnostech města Budějovice, nepřátel i také lidu našeho válečného.“)²³¹

Poté následovala tzv. vstoupení. Jednotlivé osoby předstupovaly před radu a pronášely své žádosti, žaloby, stížnosti apod. Člověk mohl před radu vstoupit sám osobně, v mnohých případech tak vstupovala osoba jiná (na místě své dcery apod.) či tzv. plnomocník²³² („Plnomocník pána pana z Žerotína s panem Janem Šilhánkem ku přeslyšení příčin na

²¹⁸ Tamtéž, fol. 79r.

²¹⁹ Tamtéž, fol. 87r, 87v.

²²⁰ Tamtéž, fol. 107v.

²²¹ Tamtéž, fol. 32v.

²²² Tamtéž, fol. 53v.

²²³ Tamtéž, fol. 69v.

²²⁴ Tamtéž, fol. 93v.

²²⁵ Tamtéž, fol. 52v.

²²⁶ Tamtéž, fol. 95r [117r].

²²⁷ Tamtéž, fol. 40v.

²²⁸ Tamtéž, fol. 112v.

²²⁹ Tamtéž, fol. 60r.

²³⁰ Též kundšoft, kunšoft – zpráva (z něm. Kundschaft).

²³¹ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, fol. 83v.

²³² Právní zmocněnec, zástupce, advokát, osoba pověřená k jednání na místě zmocnitelce.

vysvětlení.“).²³³ Jsou též evidovány žádosti o propuštění (povolení) živnosti („*Jakub Zvolský, zámečnick, žádá, aby jemu živnosti a řemesla provozování propuštěno bylo. Má sobě při pořádku toho hledati a 36 gr. v 6-ti nedělích složiti jmá.*“),²³⁴ o list výhostní,²³⁵ zachovací²³⁶ (*Matěj Čulík [...] k vysvědčení jeho řádného zplození.*“),²³⁷ o prodej či pronájem obecního majetku („*Jiřík Trnka žádá, aby jemu v bráně Horské pokoj proti záplatě pronajíti ráčili. V moci pánů starších obecních se toho zanechává.*“²³⁸; „*Barbora Jeřábková žádá spisem, aby jí domek obecní v bráně Horské pronajat byl.*“²³⁹), žádosti o proplacení peněz za práci pro obec nebo potřebných věcí k jejímu vykonávání („*Soldáti obecní podávají spisu žádající, aby jim žold zadržalý odveden byl. Při svolání obce v neděli má jim splaceno býti.*“²⁴⁰ „*Hlásni věžní žádají, aby jim kožichů na věž propůjčeno bylo, že tam pro zimu ostatí nemohou.*“)²⁴¹ či pomoc určitou sumou peněz nebo naturáliemi (fedruňk)²⁴² („*Pukrmistr a rada města Horažďovic o fedruňk pro spomůžení jejich obce od nepřítelů skrze oheň k skáze přivedené.*“²⁴³; „*Jakub Velvarský z Sendražic spisem žádá za pomoc a fedruňk po shoření.*“²⁴⁴; „*Alena Lhotická jinak Tetaurka žádá o fedruňk na náklad pohřební manžela v arestu z světa sešlýho.*“²⁴⁵; „*Věžní hlásni žádají za fedruňk obilím.*“)²⁴⁶ žádosti o práci pro obec (k službě, do městských bran, za obecního trubače apod.): „*Jan Krška, kolega školní, žádá za přijetí k službě při ouřadě purkmistrském.*“²⁴⁷; „*Jan, syn nebožtíka Hlaváčka, žádá, aby byl přijat za služebníka úředního.*“²⁴⁸; „*Václav Zmara, mlynář, spisem žádá, aby PP páni jeho do mlýna Hrobského za hospodáře přijíti ráčili.*“)²⁴⁹ či naopak propuštění z úřadu („*Rychtář, konšel, starší obecní a obec zálabská vedle vyžádaného vystoupení přednášejí jakož jsou před rokem od PP pánův povinnosti jisté přijali a [...], žádají z povinnosti propuštění býti, a aby na jich*

²³³ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, fol. 43r.

²³⁴ Tamtéž, fol. 22r.

²³⁵ Též vejhostní list, vejhost – propouštěcí list z poddanského svazku s městem či povolení např. k přestěhování do jiného města. Viz Jana VOJTÍŠKOVÁ – Vít ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620*, Ústí nad Orlicí 2013, s. 261.

²³⁶ Listina – zpravidla potvrzení manželského původu a dosavadního spořádaného života příjemce. Viz Jana VOJTÍŠKOVÁ – Vít ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620*, Ústí nad Orlicí 2013, s. 261.

²³⁷ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, fol. 55v.

²³⁸ Tamtéž, fol. 24r.

²³⁹ Tamtéž, fol. 30v.

²⁴⁰ Tamtéž, fol. 83r [105r].

²⁴¹ Tamtéž, fol. 95r [117r].

²⁴² Fedruňk, též fedruňk – podpora, pomoc, ochrana, nárok, pohledávka.

²⁴³ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, fol. 122v [144v].

²⁴⁴ Tamtéž, fol. 112r.

²⁴⁵ Tamtéž, fol. 113r.

²⁴⁶ Tamtéž, fol. 30v.

²⁴⁷ Tamtéž, fol. 45r.

²⁴⁸ Tamtéž, fol. 8r.

²⁴⁹ Tamtéž, fol. 43r.

místa jiní zvolení byli, že jim v poslušnosti státi chtějí.²⁵⁰, žádosti o přijetí do sousedství („Martin Chuderský [...] přednáší list zachovací i vejhostní a žádá, že jemu sousedství i živnosti městské povoleno.“)²⁵¹ či o vyhledání zápisů z městských knih. Dále se lidé obraceli na radu se žádostmi o zápisy do register ohledně majetkových převodů („Jiřík Šrámek koupil zahradu od Víta Žateckýho za 35 kop gr. č. Povoleno zápisu.“²⁵²; „Tomáš Červenka koupil dům od pana Buriana Čulika, úředníka dvora Špitálského, ležící na předměstí Kouřimském, k špitálu od Reginy Tesařky odevzdaný. Má se zápis státi.“)²⁵³ a kvitancí²⁵⁴ („Josef Čížek, žid, položil 6 kop grošů purkrechtních panu Jakubu Večánovi. Z nich kvitován.“²⁵⁵; „Přednášena kvitancí od pana Šebestiána Břečkovskýho na vinšování dvou koní proti nepříteli od města tohoto.“)²⁵⁶ městskou radu žádali o povolení ke sňatku. („Václav Hanslík žádá, aby jemu Mandalena po nebožtíkovi Adamovi Španělovi za manželku zasnoubena byla, poněvadž ona jemu se tytím doložením, pokudž ji PP páni dáti ráčí, zamluvila. Otázka na něj učiněna, jestli svobodný a list zachovací má-li: odpověď dal, že jest rodilý z Pátku, panství poděbradského. Když list zachovací a výhostní přednese, bude jeho žádost v povážení.“²⁵⁷; „Tobiáš Dubský žádá, aby jemu Barbora Duková, pozůstalá po Adamovi Dukovi, sedláři, za manželku od PP pánů dána byla.“)²⁵⁸ Zápisy do register byly obvykle povoleny ihned („Povoleno zápisu proti záplatě.“)²⁵⁹ Jiné věci byly vzaty k uvážení a odloženy. Také předstupovali sami představitelé městské správy s rozličnými stížnostmi, napomenutími a rozkazy („Pan purkmistr stížnost činí, kterak na zvonění, které se na modlení, na berni i na odpočinutí činí, žádného pozoru se nedává, povyku nočních i šarvátek neubývá.“²⁶⁰; „Panu rychtáři poručeno, aby pohodnýho napomenul, aby on poprávce, může-li, ještě ke dni zítřejšímu povolal, že ho bude potřebí.“²⁶¹; „Obec má býti svolána a v známost jim uvedeno býti.“)²⁶²

Následovalo tzv. obeslání. Lidé obesílali své sousedy nejčastěji kvůli dlužným částkám („Páni starší krejčí Jakuba Mluvku o purkrecht z domu nebožtíka Prokopa Vyskočila. Kateřina Čermáková Ondřeje Tichýho o purkrecht.“)²⁶³ kvůli podání svědomí,²⁶⁴

²⁵⁰ Tamtéž, fol. 67r.

²⁵¹ Tamtéž, fol. 24v.

²⁵² Tamtéž, fol. 30v.

²⁵³ Tamtéž, fol. 24r.

²⁵⁴ Potvrzení – věřitel potvrzuje dlužníkovi, že od něho obdržel určitý obnos peněz (dílní splátku či celý obnos).

²⁵⁵ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, fol. 34v.

²⁵⁶ Tamtéž, fol. 53v.

²⁵⁷ Tamtéž, fol. 3v.

²⁵⁸ Tamtéž, fol. 58r.

²⁵⁹ Tamtéž, fol. 2r.

²⁶⁰ Tamtéž, fol. 91v.

²⁶¹ Tamtéž, fol. 69r.

²⁶² Tamtéž, fol. 74v [95v].

²⁶³ Tamtéž, fol. 98r [120r].

vysvědčení o řádném splození, také se velmi často řešily žaloby pro nactiutrhaní, výtržnosti, fyzické napadení apod. („*Janovi Dvořákovi, kováři, stíženo, že jest se směl toho dne včerejšího slavného a výročního ku potupě Pána Boha, svátku toho, a ku pohoršení Všech Pobožných dopustiti a hovádky svými na poli svém vorati.*“²⁶⁵; „*Matouš Forman Mikuláše Papouška obeslav ku právu stěžoval sobě, že skrze hradbu se jemu veliká škoda od mnoha času činí, aby k hrazení přiveden byl.*“²⁶⁶; „*Eva Rudolfová pana Řehoře Cerhýnského, pana Petra Ronovského, poručníky sirotkův nebožtíka Čechtického, k vysvětlení ortele domácího vrchním právem stvrzeného.*“).²⁶⁷ Od doby, kdy ve městě pobývalo stavovské vojsko, těchto případů rapidně přibýlo. Objevují se i mnohé případy krádeží a smilstva (*Třetí žena, že jest se zde v městě [...] krádeže dopustila, při ní postižena a k tomu, že se dopustila po sedmkrát smilstva [...]. Čtvrtá, že s soldáty kraje boleslavského zle se chovala, falše se dopustila a podvodů jiných.*)²⁶⁸ V mnohých případech se stávalo, že se obeslaná osoba před radu nedostavila, tzv. nestála. Byl učiněn zápis, že má být odeslána podruhé, dokonce potřetí. („*Pavel Procházka Víta Žateckého. Nestál obeslaný. Podruhé má obeslati.*“).²⁶⁹

Potom se přikročilo k projednávání starých pří, v nichž se nejčastěji řešily dluhy, kšafy apod. Jednalo se o spory, které nebyly vyřešeny na prvním stání (tzn. při obeslání), ale kvůli potřebě doložit dokumenty, vyslechnout svědky, sehnat si plnomocníka či rukojemství a kvůli žádosti o odklad, byly tyto pře odkládány. Doba odkladu kolísá. Nejčastěji se věc odložila do dvou neděl, ale není výjimkou ani doba delší – až na šest neděl i doba výrazně kratší. („*[...] a to do západu slunce pod vazením spokojiti podle práva.*“²⁷⁰; „*Do 2 neděl k nálezu.*“).²⁷¹ Někdy muselo být rozhodnutí odloženo pro nepřítomnost kompetentních osob („*[...] poněvadž tu z pánů starších obecních žádného přítomného není.*“).²⁷² Při řešení sporu rada tzv. nalézala právo, byly čteny žaloby a výpovědi či dohledávány zápisy z dalších městských knih, např. z knihy svědomí, z knihy trhů, svatebních smluv, purkmistrovské knihy atd., v radním manuálu je často na tyto knihy odkazováno,²⁷³ („*Čteno vinění A., Odpověď B., Spis místo mluvení C., Registřík z manuálu D., Registřík z kopiáře listovního E., 2 svědomí registry zapsána G., 1 registřík kundšaftů F., Nález od Hory Kutný H., [Nález] z města*

²⁶⁴ Záznam (svědecké) výpovědi účastníka řízení, sporu či svědka.

²⁶⁵ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, fol. 74v.

²⁶⁶ Tamtéž, fol. 75r.

²⁶⁷ Tamtéž, fol. 77v.

²⁶⁸ Tamtéž, fol. 69r.

²⁶⁹ Tamtéž, fol. 26v.

²⁷⁰ Tamtéž, fol. 83v.

²⁷¹ Tamtéž, fol. 86r.

²⁷² Tamtéž, fol. 43r.

²⁷³ Tamtéž, fol. 93v.

Čáslavě I.“).²⁷⁴ Taktéž jsou zde odkazy na městská a zemská práva²⁷⁵ ([...] podle práva A 5. 6., B. 3., B. 47. [...])²⁷⁶ Pakliže rada dospěla k závěru, k soudnímu rozhodnutí, bylo zapsáno do manuálu jako nález či dictum. („Z uvážení JMC pana rychtáře, PP pánův oznámeno jim, aby jako dnes k hodině nešporní všechny strany se snesly o místo.“).²⁷⁷

Zasedání rady

Josef Vávra tvrdí, že městská rada zasedala každý den kromě neděle, svátků, o žních a během výročních trhů.²⁷⁸ Vzhledem k faktu, že konšelský úřad nebyl placenou funkcí a uvážíme-li, že konšelé kromě svých úřadů měli i svá povolání, by takto nastavená praxe byla časově velmi náročná. Následující tabulky nám poskytují základní přehled zasedacích dní, frekvence scházení se městské rady i jména osob, které jednotlivá zasedání vedly.

Četnost zápisů včetně konšela,²⁷⁹ který ten den zasedání rady vedl (pokud nebyl purkmistr ve městě nebo se z jakýchkoli důvodů nemohl zasedání městské rady zúčastnit, byl zastoupen jiným přítomným konšelem²⁸⁰) prozrazuje následující tabulka:

Rok 1618			
měsíc	datum	den v týdnu	purkmistr či zastupující osoba
leden	1.	pondělí	Matouš Matule
	10.	středa	Matouš Matule
	12.	pátek	Matouš Matule
	17.	středa	Matouš Matule
	19.	pátek	Matouš Matule
	24.	středa	Matouš Matule
	26.	pátek	Matouš Matule
	31.	středa	Petr Ronovský

²⁷⁴ Tamtéž, fol. 93v.

²⁷⁵ Např. tamtéž, fol. 2v, 6v, 27r.

²⁷⁶ Tamtéž, fol. 27r.

²⁷⁷ Tamtéž, fol. 53v.

²⁷⁸ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 166.

²⁷⁹ Purkmistrové jsou vždy po přebrání úřadu vyznačeni tučným písmem.

²⁸⁰ Z tabulky není možné dojít ke klíči, podle kterého by se zastupování nepřítomných purkmistrů řídilo.

únor	7.	středa	Petr Ronovský
	9.	pátek	Petr Ronovský
	14.	středa	Petr Ronovský
	16.	pátek	Petr Ronovský
	21.	středa	Cyprián Volyňský
	23.	pátek	Petr Ronovský
	26.	pondělí	Jakub Večán
	28.	středa	Jakub Večán
březen	2.	pátek	Jakub Večán
	7.	středa	Jakub Večán
	14.	středa	Jakub Večán
	16.	pátek	Jakub Večán
	21.	středa	Jakub Večán
	23.	pátek	Jakub Večán
	28.	středa	Cyprián Volyňský
	30.	pátek	Cyprián Volyňský
duben	4.	středa	Cyprián Volyňský
	6.	pátek	Cyprián Volyňský
	11.	středa	Cyprián Volyňský
	25.	středa	Šimon Šilhánek z Choustníka
květen	2.	středa	Daniel Hyttich
	4.	pátek	Daniel Hyttich
	9.	středa	Daniel Hyttich
	18.	pátek	Cyprián Volyňský
	23.	středa	Cyprián Volyňský
	25.	pátek	Cyprián Volyňský
	30.	středa	Cyprián Volyňský
červen	1.	pátek	Cyprián Volyňský
	4.	pondělí	Cyprián Volyňský
	6.	středa	Cyprián Volyňský
	8.	pátek	Cyprián Volyňský
	11.	pondělí	Šimon Šilhánek z Choustníka
	12.	úterý	Šimon Šilhánek z Choustníka

	13.	středa	Šimon Šilhánek z Choustníka
	18. ²⁸¹	pondělí	Šimon Šilhánek z Choustníka
	19.	úterý	Šimon Šilhánek z Choustníka
	20.	středa	Šimon Šilhánek z Choustníka
	22.	pátek	Šimon Šilhánek z Choustníka
	29.	pátek	Cyprián Volyňský
červenec	4.	středa	Šimon Šilhánek z Choustníka
	6.	pátek	Šimon Šilhánek z Choustníka ²⁸²
	13.	pátek	Volf Nyškovský
	16.	pondělí	Volf Nyškovský
	22.	neděle	Volf Nyškovský
	27.	pátek	Volf Nyškovský
srpen	11.	sobota	Jan Mládek
	17.	pátek	Jan Mládek
	20.	pondělí	Jan Mládek
	22.	středa	Jan Mládek
	23.	čtvrtek	Jan Mládek
	29.	středa	Jan Mládek
	31.	pátek	Jan Krumpolec
září	5.	středa	Jan Krumpolec
	23.	neděle	Jan Krumpolec
	25.	úterý	Jan Krumpolec
říjen	2.	úterý	Daniel Hyttich
	19.	pátek	Daniel Hyttich
	23.	úterý	Daniel Hyttich
	26.	pátek	Daniel Hyttich
listopad	6.	úterý	M. Václav Jiří Peristerius alias Columbán
	10.	sobota	M. Václav Jiří Peristerius alias Columbán
	12.	pondělí	M. Václav Jiří Peristerius alias Columbán
	23.	pátek	M. Václav Jiří Peristerius alias Columbán

²⁸¹ 1. zasedání po obnovení rady, ke kterému došlo dne 11. 5. 1618. Primasem byl zvolen Cyprián Volyňský, který zasedání rady ve svém úřadu purkmistra vedl pouze jednou, a to 29. 5. 1618.

²⁸² Zápis s poznámkou *Extra ordinarie* – mimořádně.

	30.	pátek	Jan Šárek
prosinec	3.	pondělí	Jan Šárek
	5.	středa	Jan Šárek
	7.	pátek	Jan Šárek
	12.	středa	Jan Šárek
	15.	sobota	Jan Šárek
	21.	pátek	Jan Šárek
	22.	sobota	Jan Sedlčanský
Rok 1619			
měsíc	datum	den v týdnu	purkmistr či zastupující osoba
leden	1.	úterý	Jan Sedlčanský
	9.	středa	Jan Sedlčanský
	11.	pátek	Jan Sedlčanský
	16.	středa	Jan Sedlčanský
	17.	čtvrtek	Jan Sedlčanský
	18.	pátek	Jan Sedlčanský
	25.	pátek	Václav Cecingar z Birnic
	30.	středa	Václav Cecingar z Birnic
únor	1.	pátek	Václav Cecingar z Birnic
	6.	středa	Daniel Hyttich
	8.	pátek	Daniel Hyttich
	11.	pondělí	Daniel Hyttich
	13.	středa	Daniel Hyttich
	15.	pátek	Václav Cecingar z Birnic
	19.	úterý	Jakub Večán
	20.	středa	Jakub Večán
	27.	středa	Jakub Večán
březen	1.	pátek	Jakub Večán
	6.	středa	Jakub Večán
	8.	pátek	Jakub Večán
	13.	středa	Jakub Večán
	15.	pátek	Jakub Večán

	22.	pátek	Václav Hořícký
	27.	středa	Václav Hořícký
duben	1.	pondělí	Václav Hořícký
	3.	středa	Václav Hořícký
	6.	sobota	Václav Hořícký
	7.	neděle	Václav Hořícký
	12.	pátek	Václav Hořícký
	17.	středa	Cyprián Volyňský
	19.	pátek	Cyprián Volyňský
	24.	středa	Cyprián Volyňský
	26.	pátek	Pravděpodobně Volf Nyškovský ²⁸³
květen	3.	pátek	Cyprián Volyňský
	8.	středa	Cyprián Volyňský
	10.	pátek	Cyprián Volyňský
	15.	středa	Šimon Šilhánek z Choustníka
	20.	pondělí	Šimon Šilhánek z Choustníka
	24.	pátek	Šimon Šilhánek z Choustníka
	29.	středa	Šimon Šilhánek z Choustníka
červen	5.	středa	Šimon Šilhánek z Choustníka
	7.	pátek	Šimon Šilhánek z Choustníka
	10.	pondělí	Volf Nyškovský
	13.	čtvrtek	Volf Nyškovský
	14.	pátek	Volf Nyškovský
	17.	pondělí	Volf Nyškovský
	19.	středa	Volf Nyškovský
	21.	pátek	Volf Nyškovský
	22.	sobota	Volf Nyškovský
	23.	neděle	Volf Nyškovský
	27.	čtvrtek	Volf Nyškovský
	28.	pátek	Volf Nyškovský

²⁸³ V zápisu je uvedeno: „*Cos. Volfgango Nysskovio. Cypriano Volino Urbis Primate.*“ Volf Nyškovský je evidentně dopsán před jméno úřadujícího primasa. Pravděpodobně vypadlo slovo *loco* [na místě]. SOA Praha, SOkA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, fol. 57v.

červenec	5.	středa	Volf Nyškovský
	11.	čtvrtek	Jan Mládek
	19.	pátek	Jan Mládek
	27.	sobota	Volf Nyškovský
srpen	9.	pátek	Jan Krumpolec
	21.	středa	Jan Krumpolec
	28.	středa	Jan Krumpolec
	30.	pátek	Jan Krumpolec
září	4.	středa	Daniel Hyttich
	6.	pátek	Daniel Hyttich
	10.	úterý	Daniel Hyttich
	11.	středa	Daniel Hyttich
	13.	pátek	Daniel Hyttich
	18.	středa	Daniel Hyttich
	20.	pátek	Daniel Hyttich
	22.	neděle	Daniel Hyttich
	24.	úterý	Daniel Hyttich
	25.	středa	Daniel Hyttich
	27.	pátek	Daniel Hyttich
říjen	2.	středa	M. Václav Jiří Peristerius alias Columbán
	4.	pátek	M. Václav Jiří Peristerius alias Columbán
	9.	středa	M. Václav Jiří Peristerius alias Columbán
	16.	středa	M. Václav Jiří Peristerius alias Columbán
	23.	středa	M. Václav Jiří Peristerius alias Columbán
	30.	středa	Jan Šárek
listopad	6.	středa	Jan Šárek
	8.	pátek	Jan Šárek
	13.	středa	Jan Šárek
	15.	pátek	Jan Šárek
	20.	středa	Václav Cecingar z Birnic ²⁸⁴

²⁸⁴ V zápisu je uvedeno: „*Cos. Venceslao Czenczikar a Byrnicz, Joannis SSarek.*“ Je evidentní, že Václav Cecingar z Birnic je vsuvka, dopsaná před jméno Jana Šárka. Pravděpodobně vypadlo slovo *loco* [na místě]. SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, fol. 108v [130v].

	27.	středa	Jan Sedlčanský
	29.	pátek	Jan Sedlčanský
prosinec	2.	pondělí	Jan Sedlčanský
	4.	středa	Jan Sedlčanský
	6.	pátek	Jan Sedlčanský
	9.	pondělí	M. Václav Jiří Peristerius alias Columbán
	11.	středa	Jan Sedlčanský
	20.	pátek	Jan Sedlčanský

Přehled četnosti zasedání rady, při kterých bylo zapisováno do radního manuálu												
	leden	únor	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	září	říjen	listopad	prosinec
1618	8	8	8	4	7	12	6	7	3	4	5	7
1619	8	9	7	9	7	12	4	4	11	6	7	6

Do radního manuálu bylo za rok 1618 zapisováno 79krát. Za rok 1619 bylo písemně zachyceno 90 zasedání rady. Celkově bylo písemně zaznamenáno 169 zasedání městské rady za období leden 1618–prosinec 1619. Zatím nejsou patrné žádné delší prodlevy mezi zasedáními, které by mohly být přičítány válečným událostem, i když musíme mít na paměti, že se nacházíme v období výbuchu povstání na samém počátku války. S postupujícím časem se dá předpokládat tendence klesání frekvence zasedání městské rady, stejně tak, jak tento jev můžeme pozorovat např. v úředních knihách vedených v době třicetileté války v jiných městech.²⁸⁵ Protože v kolínské kanceláři působili písaři dva, i pokud byl jeden vyslán na sněm či sjezd, nenastala situace výpadku zápisů do radního manuálu, jako tomu bylo např. v Kouřimi, kde jsou zaznamenány několikadenní výpadky přisuzované právě vyslání písaře do Prahy.²⁸⁶

²⁸⁵ Např. Ivančice, Čelákovice, Kouřim.

²⁸⁶ Šárka ZAZVONILOVÁ, *Radní manuál města Kouřimi z let 1636–1640. (Diplomatický rozbor a výběrová edice zápisů z roku 1636.)*, diplomová práce na KPVHA FF UHK, Hradec Králové 2016, s. 57–58.

Přehled četnosti zasedání rady podle dní v týdnu	
pondělí	16
úterý	10
středa	64
čtvrtek	5
pátek	62
sobota	7
neděle	5

Při pohledu na tabulku musíme poupravit či zpřesnit Vávrovo tvrzení, že zasedání rady připadlo na každý den v týdnu. Z tabulky jasně vyplývá, že stěžejními dny, ve kterých rada zasedala, byly středa a pátek. V radním manuálu je zaznamenáno 64 zasedání konaných ve středu a 62 zasedání připadajících na pátek.²⁸⁷ V případě potřeby se rada scházela i v jiné dny v týdnu. Nejméně zasedání připadlo na čtvrtek a neděli, kdy se konšelé sešli v uvedené dny za dva roky pouze pětkrát. Ve dnech zasedání rady jsou tudíž zastoupeny disproportčně všechny dny v týdnu a takto je třeba interpretovat tvrzení Josefa Vávry.

Přehled purkmistrů a délky jejich funkčního období	
Jméno	Datum převzetí purkmistrovského úřadu
Matouš Matule	29. 12. 1617
Petr Ronovský	26. 1. 1618
Jakub Večán	23. 2. 1618
Cyprián Volyňský	23. 3. 1618
Šimon Šilhánek z Choustníka	20. 4. 1618
Cyprián Volyňský	11. 5. 1618
Šimon Šilhánek z Choustníka	8. 6. 1618
Volf Nyškovský	6. 7. 1618
Jan Mládek	3. 8. 1618
Jan Krumpolec	Pravděpodobně 31. 8. 1618 ²⁸⁸

²⁸⁷ Ze zápisů v purkmistrovské knize vyplývá, že právě v páteční den docházelo k přijímání purkmistrovského úřadu.

²⁸⁸ Zápis o převzetí purkmistrovského úřadu není datován. „Pan Jan Krumpolec přijal ouřad purkmistrské v pátek.“ SOA Praha, SOkA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Knihy purkmistrovská 1615–1628*, fol. 47v. Viz obrazová příloha č. VII. Zvláštností je také zápis v radním manuálu, kdy je Jan Krumpolec zapsán již

Daniel Hyttich	28. 9. 1618
M. Václav Jiří Peristerius (Columbán)	26. 10. 1618 ²⁸⁹
Jan Šárek	23. 11. 1618
Jan Sedlčanský	21. 12. 1618 ²⁹⁰
Václav Cecingar z Birnic	18. 1. 1619
Jakub Večán	15. 2. 1619
Václav Hořický	15. 3. 1619
Cyprián Volyňský	12. 4. 1619
Šimon Šilhánek z Choustníka	10. 5. 1619
Volf Nyškovský	7. 6. 1619
Jan Mládek	5. 7. 1619
Jan Krumpolec	Pravděpodobně 26. 7. 1619 ²⁹¹
Daniel Hyttich	30. 8. 1619
M. Václav Jiří Peristerius (Columbán)	27. 9. 1619
Jan Šárek	25. 10. 1619
Jan Sedlčanský	22. 11. 1619 ²⁹²

Srovnáním zápisů z radního manuálu s touto tabulkou, vytvořenou na základě zápisů z purkmistrovské knihy,²⁹³ dospějeme k faktu, že za sledované období let 1618–1619 došlo i k zapisování do jiných úředních knih, bez toho ale, aby bylo ten den zapisováno taktéž do radního manuálu. Jedná se o zápisy s datem 28. 9. 1618, 26. 7. 1619, 25. 10. 1619 a 21. 11. 1619. Tyto dny zcela chybí zápis v radním manuálu, avšak prokazatelně došlo k převzetí

31. 8. na postu purkmistra. Obvykle je v den předání úřadu zapsán dosluhující purkmistr, který se podle všeho vzdává své funkce až na konci zasedání rady, kdy je úřad předán dalšímu v pořadí. Další, méně pravděpodobnou možností je, že k předání došlo již ve čtvrtek 30. 8. 1618, ale do purkmistrovské knihy byl učiněn zápis s chybnou datací. Do radního manuálu dne 30. 8. 1618 také nebyl učiněn žádný zápis.

²⁸⁹ 12. 11. je v radním manuálu poznámka – „*Poručen ouřad purkmistrský panu Volfovi Nyškovskému.*“ SOA Praha, SOkA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, fol. 115r. Nicméně i dalšímu zasedání rady dne 23. 11. 1618 vedl M. Václav Jiří Peristerius. Tamtéž, fol. 115v. V purkmistrovské knize o tomto není žádná zmínka.

²⁹⁰ Jeden z mála důkazů z pramene pro hypotézu, že purkmistrovský úřad byl předáván až jako poslední projednávaná věc v radě. SOA Praha, SOkA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, fol. 122r. 21. 12. 1618 předsedá purkmistr Jan Šárek. Poslední zápis tohoto dne zní: „*Úřad purkmistrský panu Janovi Sedlčanskému postoupen.*“

²⁹¹ Nečitelné datum. Navíc došlo k záměně měsíce července za srpen.

²⁹² Zápis v purkmistrovské knize zní „*Pan Jan Sedlčanský přijal ouřad purkmistrský v pátek po obětování Panny Marie 21. Novembris anno 1619.*“ SOA Praha, SOkA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Knihy purkmistrovská 1615–1628*, fol. 70v. 21. 11. 1619 byl čtvrtek. Protože k předávání úřadu docházelo v pátek, předpokládáme, že správné datum je 22. 11. 1619. Ani v jeden z těchto dní nebyl učiněn zápis do radního manuálu.

²⁹³ SOA Praha, SOkA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Knihy purkmistrovská 1615–1628*.

(přijetí) purkmistrovského úřadu, tudíž zasedání rady by se ten den předpokládalo. Bud' úkon přijetí purkmistrovského úřadu nebyl vázán na zasedání rady nebo ten den rada neřešila nic co by bylo nutné písemně zaznamenat a podporovalo by to hypotézu, že četnost zasedání rady se může lišit od četnosti zápisů o zasedání rady v radním manuálu.

Složení rady

Radní manuál, jenž je předmětem této práce a jenž je veden od měsíce ledna 1618, nám nemůže dát plnou odpověď, pokud se budeme zajímat o jmenovité složení městské rady v tomto konkrétním časovém období. V Kolíně byla rada obnovována veskrze v jarních měsících, nejčastěji v dubnu a květnu. Radní manuál tudíž není veden dle funkčních období, ale klasicky podle roků.

Pro zjištění složení rady ve funkčním období květen 1617–květen 1618 se musíme začíst do další z vedených městských knih, konkrétně do knihy purkmistrovské, která je uložena ve Státním oblastním archivu Kolín. Tato kniha je uložena bez klasického archivního označení tzn. bez inventarizačního čísla či čísla signatury. Je vedena jako Kniha purkmistrovská²⁹⁴ F3. Obsahuje zápisy z let 1615–1628. K tomuto prameni se musíme uchýlit, protože radní manuály z let 1613–1617 se bohužel nedochovaly. Jedná se o celkem pět knih, které nepřečkaly řádění švédské armády během třicetileté války v královském městě. Podle tradovaných zpráv, si jimi Švédové zatopili.

Rada byla roku 1617 obnovena 21. dubna skrze královského hofrychtěře Matesa Prekla z Preklsdorfu (Matesa Prekle z Proksdorfu).²⁹⁵ V úřadu císařského rychtáře byl potvrzen Jan Pachta z Rájova. Primasem se stal Cyprián Volyňský, konšely Šimon Šilhánek z Choustníka, Volf Nyškovský, Jan Mládek, Jan Krumpolec, Daniel Hyttich, Mistr Václav Jiří Peristerius, Jan Sedlčanský, Václav Cecingar z Birnic, Matouš Matule, Petr Ronovský a Jakub Večán. Staršími obecními byli zvoleni Jan Příbramský, Řehoř Čechtický, Jan Šilhánek a Burian Čulík. Městským rychtářem potom Jan Šárek.

K obnovení městské rady roku 1618 došlo 11. května. Opět do Kolína dorazil hofrychtěř věnných měst Mates Pregl z Purksdorfu (též Mates Prekl z Preklsdorfu, Mathes Pregl z Prukersdorfu). První zasedání obnovené rady se uskutečnilo 18. května, a to v následujícím složení:²⁹⁶ Primasem byl opět Cyprián Volyňský. Konšely se stali Šimon

²⁹⁴ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Kniha purkmistrovská 1615–1628*.

²⁹⁵ Tamtéž, fol. 38v, 39r.

²⁹⁶ Tamtéž, *Radní manuál 1618–1619*, fol. 66r.

Šilhánek z Choustníka, Volf Nyškovský, Jan Mládek, Jan Krumpolec, Daniel Hyttich, M. Václav Jiří Peristerius, Jan Šárek, Jan Sedlčanský, Václav Cecingar z Birnic, Jakub Večán a Václav Hořický. Staršími obecními Jan Příbramský, Matouš Matule, Řehoř Čechtický a Jan Šilhánek. Městským rychtářem byl ustanoven Petr Ronovský.²⁹⁷ M. Jan Pachta z Rájova byl opět potvrzen v úřadě císařského rychtáře.

Vzhledem k událostem v Království českém, které se de facto staly začátkem konfliktu známého pod pojmem třicetiletá válka, došlo k dalšímu „sázení“ kolínských konšelů až 13. února 1620.²⁹⁸ Královský hofrychtář Martin Fruwein z Podolí jmenoval do jednotlivých úřadů tyto osoby:²⁹⁹ primasem M. Jana Pachtu z Rájova, konšely Šimona Šilhánka z Choustníka, Cypriána Volyňského, Jana Mládka, Jana Krumpolce, Daniela Hytticha, M. Václava Jiřího Peristeriuse (Columbána), Petra Ronovského, Václava Cecingara z Birnic, Jana Příbramského, Matouše Matulu, Matěje Lonka.

Starší obecní – Jakub Večán, Řehoř Čechtický, Jan Šilhánek, Mikuláš Šultys.

Městský rychtář – Jan Šárek.

Jména osob zasedajících v městské radě (konšelů) mezi lety 1617–1620, jejich profese a číslo popisné nemovitosti, kterou vlastnily k roku 1618		
Cyprián Volyňský	sladovník a polař	č. 12
Šimon Šilhánek z Choustníka	polař	č. 90
Volf Nyškovský	sladovník	č. 16 ³⁰⁰
Jan Mládek	řezník	č. 22
Jan Krumpolec	sladovník a řezník	
Daniel Hyttich		č. 46
M. Václav Jiří Peristerius (Columbán)		č. 80

²⁹⁷ Dne 30. 11. 1618 byl Petr Ronovský pro nemoc dočasně v úřadu nahrazen. Ze zápisů bohužel nevyplývá, jak dlouho musel být zastupován. „Pro nedostatek zdraví pana Petra Ronovského, rychtáře městského zvoleného, má býti do pozdravení jeho regiment rychtářský panu Matoušovi Matulovi poručený.“ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, fol. 116v.

²⁹⁸ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Knihy purkmistrovská 1615–1628*, fol. 75.

²⁹⁹ Tamtéž, *Radní manuál 1620–1621*, fol. 24r.

³⁰⁰ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem II*, Brno 2014, s. 7. Srov. Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 234. Zde autor uvádí, že Volf Nyškovský držel dům č. p. 15, kdežto dům č. p. 16 vlastnila Alžběta, manželka radního písaře Matyáše Mazánka Žlutického.

Jan Sedlčanský	pekař	č. 94
Václav Cecingar z Birnic		č. 75
Jakub Večán	sladovník a řezník	č. 48
Václav Hořický	mydlář	č. 6
Jan Příbramský	sladovník a polař	č. 89
Matouš Matule		č. 1
Řehoř Čechtický		č. 100
Jan Šilhánek	řezník	č. 51
Petr Ronovský	sladovník a zámecký důchodní písař	č. 72
M. Jan Pachta z Rájova	císařský rychtář	č. 73
Burian Čulík		č. 62
Jan Šárek	sladovník a polař	č. 61
Matěj Lonek		č. 43 ³⁰¹

Jak vyplývá z tabulky, během 3. úředních období, tzn. za 3 roky (1617–1620), se v městské radě ve funkci konšelů objevilo celkem 21 osob, z čehož můžeme odvodit, že vedení města měla ve svých rukou určitá skupina zámožných sousedů, kteří se podíleli na rozhodování a obvykle měli vliv na chod a správu města po velmi dlouhou dobu.

Obsahová analýza zápisů

Radní manuál je po obsahové stránce velmi rozmanitým pramen. Pravdou však je, že svým obsahem zůstává věrný účelu svého vzniku úřední knihy. Převážná většina zápisů se týká soudní agendy, nalézání práva městskou radou v intencích Koldínova zákoníku a vynášení rozhodnutí (nálezu) v jednotlivých případech a podoby a fungování městské

³⁰¹ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem II*, Brno 2014, s. 7. Srov. Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 226. Zde autor uvádí, že Matěj Lonek držel dům č. p. 59, kdežto dům č. p. 43 vlastnil Matěj Lomek, sladovník.

samosprávy jako takové. Tzv. pamětních zápisů je v prameni minimum. Podívejme se na zpracovávanou agendu podrobněji. Některé typy zápisů, které jsou částečně zpracovány v části, jež je věnována podobě zasedání a průběhu městské rady, zde budou pouze připomenuty k dosažení úplného přehledu.

Většina kauz je řešena formou obeslání, žalob nebo stížností, jež obyvatelé přednášeli formou tzv. vstoupení před městskou radu. Nacházíme tu zápisy ohledně majetkových vztahů, v největší míře jde o spory o peníze, o nesplacené splátky či úroky, o dědictví, prodeje majetku, složení peněz a přiznání přijetí určité sumy (kvitance).³⁰² Velmi často docházelo k situaci, že se obeslaná osoba nedostavila nebo žádala o odklad, narazíme i na mylně obeslanou osobu.³⁰³ Dalším okruhem jsou mezilidské vztahy a jejich úskalí. Jedná se o nactiutrhaní, pomluvy, nářky poctivosti, nářky cti,³⁰⁴ dokonce o fyzická napadení.³⁰⁵ Velmi časté jsou výtržnosti, rušení pořádku či nočního klidu.³⁰⁶ Velkým nebezpečím pro města bylo vypuknutí ohně, proto kdokoli takto ohrozil město, byl velmi přísně potrestán.³⁰⁷ Mezi další nejprísněji trestané patří urážky a znevažování písařského, konšelského, purkmistrovského či rychtářského úřadu.³⁰⁸ Krčmář Petr Radbořský byl za slovní napadení městského rychtáře dokonce vypovězen z města.³⁰⁹ To dokazuje, jak vážení byli představitelé městské samosprávy a zároveň to zrcadlí dobové pojmání měšťanské cti. Převážná část takovýchto přestupků byla spáchána „*při opilém čase*“,³¹⁰ za nimiž následovaly prosby o odpuštění,³¹¹ sliby, že se nic podobného opakovat nebude. Provinilci byli potrestáni většinou „*rathauzním*“ či šatlavním vězením,³¹² dolívkou,³¹³ kládou,³¹⁴ dusíkem,³¹⁵ pranýřem či pokutou. Za krádeže a smilstvo se potom trestalo ponejvíce veřejným výpraskem, vypálením cejchu a vymrskáním

³⁰² Např. SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*, fol. 2v.

³⁰³ „*Jakub Buchal se ohlásil, že on k této při není plnomocníkem žádným, protože že omylně jest obeslán.*“ Tamtéž, fol. 15r. „*Pan Mistr Peristerius se ohlásil, že jemu neříkají samému Václav Jiří ani Václav Peristerius, že on není křtěn, jak ho nyní přítel jmenuje [...]. Poněvadž obsílající pochybil jméno obeslaného, protože má pádného obeslati a se napravití.*“ Tamtéž, fol. 105v [127v].

³⁰⁴ Např. tamtéž, fol. 16v, 40v, 26r, 29v, 113v [135v], 114r [136r].

³⁰⁵ Tamtéž, fol. 54v, 68r.

³⁰⁶ Tamtéž, fol. 45v, 31v.

³⁰⁷ „*Podruhně z chalupy kněze Jana Letusa, která nešetností k ohni nenadálému dne pondělního a tudy k velikému nebezpečení příčinu poskytla, má vězením šatlavním ztrestána a potom od města i s mužem vyprovazena býti.*“ Tamtéž, fol. 93r [115].

³⁰⁸ Tamtéž, fol. 18r, 18v, 22r, 24r, 69v, 71r, 104v [126v].

³⁰⁹ Tamtéž, fol. 95r.

³¹⁰ Tamtéž, fol. 12v, 22v.

³¹¹ „*[...] a za to pro Boha prosí, aby jemu to prominuto bylo.*“ Tamtéž, fol. 5r.

³¹² „*Z uvážení p. pánův Kryštof Veletovský vězením rathauzním a Jakub Peja šatlavním ztrestáni býti mají.*“ Tamtéž, fol. 122r.

³¹³ „*Pro jeho mnohé nevážené chování k mnohým lidem i vrchnosti města má býti dolívkou dostatečně ztrestán.*“ Tamtéž, fol. 111v.

³¹⁴ Např. tamtéž, fol. 1r, 54r.

³¹⁵ „*[...] a z moci práva jeho dusíkem ztrestati.*“ Tamtéž, fol. 16r.

z města.³¹⁶ S nárůstem počtu stavovského vojska dlícího uvnitř hradeb města, klesala morálka místních obyvatel. Je zaznamenán nárůst krádeží, výtržností,³¹⁷ smilstva, třenic mezi měšťany a obyvateli místního zámku,³¹⁸ jehož osazenstvo bylo katolického vyznání. Nastala eskalace náboženské otázky, lidé byli předvoláváni před městskou radu a bylo zjišťováno, nejsou-li katolíci, načež jim bylo nabízeno a doporučováno, aby se přihlásili k podobojí.³¹⁹ Pobožnost lidu nebyla tak vysoká, jak by se slušelo, množily se případy rouhání a znesvěcení.³²⁰ Terčem se stávala i místní židovská komunita.³²¹

Dalším typem zápisů je fungování samotné městské samosprávy. V manuálu jsou zapisovány obnovy městské rady, nejen v městě samotném,³²² ale i na městských předměstích,³²³ zápisy o svolávání obce,³²⁴ o skládání počtů z register,³²⁵ o opravách silnic, rybníků, o povolávání osob do rady³²⁶ a udělení jim napomenutí či stížnosti. Poměrně časté jsou i zápisy týkající se hospodářského chodu města.³²⁷ Obyvatelé se na radu obraceli

³¹⁶ „Panu rychtáři městskému uvázení oznámeno. Ta žena, která se sedmkrát dopustila smilstva, má býti metlami a cejchem ztrestána: jiné tři po pardusu: a Hošek, že děvky od hospodářů vyluzoval, s nimi zle obcoval, zámek JMH zlezl, má také na památku pardus mítí. „Tamtéž, fol. 71r. (Pardus – veřejný výprask.) „Matěj Pekelský má býti z vězení na přípověď rukou dáním, že se od města po neděli této ihned povandruje, propuštěn býti.“ Tamtéž, fol. 87v.

³¹⁷ „Mariana, manželka Alexandra Kuchyňského, šenkýřka pana Šimona Šilhánka, dcera Vavřince Šrámka, šenkýře, dcera Václava Donáta a Kateřina, šenkýřka pana Jana Pajera povolány do rady, stíženo jim, kterak ony z povinnosti svých vykročily, v střelení z ručnic se vidaly, a tak tak netoliko sobě, ale i jiným zde poctivým paním a pannám posměch nemalý učinily, poněvadž že páni jim toho pasírovati moc neráčí, nýbrž je skutečně potrestati dáti.“ Tamtéž, fol. 1v–2r. Dále např. tamtéž, fol. 81r, 81v, 82r, 82v, 102r, 104r.

³¹⁸ „Přednášeno od některých spoluradních, že pan hejtman kolínský, když se dává zvonem na modlení znáti, dává v zámku na instrumenta hráti a bubny bítí, mezi tím obzvláštní radování mívá, a že se proslychá, že na zámek některý osoby přicházejí i s ním v ráznosti rozmlouvají, ano že i od čeládky se proslychá, jak bývá promlouváno, že budou podobojím hlavy dolů skákati.“ Tamtéž, fol. 108v.

³¹⁹ „Stanislavovi Kováři a Ondřejovi Kněhánkovi, zvoníkovi, na rozkaz povoláním oznámeno jim, chtějí-li k náboženství podobojímu přistoupiti, aby dne nedělního přistoupali k večeri Páně, jináč aby dne pondělního k vykonání přísahy podle nařízení pánův stavův Království českého, se do místa tohoto dostavili.“ Tamtéž, fol. 116v [138v]. „[...] že nemůže od katolického náboženství odstoupiti [...]. 2. Když zvonit chodívá, že se s ním v šenku a na zvonici čert setkává, 3. Když pan děkan podobojí podává, že ním čert trhá u oltáře, aby se nedíval, 4. Že toho neuhlídá, aby kdo na Hradě pražském podobojí kázal, a bude-li kázati, aby jej hrom zabil.“ Tamtéž, fol. 113r [135r]. Dále např. fol. 117r [139r].

³²⁰ „Pan rychtář s vězni. Stíženo pacholeti, že jest na den velikonoční v chrámě Páně močil a kliditi se neostejchal a tak velikého neřádu se dopustil. Dal odpověď: Jest tak, že sem to udělal, nemohl sem ven, užral sem se u Matiašů. Prosim pro Boha, že mi to ráčíte odpustiti. Má za pokutu v čas nedělní před chrámem Páně přimčen zůstávati.“ Tamtéž, fol. 61v. Dále jde např. o nectění nedělního dne, kdy šenkýřka podávala pivo, lidé pracovali na poli, docházelo ke krádežím aj. Tamtéž, fol. 27r, 78v, 74v, 84r, 92r [114r].

³²¹ „Starší židé města Kolína vstoupivše do rady stížnost sobě položili, kterak jsou dne sobotního v velikém nebezpečení příčinou pozdvížení soldátův v městě tomto zůstávajících zůstávali, že školu jejich, domy a skla jim vybili, což již Pánu Bohu poroučejí, že pak Mikuláše Šrotýře syn tehďáž do jejich ulice přiběhl, sám těch soldátův pozdvíhal, domy, krámy, kde sou židé bohatý, vykazoval, [...]“ Tamtéž, fol. 111r.

³²² Tamtéž, fol. 66r.

³²³ Tamtéž, fol. 28r, 117v [139v], 122r [144].

³²⁴ Tamtéž, fol. 81v, 74v [96v], 110v.

³²⁵ „Pan Volf Nyškovský činil počet z register ungeltních za léto 1617 pomínulé.“ Tamtéž, fol. 1v. Dále např. fol. 17r, 21v.

³²⁶ Např. tamtéž, fol. 1v, 7r.

³²⁷ Např. šenkování vín, nákupy pro obec, propuštění žita, prodej ryb. Tamtéž, fol. 19v, 20r, 86r [108r], 108r [130r], 109v [131v].

s dopomožením k dluhům,³²⁸ žádali hájemství,³²⁹ nejčastějším typem byla žádost o propuštění z vězení.³³⁰ Protože obec zodpovídala za osiřelé děti a byla odpovědná za ovdovělé ženy, jsou zde časté zápisy týkající se o určení poručníků pro sirotky³³¹ a žádosti o dání za manželku (v případě, byla-li nastávající manželka sirotek či vdova).³³² Sirotčí agenda vedle již zmíněného spočívala i v tzv. stavění sirotků,³³³ o němž býval pořizován zápis.³³⁴ Pokud k tomuto nedošlo, byly zodpovědné osoby potrestány.³³⁵ Jsou zaznamenány i četné žádosti o zaměstnání.³³⁶ Při přistěhování se do města osoby žádaly o přijetí za souseda a o propuštění živnosti, tzn. o povolení k provozování řemesla ve městě.³³⁷ Při přesunu do jiného města žádaly o propuštění z poddanství,³³⁸ o listy výhostní,³³⁹ pokud chtěly vstoupit do svazku manželského žádaly také listy zachovací.³⁴⁰ Lidé se na radu často obraceli se žádostí o povolení a pořízení zápisu do městských knih na základě učiněného trhu či uzavření smlouvy apod.,³⁴¹ dále žádali o přečtení smluv z úředních knih,³⁴² vidimace listů,³⁴³ vyhledání zápisů v úředních knihách³⁴⁴ a o doklady k apelacím.³⁴⁵ Jsou zde žádosti o propuštění peněz, ať se to již týká dědické agendy,³⁴⁶ či zadržovaných platů za práci pro obec, někdy i ve formě naturálií.³⁴⁷ Obyvatelé též žádali o pronájem či koupi obecního majetku.³⁴⁸ Několikrát je zde i žádost o fedruň³⁴⁹ a frejmark.³⁵⁰ Je zaznamenáno i přijetí osoby

³²⁸ Např. tamtéž, fol. 24v, 27v, 31v, 39r.

³²⁹ „Po přečtení obeslaný žádal hájemství.“ Tamtéž, fol. 15r.

³³⁰ Např. tamtéž, fol. 1r.

³³¹ Tamtéž, fol. 40v.

³³² „Václav Sláma z přáteli svými, předevstoupic do plné rady, oznámil, že z vůle Pána Boha oblíbil sobě k stavu svatého manželství dceru po nebožtíkovi Václavovi Dryáčnickovi, sirotka, a poněvadž ona pod správu JMC pana rychtáře, PP pánův a pánův starších obecních náleží, žádá, aby mu k stavu svatého manželství dána byla.“ Tamtéž, fol. 120v.

³³³ Šlo o předvstoupení všech osiřelých dětí před městskou radu, aby měli konšelé přehled, nad kterými dětmi drží poručnictví. Ze zápisů vyplývá, že probíhalo jednou ročně, a to 1. ledna.

³³⁴ „Sirotci stavění.“ Tamtéž, fol. 1r. „Sirotci z města, předměstí a ze vsi Tří Dvor stavění.“ Tamtéž, fol. 1r.

³³⁵ „Hejtmané čtvrtní pro svou nepřítomnost, a že sirotků neobešli a na rathouze nepostavili, šatlavou ztrestání býti a z ní nevycházejí, dokud sirotků ouřadu nepostaví, mají.“ Tamtéž, fol. 1r.

³³⁶ Např. tamtéž, fol. 7v, 8r, 8v.

³³⁷ Např. tamtéž, fol. 24v, 44r.

³³⁸ Tamtéž, fol. 39r.

³³⁹ Tamtéž, fol. 33r.

³⁴⁰ Tamtéž, fol. 33r.

³⁴¹ Tamtéž, fol. 24r, 26v, 60r, 40v, 43r.

³⁴² Tamtéž, fol. 25r, 78r.

³⁴³ Tamtéž, fol. 26r.

³⁴⁴ Tamtéž, fol. 55r.

³⁴⁵ Tamtéž, fol. 31v.

³⁴⁶ „Martin, syn po nebožtíkovi Elefantovi z předměstí zálabského, žádá spisem, aby jemu z spravedlnosti jeho díl peněz jak na splátky tak aby měl co do pořádku pekařského příjemného odvésti, propustiti ráčili.“ Tamtéž, fol. 2v. Dále např. tamtéž, fol. 28r, 30r.

³⁴⁷ „Chalupníci ze vsi Tří Dvor žádají spisem, aby úředník dvora skálovského jim, co v čas žně při témž dvoře pracovali, zaplatil.“ Tamtéž, fol. 93r [115]. Dále např. fol. 34v, 39v, 45r.

³⁴⁸ Např. tamtéž, fol. 24r, 68r.

³⁴⁹ Např. tamtéž, fol. 28v, 30v.

do městského špitálu.³⁵¹ Páni rychtáři se obracejí v různých příčinách na konšely, aby jim dali radu jak postupovat a co dělat s osobami přistíženými při krádeži, smilstvu apod.³⁵² V neposlední řadě se zde nachází i rozkazy či poručení od vrchních institucí v příčinách propuštění osoby z vězení nebo naopak uvěznění provinilců, příkaz obžalovat někoho, zabývat se učiněným ohlášením, obstarat potřebné listiny či výpisy z městských knih, vyslechnout svědky apod.³⁵³

V době války lze vytušit velmi špatnou finanční situaci města, neustále se zvyšující berně, pořádání sbírek na placení vojska³⁵⁴ a hledání věřitelů na poskytnutí půjček.³⁵⁵ Protože město bylo povinno kontribucemi nejen peněžními, naturálními, ale i lidskými zdroji, v manuálu se dočteme vše o způsobu a průběhu verbování vojáků, jejich placení, výbavě³⁵⁶ a znění přísahy,³⁵⁷ kterou museli učinit. Pramen dokonce poskytuje jmenné seznamy odvedených vojáků³⁵⁸ a osob zodpovědných za jejich verbování. Také jsou v manuálu uváděna opatření, která provázela válečný stav, jako např. zahrazení hradebních bran, městské hlídky,³⁵⁹ vysílání osob k jednání na sjezdy, sněmy³⁶⁰ a relace podávané z těchto míst.³⁶¹ Špatná hospodářská situace vedla k překupování základních potravin, což bylo městskou

³⁵⁰ „Barbora Jeřábková žádá, aby jí ještě v bráně bytu do svatého Jiří přino bylo. S Jakubem Mřeňkem frejmark učiníti mají, kde nyní Jakub Mřeňek jest, tu ona aby byla a on v bráně.“ Tamtéž, fol. 8v.

³⁵¹ „Žena jedna stará přijata do špitála mezi jiné chudý lidi.“ Tamtéž, fol. 2r.

³⁵² „Pan rychtář městský přednáší, že jest dnů těchto nějaká osoba ženská při tomto právě postižena, při ní 2 ½ lžice stříbrný, sekryt stříbrný, pásek, 3 kroužky zlatý, měla-li by sem povolána býti. 2. Že jest tu nějaká vymrskaná odjinud postižena a něco neslušného se dopouštěla, co by se s ní činiti mělo.“ Tamtéž, fol. 9r.

³⁵³ „Od JMC Jich Milostí pánův prezidenta a rad nad apelacemi poručení v příčině Evy, Jana Rudolfa manželky. Má se zase zprávu na tu omylnou suplikaci dáti.“ Tamtéž, fol. 12r. Dále např. fol. 42v, 53v.

³⁵⁴ Např. tamtéž, fol. 8r, 114v, 115v.

³⁵⁵ „Z peněz purkrechtních od Jana Rudolfa za dvůr zálabský složených vypůjčeno 26 β 30 gr. č. na placení soldátům obecním.“ Tamtéž, fol. 1r. „Pan primátor s panem Cecinkarem zvoleni do Vysokého Mejta k poptání dobrodince k zapůjčení peněz obci.“ Tamtéž, fol. 104v. Dále např. fol. 78v, 106v.

³⁵⁶ „Snášeno, aby v obci oznámeno bylo, kdo by se chtěl dáti na soldátství potřebovati, aby se dnes ohlásil a závdavku má jim po 15-ti krejc. dáti, dokudž další v té věci nařízení se nestane. K tomu zvoleni pan Daniel Hyttich, pan Jan Šilhánek a Václav Donát, cölmistr, aby oni najímali a závdavek žádným však a způsobným dali.“ Tamtéž, fol. 93r. „Odvedeno soldátům obecním všem kromě těch, kteří zbrani neodvedli, po 1 β 30 gr. č. a tak jim jest doplaceno a těm, kteří brání neodvedli, odloženo až zbraně složí, že se jim zaplatí.“ Tamtéž, fol. 1v. Dále např. fol. 87v, 108r, 108v, 109r, 109v, 110r, 110v.

³⁵⁷ „Přisahám Pánu Bohu všemohoucímu, jakož sou slovu tvé poctivosti panu purkmistru a radě, pánům starším obecním i vši obci města Kolína Nového nad Labem připověděl vedle jistého JMK, pána našeho nejmilostivějšího, nařízený snešení všech tří pánů stavů království tohoto pod obojí tělo a krev Pána Ježíše Krista přijímajících, proti úhlavním nepřátelům království tohoto podle jiných vyslaných k mustruňku a odtud, kde bude ukázáno se postávati, že v tom ve všem upřímně náležitě věrně, jakž na poctivého Křesťana náleží se chovati chci a připovídám. Toho mi dopomáhej Pán Bůh na věky požehnání. Amen.“ Tamtéž, fol. 85v. Též tamtéž, fol. 84v, 91r [113].

³⁵⁸ Tamtéž, fol. 50r, 50v, 51r, 85r, 85v, 84v, 95v, 91r [113r].

³⁵⁹ Tamtéž, fol. 107v.

³⁶⁰ Tamtéž, fol. 108v.

³⁶¹ Např. tamtéž, fol. 91r, 91v, 93r, 93v, 99v [121v], 104r [126r], 106r [128r].

radou záhy zakázáno.³⁶² Byla zakázána i hudba v hospodách.³⁶³ Velmi častými zápisy jsou i stížnosti samotných vojáků na nezaplacený žold a špatné vybavení.³⁶⁴ Na straně druhé jsou to stížnosti obyvatel na vojáky.³⁶⁵ Častá jsou psaní od Jejich Milostí pánů direktorů, určující, prikazující, co má obec dělat – sbírky, verbování, odvádění berní, zásobování vojska apod.³⁶⁶ Jsou zaznamenána psaní od ostatních měst mapující pohyb císařských vojsk.³⁶⁷ Dále jsou tu zprávy zmiňující úmrtí císaře a³⁶⁸ volbu krále nového.³⁶⁹

Ze zápisů lze částečně vyčíst i písemnou administrativu, neboť jsou zde zmiňována došlá psaní včetně uvedených jmen pisatelů a nastínění jaké záležitosti se týkají. Následovně je u některých poznamenáno, jak má být na ně odpovězeno.³⁷⁰

Posledním typem zápisů, které se v manuálu objevují ojediněle, jsou zápisy tzv. pamětního rázu. Jedná se o krátká sdělení, věnující se nějaké události, jež páni písaři chtěli uchovat v paměti obce. Ať je to sdělení, že na Nový rok roku 1619 pan rychtář „*vinš křesťanský nového léta p. pánům učinil*,“³⁷¹ že byla pánům konšelům dedikována kniha³⁷² a

³⁶² „*Pastušina zálabská, která mimo svůj úřad do koupí a handlu sousedského přespříliš se vkládá a to na velikou hanbu a škodu sousedů potřebných i proti nařízení obecnímu na zálabským rychtáři a konšelům oznámení, má býti při čase sv. Ondřeje z toho propuštěna a jiná objednána.*“ Tamtéž, fol. 93r [115]. Dále např. fol. 96v, 101v, 110v.

³⁶³ „*Z uvážení p. pánův a pánův starších obecních všechna muzika a hraní po hospodách v tyto těžký časy se zastavuje a panu rychtáři, aby všechny takové příčiny ke zlému poskytující zastavoval, jim instrumenta bral, a kteří nejsou zdejší, od města vyprovodil, a sousedé, kteří takovou muziku u sebe přechovávají, chovati a ji v tom folkovati budou, sami trestáni býti mají.*“ Tamtéž, fol. 1v.

³⁶⁴ „*Přednášena stížnost soldátův od obce najatých a v ležení zůstávajících, že nemají prachu i olova, též peněz aby to bylo.*“ Tamtéž, fol. 111v. „*Soldáti obecní žádali, poněvadž jsou se dali psáti, aby jim plat, sukničky a zbraně odvedeny byly, že nemají nač živi býti.*“ Tamtéž, fol. 90v. „*Matěj Moravec, který byl od obce najat a po navrácení se od Budějovic do nemoci upadl, až tudy i o zrak přišel, žádá, aby jemu p. páni ráčili 1 β 30 gr. č. žoldu zadržalého ku pomoci vydati.*“ Tamtéž, fol. 15r. Dále např. fol. 83r [105r].

³⁶⁵ „*Melichar Mejzl spisem ohlašuje se, že jest jemu pokladnice tržného i s tržným od některých soldátů odňato, protož žádá, aby mu pasírováno bylo do přítomnosti pánů starších obecních.*“ Tamtéž, fol. 8v. „*Mají býti napomenuti při úřadě, aby chleby větší pekli, nechťjí-li, aby jim podobně jako dne včerejšího od vojáků brány byly.*“ Tamtéž, fol. 111r. Dále např. fol. 119v.

³⁶⁶ Např. tamtéž, fol. 20v, 87 v.

³⁶⁷ Tamtéž, fol. 109r.

³⁶⁸ „*Od Jejich Milostí pánův direktorův patent, kterým o smrti JMC v známost uvozovati a dále veřejnost vyzdvihovati ráčí.*“ Tamtéž, fol. 49v.

³⁶⁹ „*Relaci z Měst pražských sjezdu na Hradě pražském v sobotu po s. Anně čtena. Resoluci stavu rytířského, měl-li by král Ferdinand přijat za krále býti, čilíne?*“ Tamtéž, fol. 91v. „*Relaci z Měst pražských poslední, v níž se dokládá, že Jeho Milost kurfiřt falckrabě při sejmu za krále českého od všech zemí přivtělených volen a vyhlášen.*“ Tamtéž, fol. 73r [95r].

³⁷⁰ „*Má pan Jan Šilhánek svou omluvu dáti proti témuž psaní.*“ Tamtéž, fol. 1r.

³⁷¹ „*JMC pan rychtář vinš křesťanský nového léta p. pánům učinil a podle toho napomenutí vykonal, aby jeden každý pěknější pozor na svou povinnost dávali, do rady i k jiným potřebám právním a obecním časně a volně se nacházeli, v takové nedbanlivosti jakož posavad netrvali a aspoň se některou pokutou k vykonávání povinnosti přidržovali, a tak závazku svému dosti činili. Poděkováno za vinš skrze pana primátora a zřepetována některá nedbanlivost s další žádostí, aby páni radní s novým rokem nové a způsobné mravy brali, aby mohli Pánu Bohu a vrchnosti své odpovídati.*“ Tamtéž, fol. 1r.

³⁷² Tamtéž, fol. 66v.

páni konšelé byli pozváni na svatbu.³⁷³ Zaznamenání neuniklo ani nezvykle prudké a ničivé krupobití, které město zasáhlo „dne pondělního památky svatého Jana Křtitele, léta přítomného 1619.“³⁷⁴

Komparace s obdobnými prameny

Radní manuály svým obsahem představují zajímavý typ pramene pro poznání historie našich měst, přiblížení života našich předků, včetně jejich právních zvyklostí. Zkoumaný pramen vznikl v letech 1618–1619, v době, kdy tzv. pražskou defenestrací propuká celoevropský konflikt, který potrvá celých dlouhých třicet let. V poslední době bylo několik obdobných pramenů podrobena diplomatickému rozboru a některé z nich byly zpřístupněny badatelům formou edice, což přináší možnost jejich vzájemné komparace, navzdory tomu, že vznikly v době, kdy česká města byla sužována válečnými útrapami. Jmenovitě se jedná o ivančický radní manuál,³⁷⁵ čelákovický Radní manuál Pavla Ježdíka z let 1639–1654³⁷⁶ a Radní manuál města Kouřimi z let 1636–1640.³⁷⁷

V první řadě je nutno si uvědomit, že dva srovnávané prameny jsou produkty českých královských měst (Kolín a Kouřim), v případě Čelákovic se jedná o české město poddanské a Ivančice jsou poddanské město nacházející se na Moravě. Již z daného je patrné, že právní praxe se bude v jednotlivých místech lišit. Zatímco česká královská města již nalézala právo dle Koldínova zákoníku, na Moravě došlo k jeho právní kodifikaci až roku 1697. V případě měst poddanských byla pro městské rady právně závazná vrchnostenská nařízení. V pramenech se objevují četné odkazy jak na práva městská, tak i práva zemská.

Poloha v rámci království měla v zásadě vliv i na používaný jazyk pramenů, respektive na používání němčiny. Zatímco v ivančickém manuálu je přítomno několik zápisů v německém jazyce,³⁷⁸ v ostatních manuálech je němčina používána ojediněle, a to v případě slov přejatých.

³⁷³ Tamtéž, fol. 23v. Dále „Pan Petr Miller z Milhausu skrz psaní zve pány na svatbu do Prahy. Poněvadž těch věcí, o které tím psaním žádá, při obci se nenachází, má to mlčením pomínuto býti.“ Tamtéž, fol. 12v.

³⁷⁴ (Tj. 24. 6.) Tamtéž, fol. 87v.

³⁷⁵ Radek VÁGNER, *Tzv. Pamětní kniha města Ivančic z let 1631–1636*, diplomová práce na KPVHA FF UHK, Hradec Králové 2018.

³⁷⁶ Marek DURČANSKÝ – Roman KOLEK (edd.), *Radní manuál Pavla Ježdíka 1639–1654*, Čelákovice 2016.

³⁷⁷ Šárka ZAZVONILOVÁ, *Radní manuál města Kouřimi z let 1636–1640. (Diplomatický rozbor a výběrová edice zápisů z roku 1636.)*, diplomová práce na KPVHA FF UHK, Hradec Králové 2016.

³⁷⁸ Radek VÁGNER, *Tzv. Pamětní kniha města Ivančic z let 1631–1636*, diplomová práce na KPVHA FF UHK, Hradec Králové 2018, s. 45.

Po obsahové stránce se jedná o rozmanité prameny obsahující ponejvíce radní protokoly a agendu městské samosprávy, a ač se jedná o knihy smíšeného typu, v zásadě lze konstatovat, že kolínský, kouřimský a ivančický manuál splňují kritéria pro zařazení do kategorie knih městského soudnictví, neboť v nich zápisy úředního charakteru převažují. V případě manuálu čelákovického plnila tato úřední kniha kromě funkce radního manuálu zároveň funkci knihy městské korespondence (register a kopiáře), neboť obsahuje opisy přijatých i expedovaných písemností, ve valné většině in extenso, a opisy listin vydávaných městskou radou a částečně i funkci tituláře (seznam adres), účetní knihy (zápisy finančního charakteru), purkmistrovské knihy a v neposlední řadě plnila funkci knihy pamětní.³⁷⁹ Zápisy pamětního rázu, díky nimž mohou být radní manuály zařazeny i mezi narativní historiografické prameny, se objevují ve všech srovnávaných manuálech.

Všechny srovnávané prameny vznikaly chronologicky. Kromě kolínského manuálu, můžeme ve zbylých třech sledovat postupné snižování frekvence zasedání městských rad, dokonce dlouhodobější výpadky mezi jednotlivými zápisy. V čelákovickém radním manuálu je zaznamenána dokonce dvanáctiměsíční proluka v úřadování.³⁸⁰ Zápisy reflektují válečné útrapy obyvatel Království českého, podávají doklad o hospodářském, finančním i morálním úpadku, který s sebou třicetiletá válka přinesla.

Závěr

V rámci bakalářské práce byl představen jeden z nemnohých dochovaných pramenů městské samosprávy města Kolína – **Radní manuál 1618–1619**.³⁸¹ Po stručném nastínění dějin samotného města, při němž byl hlavní důraz kladen na představení města ve sledovaném období, byla přiblížena i podoba městské správy a činnost městské kanceláře.

Poté byl proveden diplomaticko-paleografický rozbor pramene, v jehož rámci byla úřední kniha popsána, byly identifikovány čtyři v ní přítomné filigrány, které napomohly určit, odkud Kolínští kupovali papírové archy do městské kanceláře. V kombinaci s provedením paleografického rozboru se podařilo potvrdit, že pramen vzhledem k použité

³⁷⁹ Marek DURČANSKÝ – Roman KOLEK (edd.), *Radní manuál Pavla Ježdíka 1639–1654*, Čelákovice 2016, s. 36–47.

³⁸⁰ Tamtéž, s. 16.

³⁸¹ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*.

psací látce, ke stylizaci a obsahu zápisů provedených ponejvíce českou novogotickou kurzívou beze všech pochyb vznikl v letech 1618–1619. Na vzniku manuálu se podíleli dva písaři městské kanceláře, M. Štěpán Prunnar a Matyáš Mazánek Žlutický. Byly zaznamenány další dvě písařské ruce, které vepsaly každá po jednom zápise. Autory se však i přes snahu nepodařilo ztotožnit. V rámci diplomatického rozboru byla pozornost věnována struktuře a stylizaci jednotlivých zápisů. Na základě zápisů byl částečně zrekonstruován průběh zasedání městské rady v letech 1618 a 1619. Každé zasedání vedl pukrmistr, v případě jeho nepřítomnosti ať již z důvodu, že nebyl přítomen ve městě nebo byl nemocen, zasedání vedl jiný konšel na místě úřadujícího purkmistra. Lze konstatovat, že zasedání se odehrávala zhruba podle následujícího scénáře. Zahájení, předčítání došlé korespondence, vstoupení, tzn. vystoupení obyvatel před radu a přednesení (bud' osobně přímo před radou či zprostředkovaně pomocí předčítání spisu) jednotlivých stížností, žádostí apod. Poté následovala tzv. obeslání a projednávání dosud neukončených starých pří. Ne vždy došlo na všechny uvedené body tohoto scénáře, každé zasedání se formovalo, podle zrovna projednávané agendy, ale zasedání měla víceméně načrtnutou podobu. Viděno zkoumaným pramenem, zasedání městské rady se nejčastěji odehrávala ve středu a v pátek. V naléhavých případech rada zasedala i v ostatní dny v týdnu, včetně dní svátečních. Písemně bylo do radního manuálu zaznamenáno 169 jednacích dní, z toho v roce 1618 jich bylo 79 a v roce následujícím 90. Vedle podoby zasedání rady bylo zkoumáno i jmenovité zastoupení v ní. Bylo sledováno střídání na postu purkmistra, údaje byly doplněny i o data převzetí úřadu. Z údajů vyplývá, že za období tří let, se v městské radě v konšelském úřadu objevilo celkem 21 osob.

Projednávané záležitosti byly představeny v rámci obsahové analýzy pramene. Po obsahové stránce je tento pramen velmi rozmanitý, avšak i přes nečetné zápisy tzv. pamětního charakteru, plnila tato úřední kniha přesně ten účel, kvůli kterému vznikla. Nejvíce zápisů zachycuje právní, soudní agendu, zachycuje jednání před městskou radou ve formě tzv. radních protokolů, s odkazy na ostatní vedené úřední knihy, městská a zemská práva. Zpracovávaná agenda je velmi pestrá. Vedle trestní agendy jsou zaznamenávány správní záležitosti města, obecní finance, hospodářské záležitosti, zápisy o obnovování městské rady, je zmiňováno čtení psaní, patentů či poručení od rozličných odesílatelů. Zápisy reflektují i ohrožení měšťanů přicházející válkou a přípravy na ni, po jejím vypuknutí jsou časté i zápisy o pohybu nepřátelského vojska, válečné útrapy obyvatel a jejich dopad na hospodářskou a finanční situaci města. Nicméně radní manuál stále plní svou funkci. Vzhledem k vyspělosti městské kanceláře, přítomnosti dvou radních písařů a velikosti města neplnil tento pramen více funkcí najednou, stále patří do kategorie knih městského soudnictví. K zápisům jiného

charakteru byly vedeny specializované knihy. Kolínský radní manuál v žádném případě zároveň nesloužil např. jako pamětní kniha a kniha městské korespondence, jako tomu bylo v případě radního manuálu z Čelákovic. Na tento rozdíl je poukázáno v komparaci s obdobnými úředními knihami vedenými v době třicetileté války.

Vzhledem k faktu, že obdobných pramenů se z prostředí Kolína nedochovalo mnoho, se jedná o historicky velmi cenný střípek k poznání života, morálky a právních zvyklostí lidí žijících v 1. třetině 17. století. Přiblížení podoby města a jeho obyvatel byla věnována celá kapitola, práce obsahuje též obrazovou přílohu. Velmi vzácným jevem je dochovaná podobizna jednoho z kolínských měšťanů Šimona Šilhánka. Masa anonymních jmen dostala reálné obrysy a dovolila badateli pohlédnout do tváře člověku, jenž žil na přelomu 16. a 17. století. Výstupy z této bakalářské práce mohou přinést další přiblížení tamějšího života, text obsahuje mnohé ukázky zápisů, které byly zpřístupněny metodou transkripce. Josef Vávra ve svých *Dějínách města Kolína*³⁸² těžil i z tohoto pramene, zdaleka však nebylo zpracováno ještě vše, co nabízí. Předkládaná práce ho zpracovala z diplomatického hlediska, ač prostor pro další zkoumání tu stále je. Dalším logickým krokem by byla edice pramene.

³⁸² Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014; Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem II*, Brno 2014.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny nevydané

SOA Praha, SOkA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond):

Radní manuál 1618–1619;

Kniha purkmistrovská 1615–1628;

Pamětní kniha města Kolína od roku 1501–1821;

Radní manuál 1583–1584.

Prameny vydané

Pavel KRISTIÁN Z KOLDÍNA, *Práva městská království českého 1579*. Edice, edd. Jiří ŠOUŠA – Jana VOJTÍŠKOVÁ – Klára WOITSCHOVÁ, in: Karel MALÝ a kol., *Práva městská Království českého. Edice s komentářem*, Praha 2013.

Marek DURČANSKÝ – Roman KOLEK (edd.), *Radní manuál Pavla Ježdíka 1639–1654*, Čelákovice 2016.

Literatura

Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001.

Marie BLÁHOVÁ, *Nejstarší městská kniha města Kolína*, in: AUC – Philosophica et historica, Z pomocných věd historických, 1979, s. 117–139.

Jiří ČAREK a kol., *Městské a jiné úřední knihy Archivu hlavního města Prahy*, Praha 1956.

František DVORSKÝ, *O počtu domů v Praze a královských městech v Čechách v 16.–19. století*, Praha 1882.

František DVOŘÁK, *Pravěk Kolínska a Kouřimska*, Kolín 1936.

Lenka EISNEROVÁ, *Purkmistrská kniha města Kolína z let 1601–1610. (Diplomatický rozbor a výběrová edice pramene)*, bakalářská práce na KPVHA FF UHK, Hradec Králové 2017.

Ivan HLAVÁČEK – Jaroslav KAŠPAR – Rostislav NOVÝ, *Vademecum pomocných věd historických*, Jinočany 2015.

Petra HOLLEROVÁ – Ladislav JOUZA – Vladimír RIŠLINK, *Měšťanský dům: průvodce po expozici „Královské město Kolín ve středověku,“* s. 6–13, nedatováno.

Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha 2005.

Pavel JEŽDÍK – Marek DURČANSKÝ – Roman KOLEK, *Radní manuál Pavla Ježdíka 1639–1654*, Čelákovice 2016.

Ladislav JOUZA – Jaroslav PEJŠA, *Moje město Kolín: Zrození královského města*, Kolín 2008.

Jiří KOŠTA – Michal LUTOVSKÝ, *Raně středověký knížecí hrob z Kolína*, Praha 2014.

Zdeněk KUČERA, *Staré mapy naší země*, Olomouc 2016.

Karel MRZÍLEK, *Privilegia královského města Kolína nad Labem*, Kolín 1975.

Karel MRZÍLEK, *Středověký Kolín: Kde stávala první kolínská rychta*, in: *Klíč: publikace Regionálního muzea v Kolíně 2*, Kolín 1966.

David NOVOTNÝ, *Královští rychtáři v pražských i jiných českých městech v letech 1547–1783*, disertační práce na FF Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2011.

David NOVOTNÝ, *Královští rychtáři v pražských i jiných českých městech v letech 1547–1783*, Olomouc 2012.

Rostislav NOVÝ, *Kapitola IX., Písemnosti městské správy v letech 1310–1526*, in: Jindřich ŠEBÁNEK – Zdeněk FIALA – Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Česká diplomatika do roku 1848*, Praha 1984, s. 156–176.

Rostislav NOVÝ a kol., *Soupis městských knih českých od roku 1310 do roku 1526*, in: AUC – Philosophica et historica 4, 1963.

Jan Vincenc PÁBÍČEK, *Paměti královského města Kolína*, in: *Časopis českého musea* 22/4–6, 1848, s. 383–400, 510–531, 611–619.

Michal PATRNÝ – Jan BERÁNEK, *Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: Historický a stavební vývoj*, České Budějovice, Praha 2014.

Jaroslav PEJŠA – Miroslava JOUZOVÁ – Ladislav JOUZA, *Moje město Kolín: Židé v Kolíně*, Kolín 2011.

Stanislav PETR, *Kolínská židovská komunita po prvním exodu Židů ze země Koruny české v roce 1541*, in: *Židé na Kolínsku a v okolí. Práce muzea v Kolíně – řada společenskovední* 9, 2005, s. 13–26.

Stanislav PETR, *Městská kancelář a správa v Kolíně v 1. polovině 16. století*, diplomová práce na KPVHAS FF UK, Praha 1978.

- Stanislav PETR, *Pamětní kniha města Kolína od roku 1501*, in: *Práce muzea v Kolíně* 3, 1984, s. 3–84.
- Jiří PRAŽÁK, *O methodě diplomatického studia městských knih*, in: *Archivní časopis* 3, 1953, s. 145–162.
- Jiří PRAŽÁK, *O methodě diplomatického studia městských knih*, in: *Archivní časopis* 4, 1953, s. 205–227.
- Pavel R. POKORNÝ, *Šimon Šilhánek z Choustníka a měšťanské umění první čtvrtiny XVII. století*, in: *Práce muzea v Kolíně* 3, 1984, s. 131–143.
- Jiří PROCHÁZKA, *Kolín ve fotografii*, Praha 1972.
- Jiří PROCHÁZKA, *Kolínská radnice*, Kolín 1980.
- Alois PŘIBYL – Karel LIŠKA, *Znaky a pečete středoevropských měst*, Praha 1976.
- Petr RAK, *Diplomatika I., Studijní opora – SVP*, Ústí nad Labem 2014.
- Vladimír RIŠLINK, *Chrám sv. Bartoloměje*, Kostelní Vydří 2007.
- Vladimír RIŠLINK (ed.) – Ladislav JOUZA – Miroslava JOUZOVÁ – Roman ŠULC – Klára ZUBÍKOVÁ – Martin ZUBÍK, *Kolín - Průvodce po kulturních památkách*, Kolín 2013.
- Vladimír RIŠLINK – Petra HOLLEROVÁ, *Moje město Kolín: Od gotiky k biedermeieru*, Kolín 2009.
- František ROUBÍK – Antonín HAAS – Josef KOLMANN – Zdeněk FIALA, *Slovníček archivní terminologie I.*, Praha 1954.
- Jaroslav SCHNEIDER, *Mistr Štěpán Prunar, radní písař král. města Kolína 1608–1625*, in: *Věstník Klubu čs. turistů - odbor Kolín. Vlastivědný sborník středního Polabí* 17/1–12, 1940, s. 10–14, 25–30, 60–65.
- Veronika STRUŽOVÁ, *Filigrány moravských papíren na základě nových zjištění využití papíru v kanceláři olomouckých biskupů*, diplomová práce na KHV FF UP, Pardubice 2013.
- Ludmila SULITKOVÁ, *Stav a perspektivy vydávání městských knih v českých zemích (středověk a raný novověk)*, in: *Ústecký sborník historický, Supplementum* 1, 2010, s. 27–38.
- Ludmila SULITKOVÁ, *Vývoj městských knih v Brně ve středověku (v kontextu vývoje městských knih v českých zemích)*, Praha 2004.
- Jindřich ŠEBÁNEK – Zdeněk FIALA – Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Česká diplomatika do roku 1848*, Praha 1984.
- Josef ŠTOLBA, *Chrám sv. Bartoloměje v Kolíně*, Kolín 1930.
- Josef ŠTOLBA, *Krypty v chrámu sv. Bartoloměje v Kolíně*, Kolín 1935.
- Josef ŠTOLBA, *Nálezy antických mincí a staré obchodní cesty na Kolínsku*, in: *Věstník Klubu čs. turistů - odbor Kolín. Vlastivědný sborník středního Polabí* 4/6, 1927, s. 65–71.

Josef ŠTOLBA, *Praehistorické nálezy v Kolíně*, in: Věstník Klubu čsl. turistů - odbor Kolín. Vlastivědný sborník středního Polabí 9/3–4, 1932, s. 44.

Josef ŠTOLBA *Staré pečetě kolínské*, in: Věstník Klubu čsl. turistů - odbor Kolín. Vlastivědný sborník středního Polabí 8/3, 1931, s. 21–28.

Antonín TRUHLÁŘ – Karel HRDINA – Josef HEJNIC - Jan MARTÍNEK, *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě – v Čechách a na Moravě od konce 15. do začátku 17. století 3*, Praha 1969.

Antonín TRUHLÁŘ – Karel HRDINA – Josef HEJNIC – Jan MARTÍNEK, *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě – v Čechách a na Moravě od konce 15. do začátku 17. století 4*, Praha 1973.

Josef TŮMA, *Kolínsko a Kouřimsko. Obraz poměrů přírodních, života obyvatelstva I. paměti časů minulých. Díl II. Paměti osad na Kolínsku*, Kolín 1915.

Radek VÁGNER, *Tzv. Pamětní kniha města Ivančic z let 1631–1636*, diplomová práce na KPVHA FF UHK, Hradec Králové 2018.

Vojtěch VANĚK, *K počátkům a nejstarším dějinám židovského osídlení ve středověkém Kolíně*, in: Židé na Kolínsku a v okolí. Práce muzea v Kolíně – řada společenskovední 9, 2005, s. 3–11.

Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014.

Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem II*, Brno 2014.

Václav VOJTÍŠEK, *O nejstarších knihách města Kolína nad Labem. K diplomatice městských knih českých*, in: Časopis Matice moravské 41–42, 1917–1918, s. 69–107.

Václav VOJTÍŠEK, *O počátcích města Kolína*, in: Věstník Klubu čs. turistů - odbor Kolín. Vlastivědný sborník středního Polabí 15/1–2, 1938, s. 1–11, 81–86.

Václav VOJTÍŠEK, *O studiu městských knih českých*, in: Věstník České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění 24, 1915, s. 389–417.

Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Pisemná komunikace mezi českými královskými městy v době předbělohorské na příkladu Nového Města pražského a polabského pětíměstí*, Praha 2011.

Jana VOJTÍŠKOVÁ – Vít ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620, Ústí nad Orlicí – Hradec Králové 2013*.

Jitka WOHLGEMUTHOVÁ, *Kolínská humanistická společnost na přelomu 16. a 17. století*, diplomová práce na ÚČD FF UK, Praha 2010.

Šárka ZAZVONILOVÁ, *Radní manuál města Kouřimi z let 1636–1640. (Diplomatický rozbor a výběrová edice zápisů z roku 1636.)*, diplomová práce na KPVHA FF UHK, Hradec Králové 2016.

František ZUMAN, *Knížka o papíru*, Praha 1947.

Internetové zdroje

http://www.memoryofpaper.eu/BernsteinPortal/appl_start.disp#

<https://www.piccard-online.de/start.php>

<http://vokabular.ujc.cas.cz/>

<https://www.wasserzeichen-online.de>

www.mukolin.cz

<https://kramerius.lib.cas.cz/view/uuid:ef2f3c72-a89c-11e1-1586-001143e3f55c?page=uuid:ef2f3c91-a89c-11e1-1586-001143e3f55c>

http://www.ksbm.oeaw.ac.at/_scripts/php/BR.php

Jmenný rejstřík

A

Aletin Mikoláš	26, 28
Alžběta	108
Alžběta (manželka M. Mazánka Žlutického)	69, 110

B

Baderská z Újezda Dorota	106
Bílský Petr	106
Brožů z Poděbrad Daniel	108
Břečkovský Šebestián	57
Buchal Jakub	71
z Bystřice Adam	23

C

Cecingar z Birnic Václav	55, 62, 64, 67, 68, 69, 70, 74, 98, 106
Cerhýnský Řehoř	58
Cihlář Kašpar	108

Č

Čapek Jiřík	110
Čapek Vít	107
Čápková Kateřina	107
Čechtický Řehoř	55, 58, 68, 69, 70, 98
Čermačka Dorota	110
Čermák Jan	108
Čermáková Kateřina	57
Černý Václav	107
Červenka Tomáš	57
Čížek Josef	57
Čulík Burian	57, 68, 70, 108
Čulík Matěj	56

D

Dobešovský Jindřich	53, 54
z Dohalic Anna	106
Donát Václav	55, 72, 74, 109

Dorota	108
Dorota	108
Dryáčník Václav	73
Dubský Tobiáš	57
Duka Adam	57
Duková Barbora	57
Dupáček Lomnický Jan	108
Dvořák Jan	58
E	
Elefant	73
Erhart Andres	19, 109
Eva	108
F	
Falcký Fridrich	26, 75
Forman Matouš	58
Fruwein z Podolí Martin	26, 69
G	
Gisilbert	22
Gruntmann Daniel	19, 106
Gryzl z Gryzlova Jan Václav	35
z Gutštejna Albrecht	16
H	
Habsburský Ferdinand I.	17, 18, 25
Habsburský Matyáš	18
Habsburský Rudolf II.	18
Hanibába Matěj	110
Hanslík Václav	57
Henricus	22
Hlaváč z Vojenic Adam	107
Hlaváček	56
Hlaváček Jan	56, 108
Hlaváčková Anna	109
Hlaváčková Mandalena	55, 108
Holeček Martin	110

Horyna Pavel	21
Hořický Václav	63, 67, 69, 70, 98, 107
Hošek	72
Hradecký Jan	34
Hubáček Dubský Tobiáš	108
Hubeus Jaroměřský Ondřej	34
Hyttich Daniel	19, 60, 61, 62, 64, 67, 68, 69, 74, 98, 106
Ch	
Chiliades Jiří	21
Chuderský Martin	57
Chuderský Matěj	108
Chudimský Václav	109
J	
Jagellonský Ludvík	25
Jagellonský Vladislav	15, 16, 25
Jan	109
Jeřábková Barbora	56, 74
K	
Kabátka Johanna	55
Kantor Jiřík (Pachta)	27
Kašpar Šimon	27
Kateřina (šenkýřka Jana Pajera)	72
Kirchbryk Berounský Jan	34
Kněhánek Ondřej	72
Kobylka z Felzova Jan	27, 28
Kofroj Zikmund (Dibel)	28
Kohout Jan	107
Kochan z Prachové Jan	34
Kochan z Prachové Valentin	28
Korvín Matyáš	16
Kovář Stanislav	72
Krebs Jan	19
Kreplík Tomáš	108
Krška Jan	21, 56

Krum Pavel z Jihlavy	19
Krumpolec Jan	28, 55, 61, 64, 66, 67, 68, 69, 98, 101
z Křečovic Dorota	109
Kubíčková Dorota	107
Kuchyňský Alexandr	72
Kuthen Jan	34
L	
Letus Jan	71
Lev z Rožmitálu a Blatné Zdeněk	16
Lhotická Alena (Tetaurka)	56
Lomek Matěj	70, 109
Lonek Matěj	70, 109
Lucemburský Jan	15, 22
Lucemburský Karel IV.	15
Lucemburský Václav IV.	15
M	
Mariana	107
Mariana (manželka Alexandra Kuchyňského)	72
Martin (syn po nebožtíkovi Eleffantovi)	73
Maštalek Matěj	107
Mathiades Písecký Martin	34
Matouš	109
Matule Matouš	59, 66, 68, 69, 70, 98, 108
Mazánek Žlutický Matyáš	34, 35, 36, 44, 49, 50, 51, 69, 78
Měcholupský Martin	27
Mejzl Melichar	75
Milčinský Vavřinec	108
Miller z Milhausu Petr	76
Mládek Jan	55, 61, 64, 66, 67, 68, 69, 98, 107
Mluvka Jakub	57
Moravec Matěj	75
Motáčková Johanna	106
Mřeněk Jakub	74
Muláček Jan	27

N

Nesrovnal Jiří	107
Neydek Jan	108
Nyškovský Volf	19, 61, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 72, 98, 110

P

Pachta z Rájova Jan	21, 26, 28, 34, 44, 68, 69, 70
Pachta z Rájova Jiřík	106
Pajer Jan	72
Papoušek Mikuláš	58
Pavel Kristián z Koldína	26
Payer Hans z Vrchlabí	19, 106
Peem Melichar	21
Peja Jakub	55
Pekelský Matěj	72
Peklo z Jestřabí Lhoty Jakub	27
Peksa Jakub	107
Pelhřimovský Martin	107
Pelhřimovský Samuel	34
Peristerius Václav Jiří (Columbán)	44, 55, 61, 64, 65, 67, 68, 69, 71, 98, 107
Plaňanský Vávra	107
Vojtěch z Pernštejna	16
z Poděbrad Hynek	16
z Poděbrad Jiří	15, 16
z Poděbrad Viktorín	16
Podmanický z Rájova Petr	107
Poználek Jindřich	35
Pranger Jiřík	28
Prekl z Preklsdorfu Mates	68, 99
Procházka Pavel	58, 109
Prunnar Štěpán	34, 35, 44, 45, 46, 47, 49, 55, 78, 108
Přemysl Otakar II.	13
Příbramský Jan	55, 68, 69, 70, 98, 107
Purkhart Olomoucký Jan	19, 109

R

Radbořský Petr	71, 104
Rak Jan	107
Rauner Jan	110
Richter Daniel	19
Ronovský Petr	44, 58, 59, 60, 66, 68, 69, 70, 98, 104, 106
Rosacius Jan	34
z Rozhovic Michal	27
Rudolf Jan	74
Rudolfová Eva	58, 74

S

Sánský Tiburcius	110
Sedlčanský Jan	18, 62, 65, 67, 68, 69, 70, 98, 108
Semechovský z Semechova Ambrož	108
Siebert Valentin	19
Skála ze Zhoře Jan	28
Sláma Václav	73
Spira Turnovský Jeremiáš	21
Spudil Václav	110
Stiller Michálek z Vrchlabí	19
ze Strážnice Bedřich	16, 25
Suchánková Lidmila	107
Súša Čechtický Řehoř	108
Svíčnick Mikuláš	110
Svoboda Řehoř	108

Š

Šárek Jan	62, 64, 67, 68, 69, 70, 98, 108
Šilhánek Jan	68, 69, 70, 74, 75, 98, 108
Šilhánek z Choustníka Šimon	28, 60, 61, 63, 66–69, 98, 100, 104, 105, 107
Šmidl z Eberka Kašpar	26, 27
Španěl Adam	57
Španělová Mandalena	57
Šram Jiřík	106

Šrámek Jiřík	57
Šrámek Vavřinec	72
Šrotýř Mikuláš	72
Štiller Michálek	106
Štýrský Ferdinand II.	75
Šťastný Diblů	109
Šultys z Felzdorfu Mikuláš	69, 107
T	
Tahounek Jan	110
Tesařka Regina	57
Tichý Jan	109
Tichý Ondřej	57, 109
Trčka z Lípy na Lichtenburce a Opočně Mikuláš	16
Trnka Jiřík	56
V	
z Valdštejna Bernart	16
Valeš Jan	27
Večán Jakub	57, 60, 62, 66–70, 98
Veletovský Kryštof	71, 109
Velvarský Jakub	56
Vetčán Šimon	109
Veverin z Kranichsfeldu Jan	21
Vchynský z Vchynic a na Zásmukách Václav	16
Vinařský Jiřík	54
z Vinoře Petr	27
Vodička Jan	34
Volyňský Cyprián	28, 60, 61, 63, 66–69, 98, 110
Volyňský Cyprián mladší	107
Volyňský Václav Cyprián	28
Volyňský z Vladoře Matouš	26, 27
Vrkoslav Václav	108
Vyletěl Jan	109
Vyskočil Prokop	57, 108

Z

Zákonník Jan	34, 110
Zásvětlo z Vinoře Jan	27
Zmara Václav	56
Zvolský Jakub	56
Ž	
Žatecký Vít	57, 58
ze Žerotína Karel	16
ze Žerotína Kašpar Melichar	53, 54, 55
Žižka Lukáš	109
Žumberský Cyprián	21

Seznam příloh

Obrazové přílohy I.–X.

Klaudyánova mapa Čech	94
Desky radního manuálu	95
Ochranný přebal radního manuálu	96
Zápis z prvního zasedání po obnovení městské rady	97–98
Zápis o obnovení městské rady prostřednictvím hofrychtěře	99
Zápis o převzetí úřadu purkmistra	100
Nedatovaný zápis o přijetí purkmistrovského úřadu z purkmistrovské knihy	101
Zápis o převzetí purkmistrovského úřadu s nečitelným datem	102
Ukázka rozhodnutí městského soudu	103–104
Podoba Šimona Šilhánka z Choustníku	105
Tabelární příloha	
Přehled majitelů domů	106–110

Obrazová příloha

I.

Klaudyánova mapa Čech

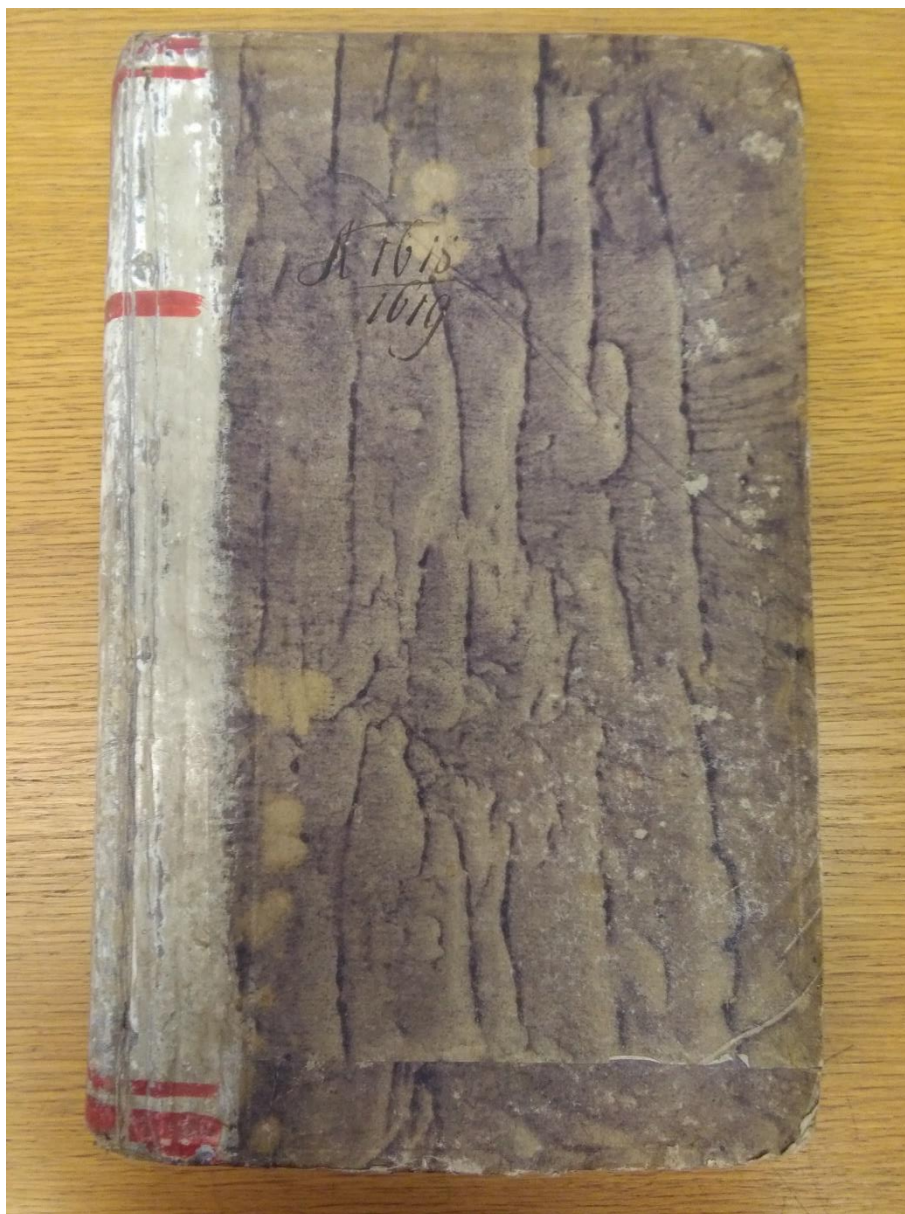
Vydána roku 1518

(Zdeněk KUČERA, *Staré mapy naší země*, Olomouc 2016, s. 9.)

II.

Desky radního manuálu³⁸³

³⁸³ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*.

III.

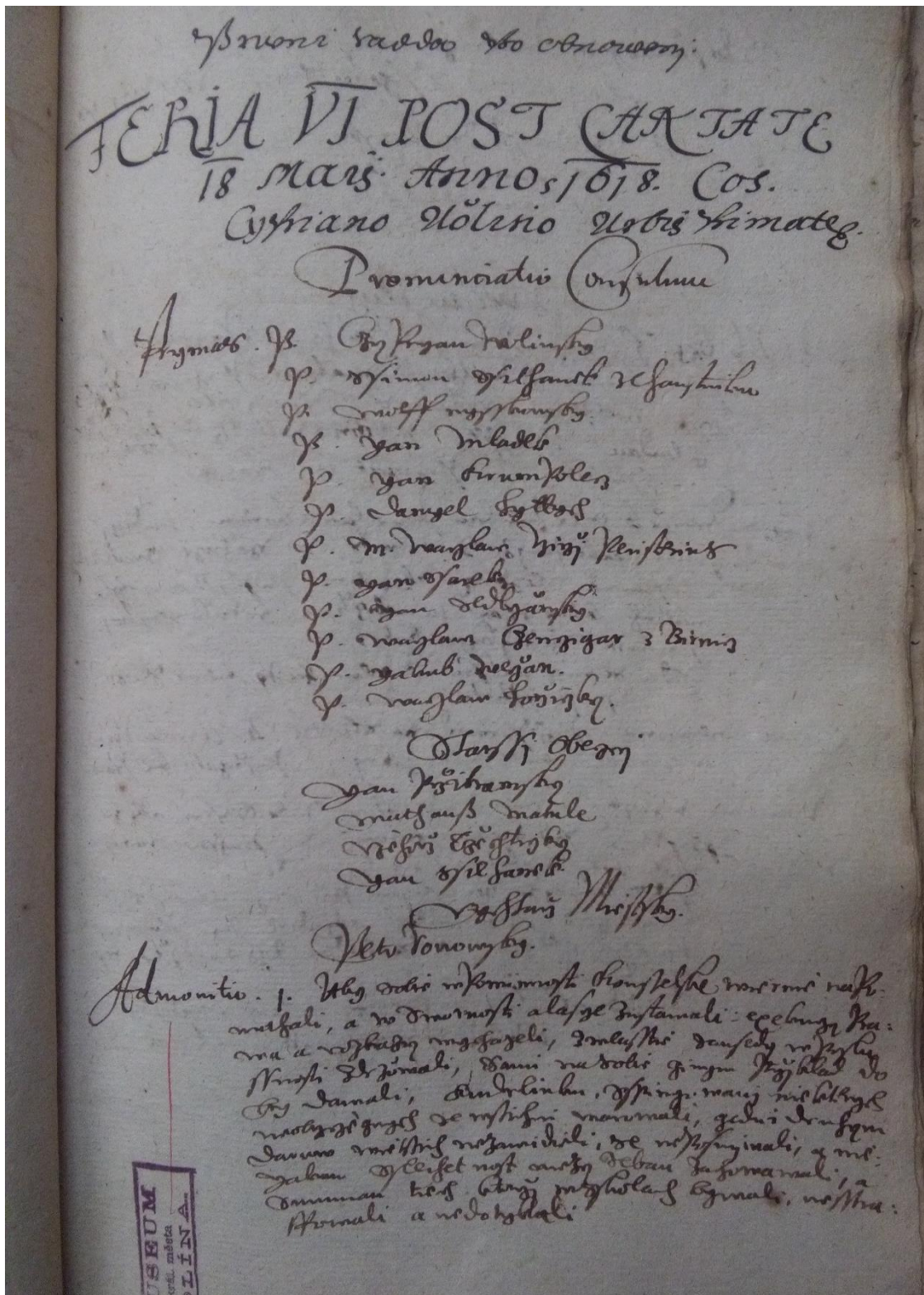
Ochranný obal radního manuálu³⁸⁴

³⁸⁴ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Radní manuál 1618–1619*.

IV.

Zápis z prvního zasedání po obnovení městské rady³⁸⁵

³⁸⁵ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), Radní manuál 1618–1619, fol. 66r.

První rada po obnovení.

Feria VI. post Cantate 18. Maii anno 1618. Consule Cypriano Volino Urbis Primate.

Prominatu Consulium

Primas pan Cyprián Volyňský

pan Šimon Šilhánek z Choustníka

pan Volf Nyškovský

pan Jan Mládek

pan Jan Krumpolec

pan Daniel Hyttich

pan Mistr Václav Jiří Peristerius

pan Jan Šárek

pan Jan Sedlčanský

pan Václav Cecingar z Birnic

pan Jakub Večán

pan Václav Hořický

Starší obecní

Jan Příbramský

Matouš Matule

Řehoř Čechtický

Jan Šilhánek

Rychtář městský

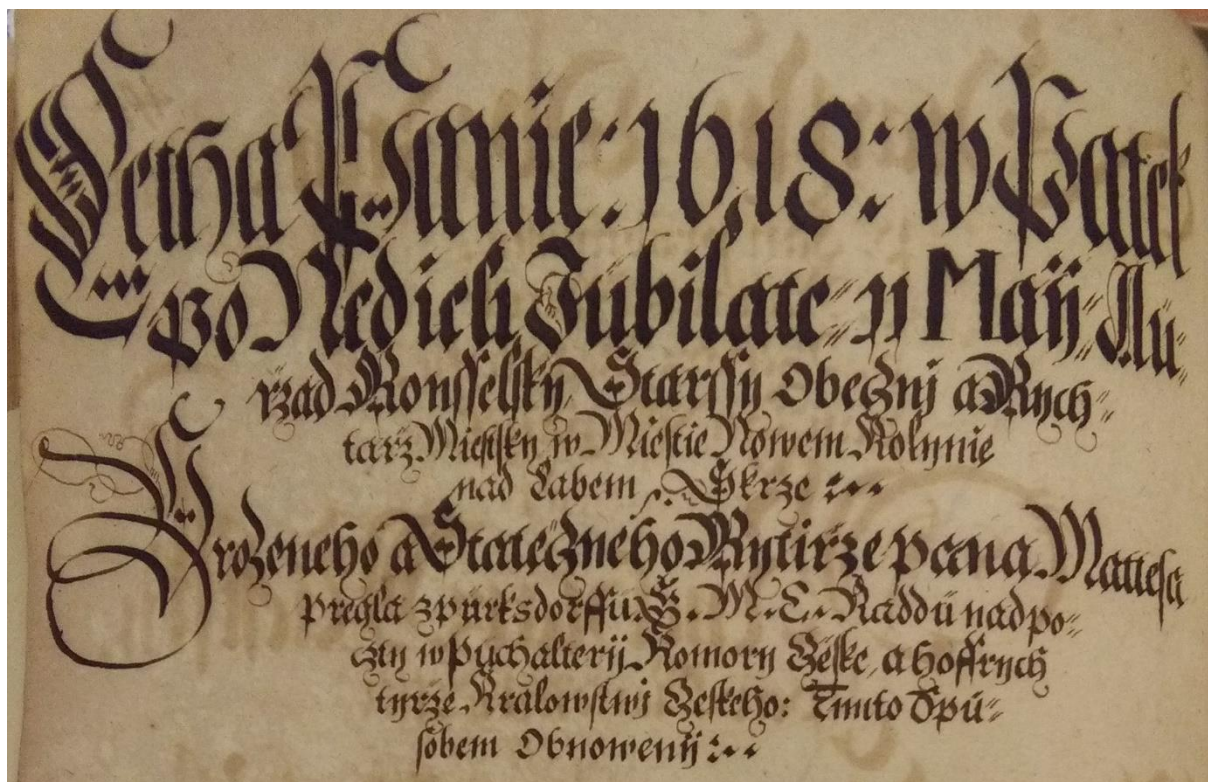
Petr Ronovský

*Admonitio.*³⁸⁶ *I. Aby sobě v povinnosti konšelské věrně napomáhali a v svornosti a lásce zůstávali; exekuci práva a rozkazy vycházeli, zvláště sousedy v poslušnosti zdržovali, sami na sobě jiným příklad dobrý dávali, kudrlinků, špiňování některých neobyčejných se všichni varovali, jedni druhým darův větších nezáviděli, se neposmívali a nějakou šlechtnost mezi sebou zachovávali a summou těch, kteří v školách bývali, nešťáfovali a nedotýkali.*

³⁸⁶ Pokárání, výstražné napomenutí.

V.

Zápis o obnovení městské rady prostřednictvím hofrychtěře³⁸⁷

Seinam 1618: in Sate
Bo Medici Jubilate 11 Maii
vrad Konšelský Starší Obecní a Rychtář
taz. Mieslen in Miestie Novem Kolynie
nad Labem. Skrze
Urozeného a Statečného Rytíře pana Matesa
Pregla z Purksdorfu, JMC rady nad počty v puchalterii komory české a hofrychtěře
Království českého: Tímto způsobem obnovení

Léta Páně 1618 v pátek po neděli Jubilate, 11. Maii, ouřad konšelský, starší obecní a rychtář městský v městě Novém Kolíně nad Labem skrze urozeného a statečného rytíře pana Matesa Pregla z Purksdorfu, JMC rady nad počty v puchalterii komory české a hofrychtěře Království českého, tímto způsobem obnovení.

³⁸⁷ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Knih purkmistrovská 1615–1628*, fol. 40v.

VI.

Zápis o převzetí úřadu purkmistra³⁸⁸

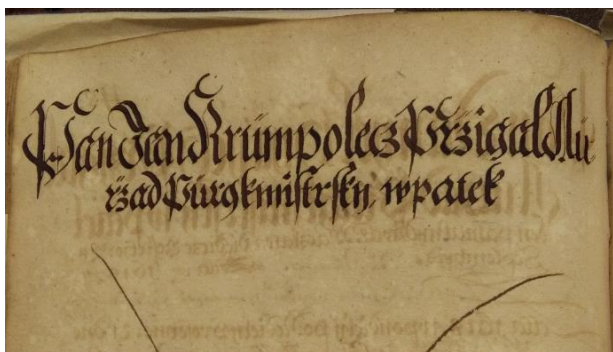

Pan Šimon Šilhánek z Choustníku přijal ouřad purkmistrský v pátek po Svatém Duchu, 8. Junii, anno 1618.

³⁸⁸ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Kniha purkmistrovská 1615–1628*, fol. 43v.

VII.

Nedatovaný zápis o přijetí purkmistrovského úřadu z purkmistrovské knihy³⁸⁹

„Pan Jan Krumpolec přijal ouřad purkmistrský v pátek.“

³⁸⁹ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Knih purkmistrovská 1615–1628*, fol. 47v.

VIII.

Zápis o převzetí purkmistrovského úřadu s nečitelným datem³⁹⁰

³⁹⁰ SOA Praha, SOKA Kolín, fond AM Kolín (nezpracovaný fond), *Knih purkmistrovská 1615–1628*, fol. 66v.

(Feria IV post Viti, 20. Juni, anno 1618, consule Šimon Šilhánek a Choustník)

Nález na vystoupení

V té při právní, která jest při právu města Nového Kolína nad Labem mezi panem Petrem Ronovským, sousedem a rychtářem města tohoto Nového Kolína, původem s jedné a Petrem Radbořským, krčmářem, obžalovaným z strany druhé, co se obvinění z nenáležitého znařikání a přitom odpovídání dotýče, tu pan purkmistr a rada města Nového Kolína nad Labem, slyšíce žalobu, odpověď, svědomí registru zapsána, práva městská, zřízení zemská, a což k tomu víceji mluveno, vedeno a ukazováno bylo, toho všeho s pilností pováživše, takto o tom podle práva vypovídají: ačkoli vůle to Petr Ronovský, rychtář městský, dostatečně mnohými svědky provozuje, že jest jeho Petr Radbořský, krčmář, mnohými nenáležitými slovy na pocstivosti i také ublížení práva znařikal jemu viselců, rychtářičků, šelem, zrádců a že práva není hoden, nadál, na šibenici, kůl, rožeň, krkavce, a že jeho krev psi třebati budou. Odsuzoval nadto výše jemu, když vězení prázdnen bude, že se toho všeho dobře vymstíti chce, pohružku proti právu učinil, pro kteréžto řeči, nářky a odpovědi neslušné, nic toho od sebe neodmešší, hrdelního trestání jest zasloužil. Avšak prohledajíce podle práva pánů radní více k milosrdenství a času tomu, kterého jest se toho dočínil, předně jeho – Petra Ronovského, rychtáře městského, na pocstivosti, že jemu, právu, dědicům a budoucím jeho k újmě csti a jména dobrého nyní i na časy věčné býti nemá, opatrovati ráčí a dále on Petr Radbořský, krčmář, pro takové své neslušné a nenáležité mluvení a se ku právu nevážné chování ku příkladu jiným metlami u pranýře ztrestán, z města a gruntův obce této na časy věčné vyprovozen býti má podle práva. Apelací se vyhrazuje. Dal památné. Stalo se jako dnes. Pan Petr Ronovský ujal s poděkováním. Petr, krčmář, panu připis chce odeslati, má se mu vydati.

X.

Představu ekonomické situace nejlépe zaopatřených měšťanů je možno odhadnout z přehledu majetku nejbohatšího muže ve městě, jímž byl Šimon Šilhánek z Choustníka³⁹², jenž vlastnil 20 kop záhonů rolí, 3 velké zahrady, chmelnice, 6 luk a za Labem kus lesa.³⁹³ Tento muž léta zastával konšelský úřad v kolínské městské radě.

Podoba Šimona Šilhánka z Choustníka zachycená na votivním oltáři z roku 1611³⁹⁴

³⁹² Více Pavel R. POKORNÝ, *Šimon Šilhánek z Choustníka a měšťanské umění první čtvrtiny XVII. století*, in: *Práce muzea v Kolíně 3*, 1984, s. 131–143.

³⁹³ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 180.

³⁹⁴ Vladimír RIŠLINK (ed.) – Ladislav JOUZA – Miroslava JOUZOVÁ – Roman ŠULC – Klára ZUBÍKOVÁ – Martin ZUBÍK, *Kolín - Průvodce po kulturních památkách*, Kolín 2013, s. 12.

Tabelární příloha

Přehled majitelů domů nacházejících se na náměstí a ve vybraných vedlejších ulicích přiléhajících k náměstí³⁹⁵ k roku 1618³⁹⁶

Domy nacházející se na severní straně náměstí:

Číslo popisné ³⁹⁷	Majitel	Profese
77	Obecní hospoda	
76	Anna z Dohalic	
75	Václav Cecinkar z Birnic	
74	Petr Bílský	
73	Jiřík Pachta z Rájova	
72	Petr Ronovský z Krásné Hory	důchodní písař zámecký
71 ³⁹⁸		
70	Jiřík Šram	mlynář

Domy nacházející se na východní straně náměstí:

48	Johanna Motáčková	
47	Daniele Gruntman	mandlěř
46	Daniel Hyttich	
45	Michálek Štiller	hostinský
44	Hans Payer z Vrchlabí	

³⁹⁵ Příjmení majitelů jsou uváděna ve tvaru v jakém je uvádí Josef Vávra ve svém díle.

³⁹⁶ Josef VÁVRA, *Dějiny královského města Kolína nad Labem I*, Brno 2014, s. 198–235.

³⁹⁷ Jedná se o čísla popisná z Vávrovovy doby (1888). Tato č. p. v jádru města víceméně odpovídají dnešnímu číslování. Domy v Kolíně byly opatřovány čísly popisnými od října 1770 na základě patentu Marie Terezie. V Kolíně došlo poté k dvojímu přecíslování – v roce 1805 a 1829. Změny č. p. se týkaly hlavně duplicitních č. p. ze židovského ghetta a č. p. na městských předměstích.

³⁹⁸ O dům s číslem popisným 71 v roce 1618 probíhal soudní spor o vlastnictví nemovitosti po zemřelé Dorotě Baderské z Újezda.

Domy nacházející se na jižní straně náměstí:

22	Jan Mládek	řezník
21	Dorota Kubíčková	
20	Vávra Plaňanský	řezník
9	Mikuláš Šultys z Felzdorfu	
8	Cyprián Volyňský mladší	
7	Martin Pelhřimovský	

Domy nacházející se na západní straně náměstí:

91	Mariana	
90	Šimon Šilhánek z Choustníka	polař
89	Jan Příbramský	sladovník a polař
88	Václav Hořický	tkadlec

Domy v Zámecké ulici:

87	Jan Rak	uzdař
86	Jiří Nesrovnal	
84	Václav Černý	mlynář
85	Václav Lukavecký	kočí
79	Vít Čapek	hrnčář
80	M. Václav Jiří Peristerius (Columbán)	
81	Petr Podmanický z Rájova	
82	vdova po Matěji Maštalkovi	

Domy v ulici Na Příkopech ³⁹⁹:

101	Lidmila Suchánková	
95	rytíř Adam Hlaváč z Vojenic	
96	Jakub Peksa	
97	Jan Kohout	švec
98	Kateřina Čápková	

³⁹⁹ Dnes Kovářská ulice.

99	Eva	šrotýřka
----	-----	----------

Domy v ulici Pražské:

100	Řehoř Sůša Čechtický	
94	Jan Sedlčanský	pekař
93	Jan Neydek	písař zámecký
92	Mistr Štěpán Prunar z Prahy	radní písař
1	Matouš Matule	
2	Dorota	
3	Dorota	
4	Vavřinec Milčinský	pekař
5	Tobiáš Hubáček Dubský	kantor
6	Matěj Chuderský	

Domy v ulici Labské ⁴⁰⁰:

69	vladyka Ambrož Semechovský z Semechova	
68	Jan Hlaváček	pekař
67	Jan Čermák	
66	Václav Vrkoslav	pekař
65	Tomáš Kreplík	pekař
64	Daniel Brožů z Poděbrad	
63	Prokop Vyskočil	
49	Řehoř Svoboda	
50	Mandalena Hlaváčková	
51	Jan Šilhánek	řezník
52	Alžběta	
53	Kašpar Cihlář	
62	Burian Čulík	
61	Jan Šárek	sladovník a polař
60	Jan Dupáček Lomnický	sladovník

⁴⁰⁰ Dnes Rubešova ulice.

59	Matěj Lonek	
58	Dorota z Křečovic	

Domy v ulici Horské ⁴⁰¹:

54	Anna Hlaváčková	
42	Krištof Veletovský	tkadlec
43	Matěj Lomek	sladovník
41	Šimon Vetčán	polář
34	Matouš	forman
33	Jan Vyletěl	
32	Jan Purkhart	
31	Jan Tichý	forman

Domy v ulici Bartolomějské ⁴⁰²:

40	Václav Donat	švec
39	Pavel Procházka	kolář
38	Andres Erhart	bradýř
37	Lukáš Žižka	řezník
36	Ondřej Tichý	kočí
35	budova školy	

Domy v ulici Řeznické ⁴⁰³:

30	Šťastný Diblů	řezník
29	Jan	bradýř
28	Václav Chudimský	švec

⁴⁰¹ Dnes Kutnohorská ulice.

⁴⁰² Dnes Parlérova ulice.

⁴⁰³ Dnes Karlova ulice.

Domy v ulici Kostelní ⁴⁰⁴:

26	Tiburcius Sánský	
27	Matěj Hanibába	vodák
23	Jan Rauner	farář ovčárecký
17	Jan Zákonník	
24	Mikuláš Svíčník	

Domy v ulici Kouřimské:

14	Václav Spudil	kožišník
16	Alžběta	
15	Volf Nyškovský	sladovník
18	Dorota Čermačka	
19	Jan Tahounek	mydlář
13	Martin Holeček	švec
12	Cyprián Volyňský	sladovník a polař
11	Jiřík Čapek	

⁴⁰⁴ Dnes Brandlova ulice.